

ТКАЧЕНКО Людмила Іванівна
ДЕУЛЯ Ірина Володимирівна
ШАПОВАЛОВА Інна Альбертівна

ДОДАТКИ

ДО ПРОГРАМИ

з корекційно-розвиткової роботи
для дітей старшого дошкільного віку
з тяжкими порушеннями мовлення (заїкання)

"КРОК ЗА КРОКОМ"

ВПРАВИ НА ЗНЯТТЯ М'ЯЗОВОГО НАПРУЖЕННЯ

*Релаксаційні вправи***Вправа «Поза спокою»**

Сидячи ближче до краю стільця, спертися на спинку, руки вільно покласти на коліна долонями вниз, ноги злегка розставити. Логопедові потрібно вимовляти формулу загального спокою повільно, тихим голосом, із тривалими паузами.

Всі уміють танцювати,	дуже легка і проста:
і стрибати, й малювати,	уповільнюється рух,
та не всі іще уміють	зникає напруга...
розслаблятися, відпочивати.	І стає всім зрозуміло,
Є у нас ще гра така –	що розслаблення нам миле!

Вправа «Чарівний сон». Діти сидять у позі спокою, очі заплющені. Логопед тихим голосом, в уповільненому темпі, з довгими паузами дає формулу загального спокою. Окремі формули навіювання повторю 2–3 рази зі зміною логічного наголосу.

Повіки опускаються... Очі заплющуються...

Ми спокійно відпочиваємо... (Двічі)

Сном чарівним засинаємо... Дихається легко... спокійно... глибоко...

Наші руки відпочивають... Ніжки теж відпочивають...

Відпочивають... Засинають... (Двічі)

Шийка лінива, розсла-а-бле-на...

Губи трішки розмикаються... Усе чудово розслабляється... (Двічі)

І слухняний наш язик бути розслабленим вже звик... (Двічі)

Ми спокійні завжди! (Двічі)

Говоримо, не поспішаючи, гарно, чітко і сміливо!.. (Двічі)

Щодня – завжди і всюди, на заняттях і «на людях» –

Голосно, правильно розмовляємо і ніколи ми не поспішаємо!

Дуже легко нам розмовляти! І не хочеться вже поспішати!

Так спокійно і приємно говорити дуже чемно!

Дихається легко... спокійно... глибоко...

Після цих слів довга пауза. Педагог виводить дітей із «чарівного сну» (зі стану релаксації):

Ми спокійно відпочивали, сном чарівним засинали...

Голосніше, швидше, енергійніше:

Так гарно нам відпочивати! Але час уже вставати!

Міцно кулачки стискаймо, їх ми вище підіймаймо.

Потягніться! Усміхніться! В очі другу подивіться!

Вправа «Сонячний зайчик» (діти сідають навпочіпки і заплющують очі).

Логoped. Уявіть, що в наше віконечко зазирнуло сонечко і його

проміннячко торкнулось очей, *(розплющте очі)*

торкнулося чола, *(поворухніть бровами)*

торкнулося носа, *(напружте ніс)*

торкнулося губ, *(поворухніть губами)*

торкнулося підборіддя, *(поворухніть щелепою)*

торкнулося плечей, *(підійміть і опустіть плечі)*

торкнулося рук, *(потрусіть руками)*

торкнулося ніг. *(ляжте на спину й подригайте ногами)*

«Вправа в тиші» (за М. Монтессорі)

Мета: відчути повну тишу; вправляти у умінні зіставляти свої дії і володіти собою.

Матеріал: для цієї вправи не потрібно ніякого особливого матеріалу. У вправі можуть бути використані меблі і предмети, що розташовані у груповій кімнаті.

Дорослий показує, як треба правильно сидіти, звертаючи увагу, як лежать руки і як спокійно на підлозі стоять ноги, на правильну поставу, на дихання із закритим ротом і пропонує дитині зручно сісти й не рухатися. Дорослий промовляє:

«Усі ми абсолютно безмовні: рот закритий: ми не рухаємося; руки залишаються у спокої». Вправа не придатна для миттєвого подолання тривоги або занепокоєння. Дорослий чекає, поки всі розслабляться (поступово привчаються бути нерухомими і мовчазними). Через кілька хвилин дорослий кличе до себе дітей по одному, називаючи кожну дитину на ім'я тихим голосом. Дитина встає і якомога тихіше йде до нього. Для дітей дуже важливо, щоб їх називали на ім'я. Їм доводиться слухати уважно, щоб розчути своє ім'я.

Подальші вправи: діти в тиші слухають окремий шум або звук, на який раніше не звертали уваги: цокання годинника, спів птахів, шум дощу. Вправи корисні тільки тоді, коли діти виконують їх добровільно. Дорослий тихим голосом дає доручення. Для дітей краще, коли кімната трохи затемнена. При цьому зосередження уваги зміщується зі зорового сприймання на слухове. За допомогою вправ у тиші можна створити особливу атмосферу. «Вправа в тиші» триває від 1 до 5 хвилин.

Вправи на розслаблення за контрастом з напруженням

Вправа «Пружинки»

В. п. – сидячи на стільцях.

Логопед. Діти, уявіть собі, що пальці ніг ви поставили на пружинки. Вони підстрибують угору і відштовхують носочки. Притиснемо ці пружинки. Ноги в напрузі, їм важко. Відпустіть пружинки (*пальці ніг трохи піднялися, п'яти залишилися на підлозі*). Ногам стало легко, вони відпочивають (*діти роблять спокійний вдих–видих*). Тепер те саме виконуємо під віршований супровід.

Ну і дивні ці пружинки,
що впираються в кросівки.
Ти носочки підіймай,
на пружинки натискай.
Дужче, дужче натискай,
потім вже відпочивай.

Вправа «Кулачки»

В. п. – сидячи на стільці. Дитина повторює віршовані рядки, водночас виконуючи відповідні рухи руками.

Руки на колінах
стисну в кулачки.
Міцно із напругою
тримаю – раз, два, три.
Потім вільно відпускаю
і ось так відпочиваю.
Як приємно без напруги,
хай лежать спокійно руки.

Вправа «Сніговик»

Уявіть, що кожен із вас щойно зліплений сніговик. *(тіло напружене, тверде)*

Прийшла весна, пригріло сонечко і сніговик почав танути. *(спочатку «тане» й опускається голова, потім плечі, далі опускаються руки, нахиляється вперед тулуб і т. д. Наприкінці вправи дитина м'яко опускається на підлогу й імітує калюжу, що розтікається по землі. Потрібно розслабитися)*

Пригріло сонечко, вода в калюжі випарувалась і перетворилась у легку хмаринку. *(дитина повільно підводиться)*

Подув легенький вітерець, *(дитина подовжено дує)*

і попливла хмаринка по небу. *(дитина плавними рухами імітує політ хмаринки).*

Вправа «Дерево»

В. п.: сидячи навпочіпки, сховати голову в коліна, обхопити їх руками.

Дорослий. Уявіть, що ви – насіння, яке поступово проростає й перетворюється в дерево. Повільно випрямляйте тулуб, підіймайте руки вгору і потягніться. Подув вітерець – розгойдуйтеся, як дерево.

Вправа «Олені»

Діти сидять на стільцях. Руки підняті і схрещені вгорі над головою, пальці широко розставлені.

Логопед. Напружте руки. Вони стали тверді, як роги в оленя. Так важко тримати руки, неприємно. Опустіть їх униз, розслабте, нехай вони відпочивають. Вдих – видих, вдих – видих. А тепер те саме виконуйте під віршований супровід.

Ми в оленів перетворились,
і роги в нас на голові.
Ми проти вітру не схилились,
вперед ідемо по траві.
Вітер вщух, і без напруги
повільно опускаємо руки.
Наші м'язи відпочили
і розслабились.

Вправа «Ми – матроси»

Наш корабель сів на міліну, б'ємо по воді руками, розвертаємо його. (*діти махають руками*).

Зійшов корабель з міліни, «навалимося» на весла: 1–2,1–2. (*діти гребуть, з напруженням нахилиючись уперед і розслаблено відкидаючись назад*)

Пришвартувався корабель до острова, йдемо обережно кожний кущик оглядаємо. (*діти йдуть, присідають, знову йдуть, нахилиються, випрямляються*).

Пісок на острові гарячий. (*ідуть, високо підіймаючи ноги*)

Сіли на корабель, підняли вітрила, вітер нам допомагає пливати додому.

(*«Вітрячок»*)

Гра «Покажи пташку»

Логопед пропонує виразними рухами «описати» кожну пташку (демонструє малюнки птахів).

Півень *(стояти прямо, ноги нарізно, руки опущені вздовж тулуба, а кисті підняті вгору, губи витягнуті вперед, водночас вертять головою, руками злегка вдаряють по тулубу)*

Сова» *(трохи присісти, руки в боки, надувають щічки, широко розплющують очі, повільно крутять головою, намагаючись підборіддям дотягнутися до плеча)*

Пташенята *(присісти на килим, голівки витягують вперед і метушливими рухами вертять головою)*

Пташки «летять».

Вправа «Штанга». Уявіть собі, що ви «підіймаєте» важку штангу. Нахиліться, візьміть її. Стисніть кулаки і повільно «підіймайте» штангу вгору. Руки напружені! Дуже важко! Руки втомилися. Потримали штангу й опустили вниз.

Вправа «Кидаємо штангу»

(Руки різко опускаються вниз і вільно звисають уздовж тулуба.) Вони розслаблені, ненапружені, відпочивають. Дихаємо легко. Вдих – видих!

Вправа «Сиділи два ведмеді». Діти стають півколом навпроти логопеда й повторюють за ним слова і рухи.

Сиділи два ведмеді

і готувались їсти.

Один читав газету,

А другий місив тісто.

Замісили в два присісти,

разом гепнулися в тісто.

(присідають)

(витягують руки вперед, стискають кулачки, злегка повертають голову праворуч і ліворуч)

(притискають кулачки один до одного, роблять обертові рухи)

(падають на килимок)

Вправа «Будівельники»

Учасники стають в одну лінію. Ведучий пропонує уявити і показати мімікою та рухами, як передають сусідові:

- ❖ важке цебро з цементом;
- ❖ легкий пензлик;
- ❖ цеглу;
- ❖ величезну важку дошку;
- ❖ цвях;
- ❖ МОЛОТОК.

Пластика рук (виховання культури жестів)

1. Розмір 8/8 – «розтягнути» тонесеньку стрічку – плавні руки.

2. «Споліскуємо» $\downarrow\downarrow\rightleftharpoons$ – однією рукою, двома руками, під час руху рук \rightleftharpoons руки паралельно одна до одної; ліва долоня спрямована вниз, права дивиться вгору, потім міняємо положення.

3. «Фарбуємо» – права нога вперед, стопа розвернута, вага тіла переноситься на праву ногу:

а) «фарбувати» уявну стіну, уявним пензликом угору $\uparrow\downarrow$;

б) покласти кисті рук на поверхню стіни долонею до неї, уявити, що кисті руки – це малярний пензлик. Робити однією, а потім обома руками водночас;

в) відійти від стіни і повторити рухи з уявною стіною: стежити за тим, щоб було точне відчуття простору, тобто що стіна плоска;

г) \rightleftharpoons напрямок руху руки;

д) з'єднати виконання пісні «Левеня і черепаха» з рухами рук.

«Дзеркало» – вальс – уявити, що перед кожною дитиною стоїть дзеркало. Правою рукою в якій знаходиться уявна ганчірка, протирати дзеркало вгору, вниз зигзагоподібними рухами.

Ритмопластика

Ритмопластику розглядають як складник театралізованої діяльності й акторської майстерності. Основою ритмопластики є принцип розвитку дитини від рухів та емоцій до слова. Ритмопластика – це відчуття й усвідомлення власного ритму, вона породжує в дитини творчість. Зовнішня дія переходить у внутрішню, змінюючи стан людини.

Вправа «Мурахи»

Мета: розвивати вміння змінювати орієнтування у просторі; рухатися в різних темпах і напрямках; розвивати увагу.

Діти хаотично рухаються по залі, не зіштовхуючись одне з одним, заповнюючи вільний простір (музичний супровід на вибір музичного керівника).

Вправа «Кактус і верба»

Мета: розвивати вміння володіти м'язовим напруженням – розслабленням, орієнтуватись у просторі, координувати рухи, зупинятися за умовним сигналом вихователя.

Під удар бубна діти хаотично рухаються, як у вправі «Мурахи». По команді «Кактус» вони зупиняються і приймають позу «кактуса» – ноги на ширині плечей, руки, злегка зігнуті в ліктях, над головою, долоні тильним боком повернути одна до одної, долоні розкриті, як колючки, всі м'язи напружені. За сигналом бубна хаотичний рух поновлюють, потім звучить команда «Верба», діти зупиняються і приймають позу «верби» – руки, розведені в сторони, розслаблені в ліктях, звисають, голова висить, опущена вниз, м'язи шиї розслаблені. Рухи відновлюються, команди чергуються.

Тепер можна запропонувати дітям казкове завдання: з додаванням емоцій – «кактус» – малюк, «кактус» – пустун, «кактус» – лиходій.

Вправа «Мокрі кошенята»

Мета: розвивати вміння знімати почергово м'язове напруження рук, шиї, тулуба, рухатися врозтіч м'яким пружним кроком. Вправу виконують під музичний

супровід. Діти рухаються по залі врозтіч м'яким пружним кроком, як маленькі кошенята. Звучить в аудіозапису грім – діти присідають, стискаються у грудочку, напружуючи всі м'язи. По команді «Сонечко» – діти повільно встають і струшують "краплі дощу", почергово з чотирьох «лапок». А також з «голови», з «хвостика», знімаючи м'язову напругу рук, ніг, шиї та тулуба.

Вправа «Насос і надувна лялька»

Мета: розвивати вміння напружувати і розслабляти м'язи, взаємодіяти з партнером, тренувати три види видиху, артикуляцію звуків [с] та [ш], діяти з уявним предметом.

Дітей об'єднують у пари. Одна дитина – надувна лялька, з якої випущене повітря. Вона сидить навпочіпки, м'язи розслаблені, руки і голова опущені; друга дитина «накачує» повітря в ляльку за допомогою «насоса», нахилившись уперед при кожному натисканні на «важіль», він видихає повітря зі звуком «с-с-с-с», при вдиху виправляється. Лялька, «наповнюючись повітрям», повільно підіймається та виправляється, руки розкинуті вгору і в сторони. Потім ляльку здувають, витягують «пробку», повітря виходить зі звуком «ш-ш-ш-ш», дитина опускається навпочіпки, знову розслабляються м'язи. Потім діти міняються ролями. Важливо запропонувати надувати ляльку, підключаючи третій вид видиху: «С! С! С!».

Вправа «Сніговик»

Мета: розвивати вміння напружувати і розслабляти м'язи шиї, рук, ніг і тулуба.

Діти «перетворюються» на сніговиків. Ноги на ширині плечей, руки зігнуті в ліктях, витягнуті вперед, кисті округлені і спрямовані одна до одної, м'язи напружені.

Дорослий. Пригріло сонечко, під його теплими проміннями сніговик почав повільно танути. Діти поступово розслабляють м'язи: опускають голову, руки, потім згинаються в колінах, опускаються і присідають, лягають на підлогу і повністю розслабляються. Музичний супровід на вибір музичного керівника.

Вправа «Снігова королева»

Мета: розвивати вміння почергово напружувати та розслабляти м'язи всього тіла, координувати рухи.

Спочатку дорослий, а в подальшому дитина перетворюється на «Снігову королеву» і починає поступово "заморожувати" всіх дітей: називає окремі частини тіла (права рука, ліва рука, права нога, ліва нога, тулуб, голова), відповідні м'язи напружуються. Діти перетворюються на крижану скульптуру. Пригріває сонечко – і скульптури повільно тануть під сонячним промінням. Діти повільно розслабляються й опускаються на підлогу.

Вправа «Тюльпан»

Мета: розвивати пластику рук. Діти стоять довільно, руки внизу, долоні опущені донизу, середні пальці з'єднані.

Вранці тюльпан розкривається. *(з'єднують долоні, підіймають руки до підборіддя, розкривають долоні, з'єднують лікті)*

Ввечері закривається. *(з'єднують долоні, опускають руки вниз)*

Тюльпанове дерево *(внизу з'єднують тильні боки долонь і підіймають руки над головою)*

розкидає свої гілки. *(руки вгорі, розкинуті в сторони, долоні вгору)*

Восени листя опадає. *(повертають долоні вниз і м'яко опускають їх, ледь ворухать пальцями).*

Вправа «Восьминіг»

Мета: розвивати пластику рук, координацію рухів.

Руки в сторони, долоні вперед, основна стійка – м'яко схрестити руки в зап'ясті перед грудьми і плавно відвести їх в сторони. Повторити 4 рази, вгорі почергово то права, то ліва рука. М'яко схрестити руки на грудях, намагаючись обхопити себе руками, плавно розвести їх у сторони, повторити 4 рази, змінюючи почергово руки.

Вправа «Змії»

Мета: розвивати відчуття ритму, пластику рук. Діти сідають довільно по «порецьки», руки в сторони, долоні вниз, спина пряма. Всі разом промовляють текст:

На полювання збиралися, *(на кожен склад плавними рухами наближають тильні боки долоні до плечей і назад, ніби відитовхуючись від плеча)*

повзли змії, звивалися. *(на кожен склад той самий рух, але підіймаючи руки вгору й опускаючи вниз)*

Можна виконувати вправу без тексту на звук «с-с-с-с».

Вправа «Механічна лялька»

Мета: розвивати рухливість шиї; розслабляти м'язи шиї, рук, тулуба.

Діти стоять у позі ляльки: ноги на ширині плечей, руки внизу, кисті напружені, пальці розведені, долоні вперед. Доцільно вправу проводити під музичний супровід, з розміром 2/4. Наприклад, під музику Л. Жилінського «Полька».

1–15 такт – нахилити голову вперед–назад, вправо–вліво до плечей, поєднуючи з плесканням рук, триматися прямо. На 16-й такт тримати голову прямо на першу долю, на другу долю зігнути навіс, опустити голову на руки – «накручування» закінчився.

Вправа «Скульптор»

Мета: вдосконалювати пластичні можливості тіла, вміння взаємодіяти з партнером, розвивати уяву, фантазію.

а) діти об'єднуються у пари. Одна дитина виконує роль «скульптора», друга – роль «пластиліну» або «глини» тощо. «Скульпторам» пропонується зліпити фантастичну істоту, придумати їй ім'я, розповісти, де вона живе, що їсть, що любить робити, як переміщається. У подальшому можна запропонувати істоті ожити і почати рухатися. Потім діти міняються ролями;

б) запропонувати дітям розглянути репродукцію картини, скульптуру або ілюстрацію й розташувати дітей так само, як на картині чи скульптурі.

На наступному етапі додати рух цій скульптурі, емоції, характер.

Музично-пластична імпровізація

(передати у пластичних вільних образах характер і настрої музичних творів)

«Осіньні листя» – осінні листя кружляє у фантастичному таночку, вітерець грає листям.

«Ранок» – діти лежать на килимку, відчувають, як сонячні промінці торкаються їхніх облич, повільно розплющують очі, потягуються, підводяться і довільно рухаються.

«Зачарований ліс» – моторошно, таємниче в зачарованому лісі, віти дерев ворухнуться, повільно звиваючись, заманюють у самісіньку гушавину.

«У палаці сплячої красуні» – у зачарований палац, де життя завмерло, де всі мешканці перетворилися на статуї, що застигли в різних позах, потрапляє принц. Він торкається сплячої красуні, і все навкруги оживає: потягується і підводиться кішка, прокидається багаття в каміні, слуги накривають на стіл, гості, прокинувшись від сну, починають рухатись і танцювати.

«У країні квітів» – святковий бал квітів. Кожна квітка імпровізує свої рухи.

«Сніжинки» – то помалу, то швидко падають на землю сніжинки, кружляючи в своєму чарівному таночку.

«У Країні гномів» – гноми вирушають, щоб перевірити, чи всі скарби на місці, чи не з'явився якийсь чужак у їхніх землях. Вони приходять до лісового озерця, відпочивають на траві і повні сил вирушають далі.

«Місто роботів» – роботи вийшли на вулиці міста, вони зроблені з металу і пластику, їхні рухи різкі та пружні.

«Факір і змії» – факір грає на сопілці, а «змії», які спокійно лежать на підлозі, починають свій танок, плавно погойдуючись і звиваючись.

ІГРИ ТА ВПРАВИ НА РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ

Дидактична гра «Лото емоцій»

Мета: закріплювати назви емоцій, спонукати уважно розглядати фотографії людей і визначати їхній настрій; розвивати мислення, увагу, мовлення; виховувати уважне ставлення до навколишніх людей.

Матеріал: картки-поля, зображення людей із різними емоціями.

Хід гри. У кожної дитини є картка-поле із зображенням певної емоції. Вихователь показує дітям зображення різних емоцій, а діти визначають настрій зображеної людини. Спочатку вони проговорюють, хто це і який у неї настрій. Дитина, у якої поле з відповідним настроєм, забирає картку.

Дидактична гра «Куб емоцій»

Мета: ознайомити дітей із поняттям "емоції", вчити розпізнавати та виявляти їх; розширювати уявлення про людські почуття; розвивати вміння передавати емоційний стан за допомогою міміки.

Матеріал: пластмасовий або дерев'яний кубик.

Правила гри. Діти кидають кубик по чергово.

Завдання:

а) зображуємо емоцію, яка випала на кубуку; решта гравців відгадують її;

б) згадуємо, хто з казкових героїв переживав подібні почуття і в якій ситуації: можна обговорювати різні казки, а можна одну.

Наприклад: коли Буратіно був сердитим? Здивованим? Радісним? Сумним?

Чому він радів / сумував / сердився тощо?

в) згадуємо і розповідаємо ситуації з власного життя, коли відчували ті самі емоції, що випали на кубуку;

г) починаємо придумувати казку про персонажа. Кидаємо кубик. Відповідно до емоції, яка випала, продовжуємо сюжет (герой здивований – чому?). Далі кидаємо кубик. Герой зрадив – чому? Що сталося в нашій історії?

Гра «Знайди м'яч»

Обирають ведучого. Діти сідають у ряд обличчям до нього. За спинами передають невеликого м'ячика або інший предмет. За виразом обличчя і позою ведучий має відгадати, в кого м'ячик. Передачу м'яча припиняють після сигналу.

Гра «Мімічна гімнастика». Дитині пропонують виконати ряд вправ для мімічних м'язів обличчя. Наморщити чоло, підняти брови (подив). Розслабитися.

Залишити чоло гладким упродовж однієї хвилини. Зсунути брови, нахмуритися (серджуся). Розслабитися. Повністю розслабити брови, закотити очі (а мені все одно – байдужість). Розплющити очі, відкрити рот, руки стиснуті в кулаки, все тіло напружене (страх, жах). Розслабитися. Розслабити повіки, чоло, щоки (лінь, хочеться дрімати). Розширити ніздрі, зморщити ніс (огида, вдихаю неприємний запах). Розслабитися. Стиснути губи, примружити очі (презирство). Розслабитись. Усміхнутися, підморгнути (весело, ось я який!).

Мімічна вправа «Сонечко» *(бажано використовувати картки чи схеми).*

Сонечко усміхається, сонечко сумує, сонечко плаче, сонечко сердиться, сонечко ховається.

Мімічна вправа «Сонечко прокинулось»

Сонечко прокинулось, потягнулось,	<i>(очі заплющені, обличчя з примруженими очима, очі розплющують)</i>
у різні боки повернулось.	<i>(повертають голову праворуч, ліворуч)</i>
Почали квіти оживати,	<i>(вдихають–видихають «Ох!»)</i>
пташки весело співати.	<i>(витягують губи трубочкою – тьо-тьох)</i>
Діти стали танцювати, любе сонечко вітати.	<i>(плескають у долоні з усмішкою)</i>

Гра «Чарівний мішечок»

Перед грою потрібно з'ясувати, який у дитини настрій, що вона відчуває, можливо, на когось ображена. Далі дитині пропонують скласти у чарівний мішечок всі негативні емоції: злість, образу, сум тощо. Цей мішечок з усім поганим, що в ньому є, викидають. Можна запропонувати дитині самій викинути його. Добре, якщо дорослий також покладе в цей мішечок свої негативні емоції.

Доцільно використати ще один «чарівний» мішечок, із якого дитина дістане ті позитивні емоції, які вона бажає.

Гра «Малюємо емоції пальцями»

Дитині пропонують намалювати свої емоції пальцями. Для цього використовують баночки з гуашевою фарбою. Можна намалювати свій настрій за допомогою пальців.

Гра «Настрій»

Діти сидять колом і перекидають одне одному м'яч. Ведучий кидає його одному з гравців і називає будь-який настрій або емоцію. Дитина повертає м'яч і називає протилежний настрій. Наприклад:

Веселий – сумний

Добрий – злий

Теплий – холодний

Ясний – темний

Гра «Музика та емоції»

Прослухавши уривок із музичного твору, діти описують настрій музики: весела – сумна, задоволена – засмучена, смілива – боязка, бадьора – втомлена, тепла – холодна.

Гра «Малюємо настрої музики»

Після прослуховування та обговорення характеру і настрою музики можна запропонувати дітям намалювати її.

Вправа «Тренуємо емоції»

Запропонуйте дітям:

Насупитися, як: осіння хмара, роздратована людина, зла чарівниця.

Усміхнутись, як: кіт на сонечку; саме сонце; Буратіно; хитра лисиця; радісна дитина, яка нібито побачила диво.

Позлитися, як: дитина, у якої забрали морозиво; два баранчики на місточку; людина, яку вдарили.

Злякатись, як: дитина, що загубилася в лісі; заєць, що побачив вовка; кошеня, на якого гавкає собака.

Виразити втому, як: тато після роботи; людина, яка підняла щось важке; мураха, що тягне велику муху.

Зобразити: туриста, який зняв важкий наплічник; дитину, яка багато попрацювала, але допомогла мамі; стомленого воїна після перемоги.

Вправа-пантоміма «Через скло»

Дітям пропонують сказати одне одному що-небудь жестами, уявивши, що вони за склом, крізь яке не проникають звуки. Тему для розмови можна запропонувати дитині, наприклад: «Ти забув надягти шапку, а на вулиці дуже холодно» або «Принеси мені склянку води, я хочу пити», або дитина сама придумає своє повідомлення.

Вправа «Зобрази на обличчі»

Дітям пропонують відобразити на обличчі зміст словосполучень: «холодний вітер», «похмурі хмари», «сонячний день», «чудова веселка», «блиснула блискавка», «стиглий кавун», «зелене яблуко», «гіркий перець».

СМІХОТЕРАПІЯ

Це корекція через зняття стресу, підняття настрою. Сміх допомагає успішно лікувати захворювання і знімати напруження з 80 груп м'язів. Він активізує дихання, тренує серце і легені, надзвичайно активно насичуючи їх киснем, сприяє розслабленню м'язів обличчя і всього тіла; покращує кровопостачання до всіх органів. До того ж, сміх – дуже корисна фізична вправа, яку за своєю ефективністю можна порівняти хіба що з гарним аеробним навантаженням. Ці вправи легкі у використанні з дошкільниками, адже дітей легко розсмішити, даючи завдання попрацювати над скоромовками.

Сміх поділяють на:

- 1) сміх (ха-ха) означатиме висловлення задоволення і радості; такий сміх – це один із різновидів здорового сміху;
- 2) сміх (хе-хе) вважається заздрісним і висловлює презирство та зловтіху;
- 3) сміх (хі-хі) іронічний, так сміються люди, яким є що приховувати;
- 4) сміх (хо-хо) у ньому вловлюється критика, сумнів і протест;
- 5) сміх (ху-ху) висловлює прихований страх і боягузтво, «Смішинки-хвилинки»).

Вправи:

- «Сміх-привітання» (з відповідною інтонацією).
- «Сміх-вибачення».
- «Смайлики».
- «Сміх лева», «Сміх миші», «Сміх замка дверцят» тощо.
- «Смішинка».

До рота потрапила «смішинка» і неможливо її позбутися. Очі прижмурити, губи радісно розтулити і вимовити: «Ха-ха-ха, хі-хі-хі, га-га-га!» А тепер натисніть на кінчик носа і подивіться одне на одного. Можна усміхатися так, немовби перед вами найвеселіший у світі клоун.

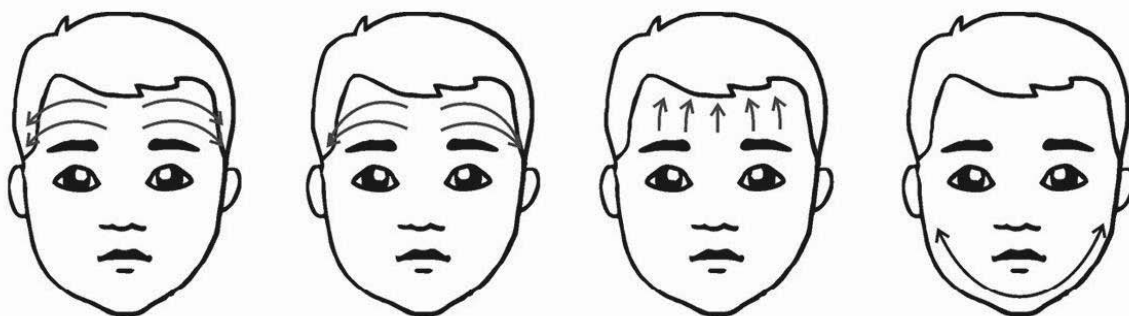
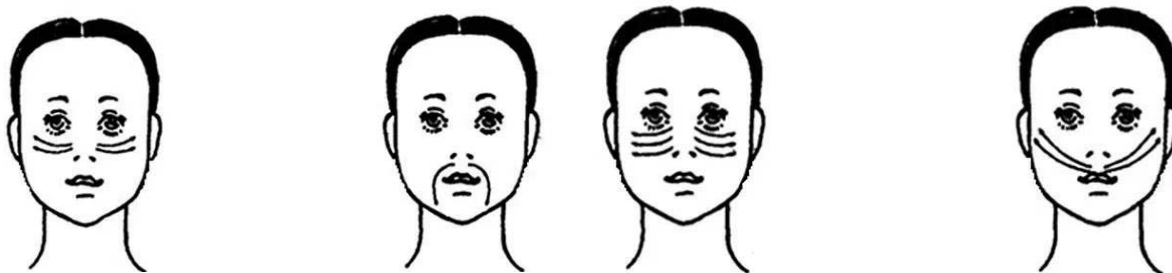
САМОМАСАЖ

Самомасаж м'язів безпосередньо й опосередковано, які беруть участь у мовленнєвому процесі, є одним з важливих компонентів щоденної мовленнєвої гімнастики. Самомасаж поліпшує відтік крові і лімфи, розігріває м'язи, і в такий спосіб готуючи їх до роботи, сприяє зняттю м'язових затисків, які заважають моному процесу, поліпшує м'язові відчуття, сприяє формуванню навичок самоконтролю, які необхідні для роботи голосом.

У комплексі щоденної мовленнєвої гімнастики доцільно використовувати такі прийоми самомасажу, як прогладжування і легкі постукування шкірних поверхонь і м'язів обличчя, шиї, плечового пояса, грудної клітки, спини і черевного преса в поєднанні з різними гімнастичними і дихальними вправами.

Тривалість одного сеансу самомасажу для дітей дошкільного віку може становити 5–10 хв. Кожен рух виконують у середньому 4–6 разів. В один сеанс

самомасажу може бути включено лише кілька із запропонованих прийомів. Причому вони можуть змінюватися впродовж дня. Перед проведенням самомасажу дитина має бути ретельно вмиyta, з чисто вимитими руками.

Лінії масажу обличчя

Самомасаж «Намалюю личко»

Діти разом із логопедом промовляють текст і виконують відповідні рухи:

Чоло намалюю, його я масажую. *(вказівними і середніми пальцями обох рук одночасно проводять від середини чола до скронь)*

Брови я малюю їх я масажую. *(вказівними і середніми пальцями обох рук одночасно проводять від середини чола до скронь по бровах)*

Очі я малюю, їх я масажую. *(вказівними пальцями обох рук одночасно виконують колові рухи навколо очей)*

Щічки я малюю, їх я масажую. *(вказівними пальцями обох рук одночасно виконують колові рухи по щоках)*

Само масаж м'язів обличчя

«Малюємо доріжки». Рухи пальців від середини чола до скронь.

«Малюємо яблучка». Колові рухи пальців від середини чола до скронь.

«Малюємо ялинки». Рухи пальців від середини чола до скронь, які направлені дещо по діагоналі.

«Пальцевий душ». Легке постукування кінчиками пальців по чолі.

«Малюємо брови». Проводити по бровах від перенісся до скронь кожним пальцем по чергово: вказівним, середнім, безіменним і мізинцем.

«Надягнемо окуляри». Вказівним пальцем проводити легко від скроні по краю виличної кістки до перенісся, потім по бровах до скронь.

«Оченьта сплять». Закрити очі й легко прикрити пальцями повіки. Утримувати впродовж 3–5 с.

«Намалюємо вуса». Рух вказівними та середніми пальцями від середини верхньої губи до куточків рота.

«Веселий клоун». Рух вказівними та середніми пальцями від середини нижньої губи до куточків рота, а потім угору до виличної кістки.

«Сумний клоун». Рух вказівними та середніми пальцями від середини верхньої губи до куточків рота, а потім до кутків нижньої щелепи.

«Дзьобик». Рух вказівним і середнім пальцями від куточків верхньої губи до середини, а потім від куточків нижньої губи до середини.

«Погладимо підборіддя». Тильною поверхнею пальців погладжувати від середини підборіддя до вух.

«Гребінець». Погладжування губ зубами.

«Молоточок». Постукування губ зубами.

«Цьомки». Всмоктування верхньої і нижньої губи поперемінно.

«Пальцевий душ». Набрати повітря під верхню губу і легко постукувати по ній кінчиками пальців, виконати той самий рух, набравши повітря під нижню губу.

«Намалюємо три доріжки». Рух пальців від середини нижньої губи до вух, від середини верхньої губи до вух, від середини носа до вух.

«Намалюємо кружечки». Колові рухи кінчиками пальців по щоках.

«Погріємо щічки». Розтираючи рухи долонями по щоках у різних напрямках.

«Паровозики». Стиснути кулаки і приставити їх тильним боком до щік. Виконувати колові рухи, зміщуючи м'язи щік спочатку за годинниковою стрілкою, а потім проти неї. Колові рухи можна супроводжувати ритмічним промовлянням: «чух, чух, **чух**».

«Пальцевий душ». Набрати повітря під щоки і злегка постукувати по них кінчиками пальців.

«Спечемо млинці». Похлопати долоньками по щоках.

«Вмили обличчя». Долонями обох рук виконувати легкі погладжувальні рухи від середини чола вниз по щоках і до підборіддя.

Самомасаж вушних раковин

«Погріли вушка». Прикласти долоні до вушних раковин і потерти їх.

«Потягнули за вушка». Взятися пальцями за вушні мочки і потягнути їх униз 3–5 разів.

«Послухаємо тишу». Накрити вушні раковини долонями. Потримати їх у такому положенні 2–3 с.

Самомасаж м'язів язика

«Погладжування язика губами». Просунути язик якомога більше крізь вузьку щілину між губами, потім розслабити його так, щоб бокові краї язика торкалися куточків рота. Поступово забрати язик у порожнину рота.

«Поплескування язика губами». Просовуючи язик крізь губи вперед, поплескувати його губами, при цьому чуємо звук «пя-пя-пя», точно так же забрати язик усередину рота.

«Погладжування язика зубами». Просунути язик якомога більше крізь вузьку щілину між зубами, потім розслабити його так, щоб бокові краї язика торкалися куточків рота. Поступово забрати язик в порожнину рота.

«Покусування язика зубами». Легко покусувати язик зубами, висовуючи його вперед і забираючи назад у порожнину рота.

Вправи на пластичну імпровізацію «Кольори осені» за К. Орфом

Ритмопластика з різноколірними хустинками.

Діти виконують імітаційні рухи під музичний супровід, враховуючи ритм, темп, динаміку і настрій відповідно до сюжету.

Хід. В центрі зали діти з кольоровими хустинками (кольорів осені) в руках, стають так, щоб утворити форму дерева. Руки розташовані на різній висоті й утворюють крону дерева. «Вітерець» тихенько грає листячком. Коли налітає сильний вітер, листя «відривається», «танцює» у просторі і падає на землю.

Діти узгоджують свої рухи з темпом, ритмом і динамікою музики.

Ритмопластика за методикою Е. Ж.-Далькроза

«Зачарований ліс»

«Зачарований ліс» – моторошно, таємниче в зачарованому лісі, віти дерев ворухаться, повільно звиваючись, заманюють у самісіньку гущавину.

Психогімнастика

«Надокучлива муха»

Уявіть собі, що ви лежите на травичці в саду, сонечко вас зігріває, рухатися не хочеться. Раптом прилетіла муха і сіла на чоло. Щоб зігнати її, порухайте бровами. Муха крутиться біля очей – покліпайте ними, перелітає зі щоки на щоку – надуйте почергово кожну щоку, сіла на підборіддя – порухайте щелепою тощо.

Лисеня боїться

Лисеня побачило на протилежному березі струмка свою маму, але воно ніяк не наважується увійти у воду. Вода холодна, та і глибоко тут.

Виразні рухи. Виставити ногу вперед на носочок, потім повернути її на місце. Повторити цей рух кілька разів. Для більшої виразності можна імітувати струшування з ноги уявних крапельок води.

Лисичка підслуховує.

Лисичка стоїть біля вікна хатинки, в якій живуть котик із півником, і підслуховує, про що вони говорять.

Виразні рухи. Голова нахилена вбік (слухає, підставляє вухо), погляд направлений в інший бік, рот напіввідкритий. Поза. Нога виставлена вперед, корпус тіла злегка нахилений уперед.

Квіточка

А тепер давайте утворимо коло та уявимо, що в середині нього виросла квіточка.

Квіточка-щіточка,

жовта леліточка.

Краплиночка сонечка –

сонечкова донечка!

Сонце у хмаринку ховається,

а сонечкова донечка пухом укривається.

Нехай цей пушок понесе вітер у лужок.

Давайте подмухаємо на кульбабку, спочатку легенько, а потім усе сильніше й сильніше. Розлетівся пушок!

Злі – добрі коти

Сприятти тому, щоб діти позбувалися загальної агресивності.

Вихователь пропонує дітям утворити велике коло, у центрі якого на підлозі лежить фізкультурний обруч. Це «чарівне коло», у якому діти здійснюватимуть «перевтілення».

Дитина входить у середину обруча і за сигналом вихователя (оплески в долоні) перетворюється на «злого кота»: шипить, дряпається. При цьому з «чарівного кола» виходити не можна.

Діти, які стоять навколо обруча, хором промовляють за вихователем: «Сильніше, сильніше, сильніше..», – і дитина, яка зображує кота, виконує «зліші» рухи.

За повторним сигналом ведучого «перетворення» завершується, після чого в обруч входить інша дитина, і гра повторюється.

Наприкінці гри вихователь пропонує всім «злим котам» стати добрими і лагідними. За сигналом діти перетворюються на «добрих котів», які пестять один одного.

Сонячний зайчик

Сонячний зайчик зазирнув у твої оченята. Заплющ їх. Він побіг далі по твоєму обличчю. Ніжно погладь його долоньками на носику, на ротик, на щічках; гладь його обережно, щоб не злякати. Випусти “зайчика”, помахай йому ручкою.

Вправа «У магазині дзеркал»

У магазині було багато великих дзеркал. Туди ввійшов чоловік, на плечі в нього сиділа мавпочка. Вона побачила себе у дзеркалах і подумала, що це інші мордочки, і почала корчити їм пики. Мавпочки відповіли їй тим самим. Вона погрозила їм кулаком, і їй також показали кулаки. Вона тупала ногою, і всі мавпочки повторювали тв самі рухи. Що не робила мавпочка, всі інші точно повторювали її рухи.

Живильний дощик

Дорослий. Діти, ляжте зручніше, заплющте очі й уявіть, що ми з вами зараз надворі. Визирнуло сонечко і м'яко закуталосся у хмаринку. Пішов теплий, живильний дощик для рослин. Його крапельки падають на смоляні бруньки рослин, що оживають. Вода обливає і пестить корені високого дерева і ледь помітну

невеличку травичку. Раптом одна крапелька впала нам на носик – яка живильна прохолода, яка сила в цьому маленькому, але вкрай потрібному дощикові, що дає життя всьому живому!

Етюди

Я – листочок

Діти тримають у руках зелені листочки і промовляють: «Я – маленький зелений листочок. Мене весело хитає вітерець і немов кличе за собою, я відриваюся від гілочки, злітаю. Як гарно над землею! А коли втомлюся, спущуся на неї відпочити».

Я – квітка

Дорослий. Давайте уявимо, що кожен із вас – маленька насінинка, що потрапила в ямку. *(діти присідають)*

Вас зігріває сонечко, поливає дощик, і ви починаєте проростати. *(діти повільно підводяться)*

З маленької насінинки виросла квітка і розквітла. *(діти підіймають руки вгору, показуючи, як розпускається бутон)*

Її зігріває сонечко, гойдає вітерець. *(діти похитують рукам)*

До квітки прилітають метелики, бджілки. Яка корисна квітка! Відчуйте в серці радість від її користі. *(діти кладуть руки біля серця)*

Аж раптом прибігли діти і хочуть зірвати квітку. Відчуйте страх!

Квітка не може втекти і сказати: «Я жити хочу!» Проте ви її не зірвали, відчули страх квітки.

Зраділа вона: «Я жива!» Усміхніться квітці.

Я – квітка

У дітей на долоньках червоні квіточки. Діти промовляють: «Я червона чарівна квіточка. Я освітлена сонцем на лісовій галявині. Я дуже чудова запашна квіточка, навколо мене пурхають метелики, дзижчать лісові бджоли».

Я – Сонечко

Діти мають покласти хустинки на долоньки, простягнути руки вперед і промовляти: «Я – маленьке сонце. Я прокидаюсь, умиваюсь, розчісую свої промінчики і підіймаюся над обрієм. Я – велика куля. У мене багато тепла і світла. Я дарую своє тепло всій землі: лісам, річкам, лукам. Я дихаю теплом. Я лечу над землею й освітлюю зелене листя, жовту квітку».

Вони утворюють коло, взявшись за руки, передають одне одному тепло, світло, колір.

Аутогенне тренування для дошкільників (за В. Шкловським)

Діти, уявіть себе маленькими курчатками, які щойно вилупилися з яйця. Ніжний дзьобик мами-«курочки» пестить ваше пір'ячко, і вам хочеться спати. Голівка ваша опущена, очі прикриті, маленькі крильця опущені.

Уявімо, що ваша права рука-«крильце» дуже багато працювала і втомилася. Вона така важка, що ви не можете піднести її. І ліва рука втомилася, бо вона весь день допомагала правій і теж дуже-дуже втомилася. Вона дуже важка.

Сонечко підіймається все вище і вище. Його промінчики прогрівають вашу праву руку. Простягнемо її до сонечка і відчуємо його ніжне тепло на нашій руці. А тепер простягнемо ліву руку-«крильце» до сонечка і відчуємо, як тепло проходить крізь ваші руки. Ви цілий день гуляли, бігали, стрибали і ваші ніжки дуже втомилися. Права ніжка стала дуже важкою і більше не хоче відриватися від підлоги. А ліва ніжка теж стала важкою і не хоче більше гуляти і стрибати. Вона не хоче покидати свою праву сестричку.

А тепер уявімо, що навколо нас розлився велетенський потік теплої води, і ваша права нога першою опинилася в цій приємній теплій-теплій водичці. Вашій правій нозі дуже приємно й тепло. Ваша ліва нога теж відчуває це тепло, яке наче розливається по всій вашій нозі. Вам дуже тепло і приємно відчувати дотик цієї теплої води.

Ваші руки і ноги важкі й теплі. Ви втомились і хочете відпочити. Заплющимо очі і прислухаємося до тиші. Ви чуєте, як б'ється ваше сердечко. Його можуть

почути лише дуже уважні, слухняні дітки-«курчата». Серденько б'ється спокійно, рівненько: тук-тук, тук-тук.

Ви відпочиваєте і дихаєте спокійно. Вдихаєте ніжне повітря і відчуваєте, як воно вас наповнює і виливається назовні. Від цього стає так приємно й спокійно. Повітря наповнює ваші маленькі легені, і ви перетворюєтеся на повітряні кульки. Животик у «курчат» розслаблений і ви ось-ось зринете в небо до теплого сонечка.

Ви, курчата-кульки, підіймаєтеся все вище і вище. Ніжні хмаринки торкаються вашого обличчя і розслаблюють його. Вам стає дуже приємно. Щічки, лобик, дзьобик, брівки ніби вільно висять у повітрі.

Вам так приємно, що хочеться вдихнути ще більше цього казкового світлого повітря. І ви повільно (щоб не припинити цю казку!) опускаєте нижню щелепу. І вона теж висить у казковому повітрі... Це так приємно.

Ваш язичок відчуває цю свіжість і чаклунство. Він вільно лежить у роті, стає м'яким, як хмаринка.

Тепер наш язичок говорить легко, вільно промовляє кожне слово. Нам дуже приємно говорити саме так: «Ми говоримо легко, вільно, без напруження!»

Ігри з водою

Полий водою

Матеріал: глечик із водою, миска, рушник.

Діти сідають у коло. Педагог виставляє посередині кола миску, глечик і рушник. Запрошує одну дитину в центр кола. Поливає водою з глечика руку дитини над мискою. Потім промокує руку рушником. Дитина, якій поливали руку, запрошує іншу і робить те саме. Заздалегідь домовитися, щоб воду з глечика всю не виливати.

Свічки

Матеріал: прозора миска з водою, плаваючі свічки за кількістю дітей, ковпачок для гасіння свічки.

Педагог запалює свічку й опускає її на воду, пропонує дитині запалити свічку від уже палаючої свічки. Потім наступний запалює свічку від попереднього учасника гри. При цьому педагог дає інструкцію, щоб кожна дитина стежила за тією свічкою, яку сама запалила. Коли всі свічки горять, педагог може покрутити миску з водою. Потім кожна дитина по чергово бере ковпачок і гасить свою свічку.

Настрій води

Дитині пропонують розфарбувати воду в різні кольори. Запитайте в неї, як зробити «сердиту», «добру» і «веселу» воду. Можна розфарбовувати її в найрізноманітніші настрої. Покажіть дитині, як можна за допомогою тієї самої фарби отримати різні відтінки і як при цьому зміниться «настрій» води. Наприклад, чорна вода була «сердитою», а сіра стала «задумливою».

Кріотерапія

Кріотерапія полягає у використанні ігор з льодом. Це дозований вплив холоду на нервові закінчення пальців, який має благотворні властивості. Ефект заснований на зміні діяльності судин – первинний спазм дрібних артерій супроводжується вираженим їх розширенням, що значно підсилює приплив крові до місця впливу, в результаті чого поліпшується живлення тканин.

Ємність для кріотерапії – це пластмасовий лоток, в який висипаються кульки льоду безпосередньо перед проведенням процедури. Безпечніше використовувати крижані кульки, оскільки у них немає гострих країв, і дитина не поранить через них пальці. Лід, заготовлений заздалегідь, можна зберігати впродовж 10–12 годин без холодильника, в звичайному термосі.

Гра «Різнобарвне асорті»

Хід гри: дитина занурює пальці в лоток, захоплює шматочки льоду, шукає заховані там пластмасові або дерев'яні фігурки, заздалегідь опущені в лоток.

Гра «Крижинки»

Ця гра є продовженням попередньої гри «Настрій води». Вона дуже швидкоплинна, але напрочуд гарна. Заморозьте в холодильнику розфарбовану дитиною воду, а потім розбийте різноколірні крижинки на дрібні шматочки. Викладіть візерунок із крижаної мозаїки. Згадайте, який настрій був у розфарбованої води. А який став в отриманого візерунка?

РОЗВИТОК АРТИКУЛЯЦІЙНОЇ МОТОРИКИ

Біоенергопластика

До всіх класичних артикуляційних вправ додаються рух кисті рук.

Динамічні вправи нормалізують м'язовий тонус, переключення рухів, роблять їх точними, легкими, ритмічними.

Вправа «КОНЯЧКА»

Цокати язиком, водночас виконуючи вправу «Пальчики вітаються» (почергово з'єднувати великий палець із наступними).

Вправа «ГОЙДАЛКА»

Підняти язик угору, тягнучись до носа (або за верхні зуби), долоні підняти; опустити язик до підборіддя (або за нижні зуби), долоні опустити.

Вправа «ЦУКЕРКА»

Рот закритий, язик впирається у праву щоку, права рука в кулаці, ліва долоня розкрита, те саме в лівий бік.

Вправа «МАЛЯР»

Рот відкритий, язиком водити по піднебінню вперед–назад. Водночас водити пальцями лівої руки по долоні правої, що розташована вертикально перед собою долонею вниз.

Вправа «ГАРМОШКА»

Присмоктати язик до піднебіння, розтягувати під'язикову зв'язку і знову повертати у вихідне положення. Водночас виконувати рухи руками, немов граючи на уявній гармошці.

Вправа «СМАЧНЕ ВАРЕННЯ»

Відкрити рот, облизувати язиком губи по колу і «малювати» коло вказівним пальцем однієї або обох рук.

Вправа «БАРАБАНЩИК»

Рот відкритий. Кінчик язика за верхніми зубами. Швидко промовляти "д-д-д-д". Вказівними пальцями стукати в ритм по столу.

Вправа «ЖАБКА-СЛОНИК»

- 1) усміхнутися, пальці стиснуті у кулачок, розтягують невидиму ниточку;
- 2) губи витягнути вперед, як при вимовлянні звука [у], пальці обох рук поряд.

Вправа «ПОВІТРЯНА КУЛЬКА»:

- 1) надути щоки, з'єднати пальці обох рук, утворюючи кулю;
- 2) «кулька здулася» – щоки втягнути, долоні торкаються одна одну.

Вправа «ЧАШЕЧКА»

Відкрити широко рот, висунути язик. Кінчик і бічні краї язика підняти до верхніх зубів, але не торкатися їх. Утримувати 5–10 с. Водночас долоню зробити у вигляді "чашечки".

Вправа «МЛИНЕЦЬ»

Усміхнутися, відкрити рот, широкий злегка розслаблений язик висунути з рота й опустити на нижню губу. Утримувати 5–10 с. Водночас кисть тримати рівно долонею вгору.

Вправа «ГОЛОЧКА»

Усміхнутися, висунути язик, зробити його вузьким. Утримувати 5–10 с. Стежити, щоб кінчик не загинався. Показати вказівний палець вперед.

Вправа «ГРИБ»

Присмоктати язик до піднебіння, широко відкрити рот. Спинка язика – це "капелюшок" гриба, а під'язикова вуздечка – "ніжка". Утримувати 5–10 с. Водночас тримати одну руку в кулаці (ніжка), другою долонею накрити кулак ("капелюх").

Міогімнастика

Вправа 1. Широко відкрити рот і закрити.

Вправа 2. Виконати колові рухи нижньою щелепою.

Вправа 3. Виконати бічні рухи вправо-вліво нижньою щелепою, повернутись у вихідне положення. Повторити 6 разів.

Вправа 4. Виконати бічні рухи вправо–вліво нижньою щелепою з одночасним поворотом голови у той самий бік.

Вправа 5. Висунути нижню щелепу вперед, повернутись у вихідне положення.

Вправа 6. Імітувати жування із закритим і відкритим ротом.

Вправа 7. Стиснути щелепи, напружити м'язи шиї і щелепи, а потім розслабити і відкрити рот.

Вправа 8. Нижніми зубами прикусити верхню губу, потім верхніми зубами – нижню, потримати на рахунок 1–5. Розслабитися.

Вправа 9. Повертаючи голову, по чергово торкнутися підборіддям правого і лівого плеча, при цьому плечі нерухомі.

Нейропсихологічні артикуляційні вправи

Вправи на поєднання самомасажу та артикуляційної гімнастики

(Л. Ткаченко)

Вправа «Гойдалка»

Дитина виконує артикуляційну вправу «Гойдалка» й водночас погладжує долонями щоки (рухи зовнішньою стороною обох долонь – угору, рухи внутрішньою стороною обох долонь – униз).

Вправа «Двірники»

Дитина виконує артикуляційну вправу «Годинник» і водночас ритмічно погладжує, в напрямку руху язика, вказівними пальцями обох рук лобик або підборіддя.

Вправа «Замазура»

Дитина виконує артикуляційну вправу «Смачне варення» (*широким язиком облизує верхню губу*) й водночас всіма пальцями обох рук виконує погладжувальні рухи від середини лоба через скроні, щоки, закінчуючи на підборідді.

Вправа «Веселі конячки»

Дитина виконує артикуляційну вправу «Конячка» та постукує відповідно до ритму рухів язика кінчиками пальців обох рук від середини лоба по скронях, щоках, закінчуючи на підборідді.

Вправа «Художник»

Дитина виконує артикуляційну вправу «Годинник» і по чергово проводить погладжувальним рухом вказівного пальця лівої руки (язик уліво), а потім правої (язик управо) по брові.

Вправа «Закрути гвинтик»

Дитина виконує артикуляційну вправу «Смачне варення» (колові рухи язиком навколо верхньої і нижньої губи) й водночас робить легкі колові рухи вказівними пальцями обох рук по скронях.

Вправа «Окуляри»

Дитина виконує артикуляційну вправу «Смачне варення» (колові рухи язиком навколо верхньої і нижньої губи) та водночас робить легкі колові рухи вказівними пальцями обох рук навколо очей.

Вправа «Гармошка»

Дитина виконує артикуляційну вправу «Гармошка» та водночас пальцями обох рук стискає щоки.

Вправа «Скульптор»

Дитина покусує язик та водночас пощипує пальцями обох рук нижню щелепу: від підборіддя до з'єднувальної кістки (від середини в різні сторони).

Вправа «Індик-витівник»

Дитина виконує артикуляційну вправу «Індик» та водночас швидко постукує кінчиками пальців обох рук від середини лоба по скронях, щоках, закінчуючи на підборідді.

РОЗВИТОК ДІАФРАГМАЛЬНОГО МОВЛЕННЄВОГО ДИХАННЯ

Для дітей дошкільного віку дихальну гімнастику проводять в образно-ігровій формі, поступово збільшуючи навантаження, ускладнюючи вправи та збільшуючи кількість їх повторень.

ПРАВИЛА ДИХАННЯ

У старшому дошкільному віці вправи треба виконувати в середньому темпі, збільшуючи кількість повторень до 6–8 разів.

Для результативності дихальної гімнастики потрібно дотримуватися таких правил:

- виконувати вправи із задоволенням, адже позитивні емоції самі по собі мають значний оздоровчий ефект;
- зосереджувати увагу на диханні, що збільшує позитивний ефект вправи;
- вдихати носом, а видихати через рот, і в жодному разі не затримувати, але і не виштовхувати повітря;
- під час вдиху стежити за тим, щоб плечі не підіймались, а тіло важливо утримувати в розслабленому стані;
- більш повільно і плавно видихати повітря, щоб щоки не роздувалися;
- вдих має бути гранично активний, а видих – абсолютно пасивний;
- не проводити дихальну гімнастику за 20 хвилин до прийому їжі й упродовж години після нього;
- комплекси вправ потрібно варіювати проводити кілька разів на день по 2–3 хвилини.

ПОСТАНОВКА ДІАФРАГМАЛЬНОГО ДИХАННЯ

Вправа «Кулька» (лежачи на спині).

Логопед. Уявімо, що ми надуваємо «повітряну кулю» (одна долоня розташована на грудній клітці, друга – на животі: виконати глибокий вдих носом

так, щоб рука на животі піднялась, а грудна клітка при цьому була нерухомою, живіт, немов це велика «повітряна куля»). «Кулька здулася» (плавно видихнути через рот, при цьому живіт опускається і в кінці видиху втягується).

Ось як кульку надуваємо!
Рукою перевіряємо (вдих)
Кулька луснула – видихаємо,
Наші м'язи розслабляємо.
Легко дихати всім нам.
Знов повторюй вправу сам.

Вправа «Гойдалка»

Виконувати аналогічно як вправу «Кулька», тільки замість руки на животик треба покласти іграшку або невеличкий предмет. На вдиху предмет підіймається на животику, а на видиху – опускається.

Дихальні вправи

Вправа «Потрійний видих»

Виконати вдих через ніс, потім різко видихнути через рот повітря трьома поштовхами, послідовно один за одним. Не добирати повітря під час секундних перерв у процесі потрійного видиху.

Вправа «Водолаз»

В. п. – стоячи, зробити глибокий діафрагмальний вдих через рот, водночас підіймаючи одну руку вгору на рівень очей – коротка затримка дихання – подовжений повільний видих з одночасним повільним опусканням руки.

Вправа «Дихальний ліфт»

В. п. – лежачи, сидячи, стоячи. Для запуску «ліфта» зробити спокійний вдих носом на рахунок 1 (*рахувати повільно*) потім поволі видихати через рот. Аналогічно дихати на рахунок до 2–3. Можна використовувати рух рукою або зображення ліфта.

Вправа «Вітер»

Запитайте в дитини, як шумить вітер. А ось так! Вдих носом, видих ротом. Долонька часто торкається ротика, і дитина без голосу вимовляє «звук індіанця» – це шумить вітер. Вправу повторити 3–4 рази.

Вправа «Малювання диханням»

Діти дують у трубочку, спрямовану на краплю фарби на папері.

Вправа «Пелюстки»

Покладіть на долоню справжні або вирізані з паперу невеличкі пелюстки квітки. Запропонуйте дитині подути, щоб пелюски злетіли з вашої долоні. За аналогією можна використовувати пір'їни, вирізані з паперу сніжинки, створюючи ігрові ситуації.

Дихальна гімнастика

1. В. п. – сидячи на підлозі "по-турецьки", руки на колінах. Зробити вдих через ніс, затримати дихання, повільний спокійний видих через рот з одночасними нахилами вперед (3 рази).

2. В. п. – лежачи на підлозі, ноги разом. Сильний видих через ніс, надути живіт, затримати дихання, підтягнути праву ногу, зігнути в коліні, зробити повільний спокійний видих, опускаючи ногу на підлогу. Потім те саме тільки лівою ногою, а потім двома ногами водночас (2 рази). Вправу потрібно виконувати повільно і зберігати рівновагу, щоб діти не перекачувалися з боку на бік.

3. Вправа на розвиток дихання (силу, рухомість). Кожній дитині дають стаканчик із кольоровим мильним розчином певного кольору і паличку для видування мильних бульбашок. Діти разом стають перед великим аркушем паперу і починають дути на нього бульбашки свого кольору. На папері утворюється цікава кольорова картина. Музичний керівник добирає музичний супровід.

Гра «Співочий м'яч» (Р. Бабушкіна)

Дидактичні завдання: формування плавного, тривалого мовленнєвого видиху за допомогою заданих педагогом голосних звуків певної висоти.

Ігровий матеріал: м'яч.

Хід. Діти сидять по колу на підлозі. У педагога в руках м'яч. Показуючи артикуляцією губ певну голосну, він направляє м'яч до одного з дітей, які сидять у колі. Поки м'яч котиться, необхідно проспівати звук. Дитина, яка отримала м'яч, прокочує його наступному учасникові, озвучуючи весь шлях. Музичний керівник дає інтонаційну опору для виконавця.

ДИХАЛЬНО-ГОЛОСОВІ ВПРАВИ

Вправа «Ледар». Широко відкрити рот і глибоко вдихнути (позіхання), видихнути протяжно. Видих можна поєднувати з вимовою голосних звуків: [а-а-а-а].

Вправа «Сходишки». Промовляти на твердій атаці пошепки склади: па_по_пу; па_по_пи_; па_по_пе.

Вправа «Квітка». Запропонуйте дитині уявити, що вона на поляні, вкритій квітами. Ось вона нюхає запашну квітку – вдих носиком. Видих ротиком зі звуком «а-а-а» – як пахне квітка! Запропонуйте малюкові понюхати 4–5 квіточок.

Вправа «Задуй свічку»

«Свічка» у правій руці, ліва рука лежить на животі. Ротом зробити вдих «кулька», контролюючи живіт. Поступово видихнути повітря через рот, промовляючи «ф-ф», ніби гасячи свічку.

Вправа «Смішинка»

Покласти долоні на ділянку діафрагми (для контролю за рухами м'язів черевного преса), вдихнути носом, на видиху промовляти склади, імітуючи сміх: ха-ха-ха; хі-хі-хі; хо-хо-хо; хе-хе-хе; хи-хи-хи.

Вдихнути водночас через рот і ніс, на видиху (видих протяжний).

Вправа «Ланцюжки»

Повторити складники ланцюжка за дорослим, потім самостійно:

а) ФАФ___ ФАФ___ФОФ ФАФ___ФОФ___ФУФ
ФАФ___ФОФ___ФУФ___ФЕФ ФАФ___ФОФ___ФУФ___ФЕФ___ФІФ
ФАФ___ФОФ___ФУФ___ФЕФ___ФІФ___ФІФ

Варіанти поєднання складів:

б) ФАС, ФАШ, ФАХ, ШАХ, ШАС, САФ, ХАХ, МОМ, ЛАМ, РАМ, РУР
ММА!___ММО!___ММУ! ММЕ!___ММИ!___ММИ!

Вдихнути водночас через рот і ніс, на видиху (протяжний видих)

повторити складники ланцюжка за вчителем-логопедом, потім самостійно на розспіві: М М А___М М О___М М У___М М Е___М М И___М М І___Н Н
А___Н Н О___Н Н У___Н Н Е___Н Н И___; ННІ___;
ЛЛА___ЛЛО___ЛЛУ___ЛЛЕ___ЛЛИ___ЛЛІ___ЛЛЯ___ЛЛЮ_.

Вправа «Буркотун». Дитина робить вдих «кулька», а на видиху швидко промовляє: бубубубу (повторити 4 рази).

Вправа «Кнопочки». Дитина натискає на помпон, лічачи рахуючи до 5 або промовляючи слово на одному видихові.

Ігри з водою

Вправа «Кулька». Дути на легку кульку для пінг-понгу, що міститься у мисці з водою.

Вправа «Кораблик»

Налийте у миску води. Зробіть паперовий або пінопластовий кораблик і покладіть його на воду. Запропонуйте дитині подути на кораблик: спочатку довгим струменем повітря, наче вимовляючи звук [ф], а потім переривчасто, немов вимовляючи звук [п-п-п-п].

Вправа «Бульбашки»

Дитина дує через соломинку для коктейлю у склянку з водою (дорослий контролює процес). Вдих через ніс, видих через рот.

Вправа «Крапелька»

Дути через соломинку на крапельку фарби. Дитина дує крапелька «біжить» та залишає слід.

Координація дихання з рухом

Вправа «Хом'ячок»

Запропонуйте малюкові зобразити хом'ячка, надувши щічки, і пройтися так 7 кроків. Відтак повернутись і лягнути себе долоньками по щічках, випустивши повітря. А потім пройти ще кілька кроків, дихаючи носом, ніби винюхуючи нову їжу для наповнення щічок. Повторіть кілька разів.

Вправа «Уважна ходьба»

Ходьба в середньому темпі при повному подовженому вдихові і видиху. Темп середній.

Потрібно на 3 кроки зробити вдих, а на 4 кроки – видих.

В. п.: лежачи на спині, а згодом сидячи і стоячи. Зробити плавний вдих носом, водночас підіймаючи руки вгору. Поступово видихаючи, розвести їх у сторони. Поступово збільшити тривалість видиху в 3–5 разів. Тривалість видиху треба збільшувати на один рахунок (5, 6 і т. д.).

Вправа «Гріємо руки»

Вдих через ніс, потім підносять долоні до рота і роблять такий видих, щоб зігріти руки.

Вправа «Фіксований видих»

Після повного вдиху виконати протяжний видих ротом, змінюючи при цьому форму ротової порожнини (*артикуляція голосних звуків*).

В. п.: руки на поясі;
відведення ліктів назад – вдих (логопед лічить до 3); руки у в. п. – видих (лічить до 6).

Вправа «Клубочок»

Діти намотують нитку, виконуючи діафрагмальний вдих, а розмотуючи її – видих.

Гра «Дотягнися до сонечка»

Діти тягнуться до сонечка, підіймаючи руки через сторони і роблячи глибокий вдих. Опускаються на носочки роблять спокійний видих.

Перекочування силою видихуваного повітря ватної кульки по поверхні столу.

Гра «Веселі кульки»

Діти дмухають на повітряні кульки, що висять угорі над головами.

Гра «Надування бульбашок»

Діти дмухають на поверхню води так, щоб утворилися бульбашки.

Гра «Прокоти олівець»

Дитина силою повітря, що видихається, прокочує олівець по столу.

Гра «Паровозик». Діти «їдуть» на паровозі, підіймаючи руки, роблять глибокий вдих і на видих промовляють: «чух» водночас роблячи рухи, імітуючи оберти колес.

Вправи для формування навичок носового дихання

Вправа 1. Широко відкрити рот і подихати носом.

Вправа 2. Закрити праву ніздрю пальцем – вдихнути, і видихнути – через ліву, потім навпаки. Вдихнути і видихнути по чергово через кожну ніздрю.

Вправа 3. Виконати вдих через одну ніздрю, видих – через іншу, потім навпаки.

Вправа 4. Широко відкрити рот – вдих, видихнути через ніс.

Вправа 5. Виконати вдих через ніс, видихнути тільки через одну ніздрю, другу притримувати пальцем.

Вправа 6. Виконати вдих через ніс, поштовхоподібно через ніс – видих.

Вправа 7. Виконати вдих через ніс, а потім видихнути через нещільно зімкнені губи:

- ✓ плавно;
- ✓ з проміжками поштовхоподібно;
- ✓ з посиленням видиху в кінці.

Вправа «Ніс – рот»

Вдих і видих через ніс.

Вдих через ніс, видих через рот.

Вдих через рот, видих через ніс.

Вдих через рот, видих через рот.

Дихально-мовленнєвий тренінг «Осінь у парку»

В. п. – стоячи. На подовженому видихові промовляти від слова до фрази.

Вдих – на видиху промовляти: «Парк».

Вдих – на видиху промовляти: «Парк, слухай!».

Вдих – на видиху промовляти: «Парк, слухай пісню!».

Вдих – на видиху промовляти: «Парк, слухай пісню віхоли!».

Вдих – на видиху промовляти: «Парк, слухай пісню віхоли: УУУУУ!».

Дихально-мовленнєвий тренінг «Зима»

В. п. – стоячи. На подовженому видихові промовляти від слова до фрази.

Вдих – на видиху промовляти: «Сніг».

Вдих – на видиху промовляти: «Сніг скрипить».

Вдих – на видиху промовляти: «Сніг скрипить від морозу».

Вдих – на видиху промовляти: «Сніг скрипить від морозу: кх, кх,кх!».

У дітей в руках мішечки зі «снігом» (з крохмалем), який скрипить від перебирання пальчиками.

Дихально-мовленнєвий тренінг «Дощ»

В. п. – стоячи. На подовженому видихові промовляти від слова до фрази.

Вдих – на видиху промовляти: «Дощ».

Вдих – на видиху промовляти: «Дощ співає».

Вдих – на видиху промовляти: «Дощ співає пісню».

Вдих – на видиху промовляти: «Дощ співає пісню осені».

У дітей в руках *шумові інструменти (шуршунчики, паперові тарілки, папір тощо)*.

Вправа «Маленька пісенька про великий дощ»

Промовляти фразу на одному видихові (наприкінці корекційної роботи фрази можна збільшувати).

Цілий місяць під дощем //
мокне дах і мокне дім, //
мокнуть листя й квітники, //
парасольки і плащі. //
Мокнуть парки і лани //
і далеко від землі //
мокнуть в морі рибаки.

Вправи з елементами йоги

(вправи виконують у повільному темпі, спокійно, дихання спокійне)

Вправа «Прокидаємося»

Вправа на розслаблення м'язів і поліпшення кровообігу.

В. п.: стати рівно, ноги розставлені, руки вздовж тулуба:

- колові обертання головою вправо, потім вліво;
- колові обертання плечей вперед–назад;
- підняти плечі, опустити вниз;

- поставити праву ногу трохи вперед, перенести вагу тіла на неї, ліву ногу відставити назад. Великим пальцем лівої ноги торкаємося підлоги. Колові обертання лівої ступні вправо, потім вліво. Міняємо ноги.

Вправа «Пташка»

В. п.: ноги трохи розставлені, руки вперед, вниз, зробити руками «пташку». Рухаємо долонями вперед–назад, підіймаючи руки вгору над головою. Опустити руки вниз на коліна, присісти.

Вправа «Альпіністи»

1 варіант. В. п.: ноги розставити на ширину плечей, нахилитися вперед-вниз, покласти на гомілковостопний суглоб лівої та правої ноги. Пересувати руки почергово по ногах угору, поступово випрямитися, підводячи повільно голову.

2 варіант. В. п.: ноги розставити на ширину плечей, нахилитися вперед-вниз, долоні поставити на підлогу. Вага тіла на долонях, ноги в колінах трохи зігнуті. Відставляти почергово ліву та праву ноги назад і ставити на місце. Перенести руки на гомілковостопний і повільно пересувати руки, почергово, по ногах угору, поступово підводячи голову.

Вправа «Відпочиваємо»

В. п.: сидячи на підлозі, з'єднуємо стопи («Метелик»). Спира рівна, руки лежать на з'єднаних стопах. Плечі не підіймати. Спокійно дихаємо. Повільно піднятися, руки покласти на живіт (дихаємо в тому самому темпі).

Вправа «Павучок»

В. п.: сісти на підлогу, з'єднати стопи ніг («Метелик»), долоні підсунуті під ногами у сторони. Нахилитися вперед, головою доторкнутися до з'єднаних стоп.

РОЗВИТОК ПРОСОДИЧНИХ КОМПОНЕНТІВ МОВЛЕННЯ

Фонопедична вправа «Зимова хмаринка»

1. Хмаринка м'яко співала колискову сніжинкам А А (терція, долоньки одна біля одної).
2. Налетів сильний вітер (glissando від піано до форте і від форте до піано). Вказівним пальцем показуємо рух вітру.
3. Прокинулися сніжинки і заспівали свою пісеньку а-а-а, о-о-о – staccato в різних регістрах, а вказівними пальцями «ставимо» крапочки в повітрі на кожен звук (на піано).
4. Сніжинки полетіли з хмаринки на землю (glissando) на звуки [а, о, у] (показ руками).
5. Заметіль кружляла швидко їх угору–вниз (p f p).
6. Вітер стих, і сніжинки м'яко лягли на землю, проспівавши – ах! (piano).

Склади з контрастною артикуляцією

Засвоїти тривалість звуків **I** – четвертна, **II** – дві восьмих. Навчити визначати на слух, рухатися, промовляючи склади ритму, виконувати ритмічний акомпанемент. Розвивати чуття ритму, координацію рухів під час виконання.

Привітання «Сонечко» ♪ ♪ I ♪ ♪ ♪ I ♪ ♪ ♪ I ♪ ♪ ♪ I

сонечко зійшло, до садочка привело

Звернути увагу на частоту інтонування, співацьку поставу, дихання, плавне звуковедіння, правильну артикуляцію звуків, відчуття рівномірної пульсації. Проспівувати з крокуванням та плесканням. На кожен крок припадає 1 довгий звук або 2 короткі, які називаються Та, Ті-ті (**I** – та, **II** – ті-ті).

Ритм «Сонечко» I I II I II II II I

та та ті ті та ті ті ті ті ті та

Розучування і виконання укр. нар. пісні «Два півники»:

- відтворення ритму;
- ритмодекламація тексту;
- спів за фразами;
- інсценування.

Вправа «Зміни голос»

Дітям пропонують уявити та зобразити ситуацію, коли Лисиця (Заєць, Вовк) вітає Ведмедя, якого боїться; Лисицю-подругу; Зайця, якого хоче з'їсти.

Варіант. Запропонувати дитині голосом зляканої Оленки попросити грубку (річку, яблуньку) сховати її; виконати пісеньку Кози з казки «Вовк і семеро козенят», голосом Вовка, голосом Кози; голосом одного з трьох ведмедів сказати, щоб було зрозуміло, хто запитує: «Хто сидів на моєму стільці?», «Хто їв з моєї миски?»

Вправа 1. Ходьба на місці і по колу в повільному темпі. Вимовляти на кожен крок звуки, складові послідовності, слова (лычба, дні тижня) і фрази (чистомовки, прислів'я).

А-у-а-у-а-у

Ап-ап-ап-ап

Па-па-па-па

Та-та-та-та

Че-че-че, че-че-че –

бабуся калачі пече.

Ча-ча-ча, ча-ча-ча – дай, бабусю, калача.

Чі-чі-чі, чі-чі-чі – їж, будь ласка, калачі.

Вправа 2. Повторити вголос склади у повільному темпі, вистукуючи рукою (диригуючи собі) ритмічний малюнок (та та ту' та та ту' та та' та та та та' та та та' та та).

Вправа 3. Промовляти скоромовку, диригуючи рукою (вказівним пальцем правої руки рухати вгору–вниз, рух–слово). Вимовляти спочатку в повільному темпі, а потім пришвидшити темп.

Тато тут, тато там.

Тато, тато, тут і там.

Мама тут, мама там.

Мама, мама тут і там.

Тато тут, мама там.

Тато, мама, тут і там.

Вправа 4. Вимова поєднань голосних звуків послідовно, кожний на окремому видиху, низьким голосом «страшна казка».

У _____

УО _____

УОА _____

УОАЕ _____

УОАЕИ _____

УОАЕИА _____

Вправа 5. При безперервному звучанні інтонаційно виділити голосний звук легким підвищенням тону голосу, плавно зливаючи його з іншими голосними звуками.

У О У А У И У І! У О У А У И У І!

У О У А У И У І! У О У А У И У І!

Вправа «Ланцюжки»

Діти проспівують звукосполучення типу аоу, аоу тихо або голосно сполучено разом із логопедом.

Вправа «З гірки на гірку»

Логопед називає слова, виділяючи голосом наголошений голосний звук, діти виділяють цей звук і «катають» його з гірки. Наприклад: гарбуз, наголошений звук [у].

Вправа «Зберемо звуки у садку»

Ходьба по колу і на місці спочатку в повільному темпі, потім швидше, водночас вимовляти зліто звуки: крок – звук (а-у-а-у).

Голосова вправа «Розкачати звук і підкинути» звуки [а, у, о] (за схемою разом із логопедом).

Вправа «Звукова драбинка»

Промовити склади зі звуком [н], підвищуючи (знижуючи) висоту за кожним послідовним звуком чи складом на одному видиху.

Гра «Звукові клубочки» (на одному видиху проспівати, проводячи пальчиком по спіралі голосний звук).

Гра «Луна». Діти повторюють за логопедом голосні звуки зі зниженням гучності звучання.

Вправа «Веселі молоточки»: імітація стуку великого і маленького молотка: *великий молоток ремонтує великі черевики, дитина гучно промовляє на одному видиху: Тук-Тук, а маленькі черевички тихо: тук-тук.*

Вправа «Великий – маленький». Дитина промовляє відповідно до зображення молотків: Тук-тук-Тук; тук, Тук; Тук-тук, Тук, тук-тук.

Вправа «Полічи черевички». Зробивши повний вдих, полічити на видиху, хто більше. Лічба до 5.

Вправа «Веселі черевички»

Діти на видиху вимовляють топ-топ, черевички, топ; топтоптоп, черевички (з різним темпом та інтонацією, сидячи, відбивають ритм ногами).

Ритмічна розминка

Під такт-польку одна дитина придумує рухи, змінюючи їх через 4 рахунки на будь-які інші, а всі за нею повторюють. Через 4 такти рухи придумує інша дитина, наступна в колі. Можна виконувати оплески над головою, за спиною, з боків, різні стрибки, клацання, притупи, оберти, помах руками тощо.

Головне – не зупинятися! Якщо дитина не встигла, музику треба зупинити, щоб вона відчувала, що звучання залежить від її дій. Тому найкраще всього наспівувати мелодію.

Наприклад: чеська полька «Ганнуся» трьохдольна ритмічна розминка. Рухи треба міняти через кожні 3 рахунки. Тут треба більше уваги.

«Хто як розмовляє»

Формуємо вміння визначати джерело звуків, розвиваємо слухову увагу, слухову пам'ять, вчимо звуконаслідувати голоси тварин.

Гуси стали гелготати,

по-гусиному кричати: «га-га-га».

Кошенята замурчали: «мур-мур-мур».

Горобці зацвіріньчали: «цвінь-цвірінь!».

Коні заіржали: «і-гі-гі!».

Жабенята квакали: «ква-ква-ква».

Каченята крякали: «кря-кря-кря»

Солов'ї висвистували: «ф'ю-ф'ю-ф'ю!»

Після прочитання вірша «розмовляємо» з дитиною мовою тварин.

Вправи для розвитку голосу

Такі ігрові вправи потрібно проводити на добре знайомих дітям звуконаслідуваннях. Під час занять необхідно стежити за тим, щоб усі звуконаслідування дитина вимовляла на видиху.

«Аня співає пісеньку». – А-а-а, а-а-а.

«Гуде потяг». – У-у-у, у-у-у.

«Болить зуб». – О-о-о, о-о-о.

«Пароплав гуде». – И-и-и, и-и-и.

«Жабенята посміхаються». – І-і-і, і-і-і.

«Заблукали в лісі». – Ау-ау-ау-а.

«Малюк плаче». – Уа-уа-уа-уа.

«Гріємо ручки». – Х-х-х.

«Пісенька комарика». – З-з-з-з.

«Граємо на барабані». – Д-д-д-д.

«Гусак сичить». – Ш-ш-ш-ш.

«Жук дзижчить». – Ж-ж-ж

«Гусак». – Га-га-га.

«Зозуля кує». – Ку-ку, ку-ку.

«Корова». – Му-му-му.

Проспівування звука [а] на видиху (зробили глибокий вдих, надули животик, плечі не підіймають, на видиху співають: «а-а-а-а-а-а!»)

Проспівування на одному видихові звукової доріжки а-о-у-и-е (один звук плавно переходить в інший, і кожен звук звучить не менше 2 с.).

Проспівування на одному видиху звукової доріжки зі зміною висоти і сили голосу (пошепки, тихо, голосно, тоненьким (високим) голоском, низьким голосом).

Проспівування простої мелодії (наприклад: «У лісі, лісі темному, де ходить хитрий лис, росла собі ялинонька і зайчик з нею ріс...») на звук [м] чи [у]. Тобто, дитина робить глибокий вдих, надуває животик, а потім, на безперервному видиху начебто наспівує тільки мелодію пісеньки («м-м-м-м м-м-м-м...»).

Мовленнєво-рухливі вправи

«Плетений шум»

Цікава гуртова гра, бо це разом і танок. Усі беруться за руки і стають півколом. Середня пара підносить з'єднані руки вгору – це “ворота”. Крайні парами (один іде з одного, другий – з другого боку) пробігають у “ворота”. Коли ж доходить черга до середньої пари, то вона перекручується під своїми руками, і гра продовжується далі. Шум то заплітають, то розплітають, співаючи таку пісеньку:

Ой нумо, нумо
в плетеного шума.
Як наша мати
буде заплітати.
Заплетися, шуме,
заплетися,
хрещатий барвінку,
розстелися.

Так повторюють, поки не награться.

Народна гра «Явір-яворові люди»

Хід гри. Обирають двох ведучих. Узавшись за руки, ведучі утворюють “ворота”, через які мають пройти всі учасники гри, промовляючи:

- Явір – яворові люди, що ви тут робили?
- Будували моста.
- А якого моста?
- Для пана старости.
- Усі коні пропускали,
- А одного впімали.

На останні слова «ворота» різко «зачиняються» – діти опускають руки. Ті, хто потрапив у середину «воріт», тепер стають «воротами».

«Мильні бульбашки» (Р. Бабушкіна)

(розвиток динамічного діапазону, зорової уваги)

Музичний керівник (вихователь) видуває мильні бульбашки. Дитина, вибираючи поглядом будь-яку бульбашку, супроводжує її звуком (голосом). Як тільки бульбашка зникає, звук припиняється.

(з клавесами)

«Жабки»

Сіли жабки на лужку, *(клавесами по підлозі на кожне слово)*

жабки-скрекотушки, *(підняти клавеси, на кожен склад*

стукати перед собою)

Покупались у ставку *(по підлозі обома руками водночас)*

жабки-зеленушки, *(на кожен склад перед собою)*

ква-ква-ква, ква-ква-ква, *(почергово правою-лівою рукою по підлозі)*

Жабки-зеленушки, *(перед собою на кожен склад)*

Ква-ква-ква, ква-ква-ква, *(почергово правою-лівою рукою по підлозі)*

жабки-скрекотушки *(перед собою на кожен склад)*

Імпровізація мелодії. Виконувати і проспівувати одночасно.

«Стрибайте, палички»

Ви стрибайте, палички, *(почергово руками по підлозі)*

як сонячні зайчики: *(руки вгору–вбік)*

стриб-скок, стриб-скок, *(двома руками водночас (4 р.))*

пострибали на лужок, *(по складах, почергово руками)*

на голівку посідали, *(на голову поставити)*

гарну пісню заспівали. *(руки вгору – вбік)*

«Іди, іди, дощику»

Іди, іди, дощику, *(руки з клавесами підняти вгору*

й опускаючи вниз, стукати)

Зварю тобі борщику в зеленому горщику, *(колові рухи правої руки)*

поставлю на вербі, (двома руками одночасно
стукати по підлозі)
щоб випили горобці. (почергово клавесами по підлозі)
Я яечком забілю, (правою рукою робити колові рухи у повітрі)
а яечко прісне, (права рука вниз, ліва – вгору)
а сонечко блисне. (руки вгору)

«Сороконіжка»

Діти стають одне за одним. Вони кладуть руки одне одному на плечі, промовляють слова і рухаються.

Йшла сороконіжка
по сухій доріжці. (тупотять ніжками)
Раптом дощик, крап, крап, крап. (зупинка, голова вгору)

Ой, намокнуть сорок лап, (всі беруться руками за голову,
хитають головою)
не потрібний нежить нам! (зупинились)
Бруд у дім не принесу, (4 широких кроки – зупинка)
кожну лапку потрясу. (з кожної «лапки» отряхують бруд)
Потім я поплескаю, (плескають)
ніжками потупаю. (тупотять ніжками)

«Миші»

Дітей об'єднують у дві групи: 1-ша група – промовляє, грає на інструменті, 2-га група – інсценізує.

Діти шарудять папером; ритмізують текст.

Бігли миші у палац подивитись який час, (покласти папір на підлогу)
tutti (плескаєм)
Раз! Два! Три! Чотири! (голосно, бубон)
Миші смикнули за гирі. (плескаємо)

Раптом стався гучний дзвін	
бам! бам! бам! бам!	(трикутники – удар на кожне слово)
Геть розбіглись миші всі.	(плескають по ногах)
Бігли миші у палац...	(«миші» хаотично бігають, заглядають вправо-вліво, підкрадаються до годинника)
Раз, два, три, чотири.	(зупинка)
Миші смикнули за гирі.	(«миші» по двоє за кожну гирю («важки»), решта «мишей» уважно дивляться, завмирають)
Раптом стався гучний дзвін.	(«миші» обома руками закривають собі вуха. На обличчі жах)
Геть розбіглись миші всі!	(«миші» з жахом в очах, розбігаються врозтіч)

«Мишоловка» (Р. Бабушкіна, О. Кислякова)

Дидактичні завдання: розвиток слухового сприймання, голосового діапазону, чуття темпу і ритму.

Музичний матеріал: 1 ч. – поспівки на двох нотах, 2 ч. – «Латвійська полька», муз. А. Жилінського або будь-яка енергійна музика.

Методика проведення. Частина дітей утворює коло-«мишоловку». Вони стоять, тримаючись за руки і високо піднявши їх. Решта дітей – «мишки». Діти, які стоять у колі, співають, долонями відплескуючи ритмічний малюнок мелодії.

Усі сплять...	Та – та, (/ /)
Діти сплять...	Ті-ті – та, (/ /)
Вовк спить...	Та-та, (/ /)
Ведмедик спить...	Ті-ті – та, (/ /)
Лише мишки не сплять,	Ті-ти – та – ти-ти – та,
вони їсти хочуть,	Ті-ти – та – ти-ти – та,
у мишоловку заглядають.	Ті-ти – та – ти-ти – та.

Після цих слів звучить музика. Діти в колі беруться за руки і підіймають їх угору. Мишки починають бігати, метушитися, пищати «с-с-с-с», – вибігати з кола. Після закінчення звучання музики мишоловка зачиняється – діти опускають руки.

Ритмічна вправа «Мильні бульбашки»

(сл. Томашевської, пер. Ю. Деркач)

Всюди літають бульбашки мильні,
легко кружляють в танці чарівнім.

(діти сидять колом)

(рухи руками «моторчик» перед собою вгору та вниз)

Луснула перша,
ще кілька зникло.

(ховають за спину праву руку)

(ховають за спину ліву руку)

Більше немає бульбашок милих.

(нахиляють голову до колін, згортаючись у клубок)

ВПРАВИ В ЗАМКНУТОМУ КОЛІ

Вправи на розвиток уваги та відчуття ритму.

П. 1 – діти плескають в долоні через 2 рахунки.

Вправи з кольоровими хусточками

П. 2 – діти тримають в правій руці кольорові хусточки (рука на рівні грудей).

Звучить полька (2/4). Діти почергово (вправо) через 2 рахунки випускають хусточки, розкриваючи пальці. Хусточки падають на підлогу.

П. 3 – діти тримають хусточки, що заховані в кулачках. Рука на рівні грудей. Звучить полька (3/4). Діти розкривають кулачки почергово через 3 рахунки (хусточки-«квіточки» – розкриваються).

П. 4. *Гра на увагу «Знайди своє місце».*

Діти сідають колом. Завдання: запам'ятайте, хто сидить поруч, і місце розташування. Звучить весела музика. Діти розбігаються по залі. Після закінчення музичного супроводу потрібно повернутися на свої місця.

Вправи на відчуття паузи (з музичним супроводом)

1. У русі (крок, біг) на паузу «завмерти» і відтворити будь-яку фігуру.
2. У русі (крок), тримаючи в руках бубон, на паузу вдарити по бубні.
3. Відтворити ритмічну лінію кроками, на паузу плеснути в долоні.

Весна прийшла!
Тепло знайшла! –
кричать дівчатка й хлопчики.
Цвірінь, цвірінь!
Журбу покинь! –
клопочуться горобчики.

Л. Глібов

Ти гучніше крикни: «Грім!»
і загуркоче слово, як грім.
Скажи тихіше: «Шість мишенят»,
відразу миші зашурхотять.
Тихенько скажеш: «Листопад»,
листочки з дерева полетять.

Вправи на розвиток темпоритму голосу (повільно)

Спить ведмедик у теплі,
бачить сни він чарівні:
і ромашки, і малину,
і погожу теплу днину.
(швидко)

Ми веселі жабки,
в нас зелені лапки.
Ква-ква, ква-ква-ква!
Де поділася трава?
(повільно)
Котик прокидається,
лапкою вмивається.
Миє котик ротик,
спинку і животик.

Звукові жести

Рух і музика з'єднані ритмом. Дитячі віршики, перероблені в наспіви на 2–3 нотах з акомпанементом звукових жестів (інструментів). Ритмічна мова у виконанні хором без акомпанементу. Вивчаючи вірш, одна група дітей плескає на колінах (ритм), друга – по підлозі (сильна доля, метр), третя клацає пальцями щоразу коли текст зупиняється (пауза), четверта – плескає в долоні на якесь слово (остинато), п'ята – гучний хлопок на всіх римованих словах (акцент). Роблячи акцент на текст, ми пробуджуємо в дитини відчуття ритму через слово. Так ритмічна вправа перетворюється в маленький ритмічний твір.

Потім переводимо ритм на ударні інструменти. Клацання переносимо на пальцеві камбали, плескання – на клавеси, шльопання на ногах – на барабани, притупи – на великий барабан. Можливість оркеструвати ритм додає новий відтінок, привносить новий досвід в інструментальну техніку.

Техніка body percussion керує психомоторними процесами. Звуки, народжені тілесною перкусією, через тактильні відчуття: слуховий аналізатор, взаємодіє з усіма ділянками головного мозку – відбувається потужна когнітивна стимуляція. Кожна з вправ народжує утворення нових нейронних зав'язків у мозку дитини, розвиває, відновлює усі ці функції.

Мовленнєве музикування

- ❖ Ритмізація вірша з прискоренням і уповільненням темпу, динамічними відтінками.
- ❖ Переробити вірш у наспів на 2–3-х нотах з акомпанементом звукових жестів.
- ❖ Читання тексту під метричне остинато інструментів.
- ❖ Залишити місце для імпровізованих вставок (за К. Орфом).

Вірш «Злива» М. Ніколаєвої (пер. С. Бойченко)

Крапля раз! Крапля два! Краплі ловить дівтора!
Дощик тихо накрапав, ніжну пісеньку співав!
Раптом дощик став гучнішим і закрапав веселіше:
Крап, крап, крап-крап, крап! Крап, крап, крап-крап, крап!
Злива! Злива! Злива! Злива! Дощик ллє, мов із відра!
Зливо! Зливо! Зливо! Зливо! Досить!» – просить дівтора!
Ось і сонечко з'явилося (а-а),
І веселка засвітилася (а-а-а).
Вітерець розвіяв хмари (ш-ш-ш)
І пташки защебетали (цвінь-цвінь-цвінь-цвінь).

Вірш «Джо Білл»

Варіант 1

Ритмічно промовляти вірш по фразах, наприкінці кожної проплескувати 2 рази.

Варіант 2

Імпровізація мелодій у помірному темпі *Moderato* проспівувати вірш *a capello*.

Джонатан Білл,
який купив в Австралії кенгуру. (плескають в долоні (двічі))
Джонатан Білл,
який назбирав яблук для їжака. (плескають в долоні (двічі))
Джонатан Білл,
який годував фініками бика. (плескають в долоні (двічі))

Джонатан Білл,
який навчав співати по нотах козу. *(плескають в долоні (двічі))*

Джонатан Білл,
який полетів в Індію до тітоньки Трот. *(плескають в долоні (двічі))*

Так-от, той самий Джонатан Білл
дуже любив компот. *(плескають в долоні (двічі))*

Ігри з іменами (за Т. Рокитянською)

«Хто ти?»

Знайомство з наймолодшими вихованцями можна починати так: діти сидять колом, музичний керівник промовляє своє ім'я, тримаючи в руці зайчика так, ніби говорить зайчик. Діти повторюють хором. Далі музичний керівник передає зайчика дитині праворуч, вона промовляє своє ім'я. Діти повторюють. Імена промовляють у ритмі спокійного кроку.

З дітьми старшого віку можна пускати по колу дві іграшки в різні боки : у кого з дітей вони зустрінуться, той і відправляє іграшки у свій бік.

Гру можна ускладнити. Наприклад, передаючи іграшку, називають не своє ім'я, а ім'я того, кому передають. Або передають через одного. Ще один ускладнений варіант: усі рухи виконують під музику.

«Я тебе знаю»

Цю гру можна проводити як мовленнєву, так і ритмічну.

Діти сидять колом, поплескуючи по колінах, установлюється ритм кроку. Почергово промовляється ім'я, повторюване всією групою. Спочатку його промовляє музичний керівник, а потім кожен із дітей по колу. Завдання може бути різним: на ударну частину (долю), в паузу між ударами, розтягуючи на 2 удари. Надалі цю вправу можна перенести на інструменти – кожен «вимовляє» ім'я за допомогою шумового чи ударного інструмента, який у нього в руках.

«Давайте грати»

Ще одна гра з іменниками – на увагу, виразність інтонації. Музичний керівник вибирає одне ім'я і вимовляє його на різні лади, відбиваючи ритм на колінах. Діти повторюють як «ехо».

Вимовляти потрібно дуже виразно! Театрально!

	Урочисто	Пестливо	Питально
Музкерівник	Настя!	Настя.	Настя?
Діти	Настя!	Настя.	Настя?
Ритм	хх хх	хх хх	хх хх

Докірливо, жаліючи, жалібно, закликаючи, грайливо, окликаючи, строго, заграючи, сердито, захоплено, здивовано.

«Це я!»

Нарешті, дитина може дібрати до свого імені та прізвища ритмічну форму і виконувати її як остинато на одному звуці – музичний керівник разом із дітьми може підігрувати на шумових інструментах. Виходить власна пісня.

Ритмічні ігри виховують у дитини комунікабельність, розвивають реакцію, увагу. Ритмічні вправи добре поєднуються з театральними вправами.

Наступні вправи допоможуть дітям відчувати, що таке метр, такт, розмір, тривалість, затакт, паузи, фрази, каденція розвивати відчуття частин (долі).

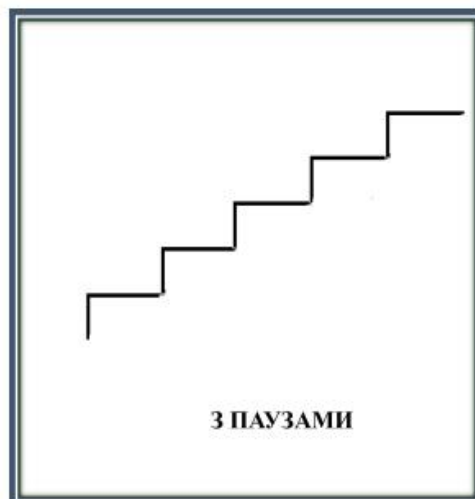
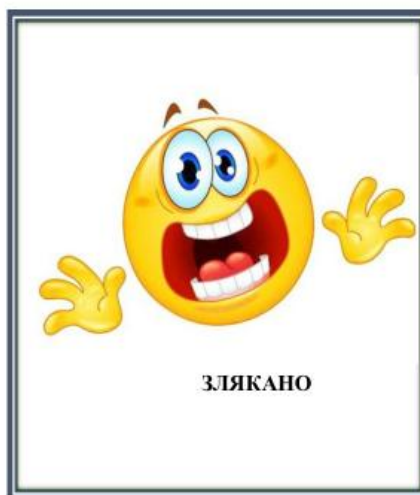
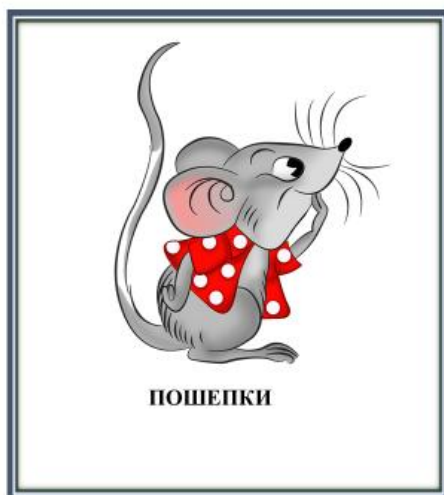
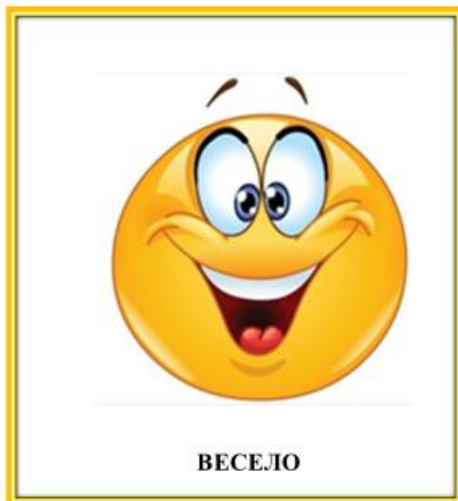
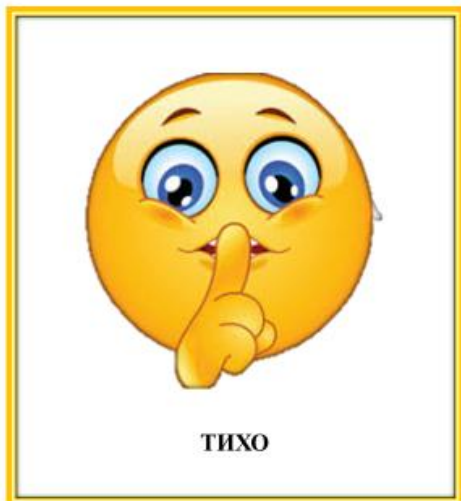
Пограй із наголосом.

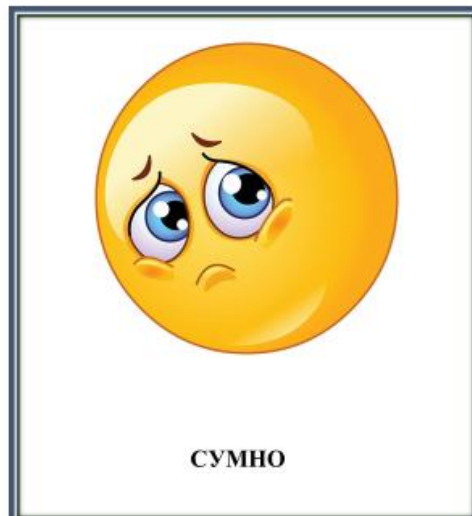
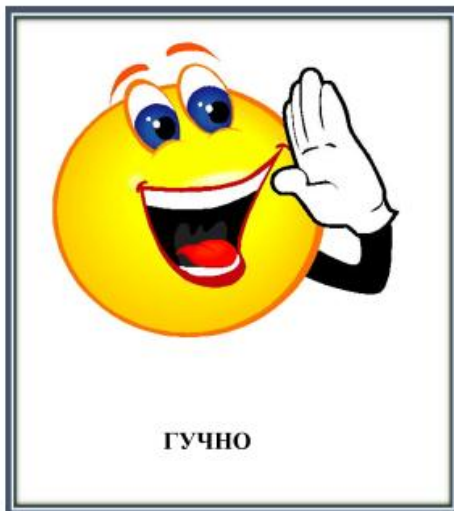
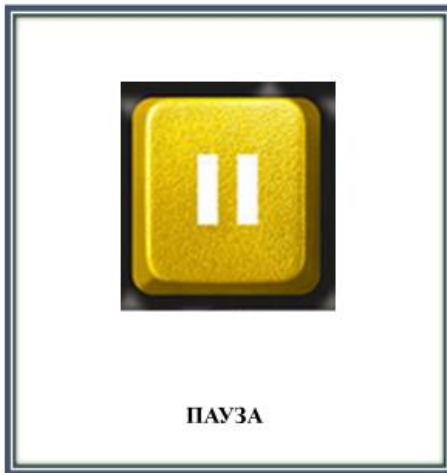
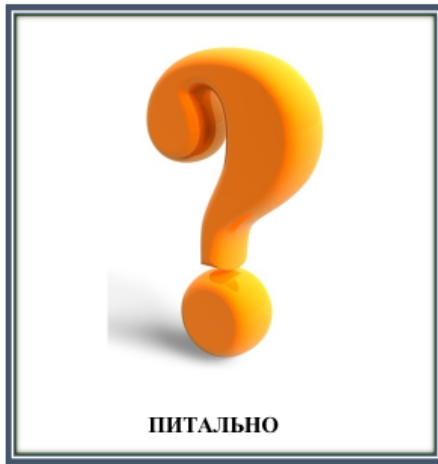
Промовляй речення, посилюючи голос при назві картинок, більших за розміром і значком.

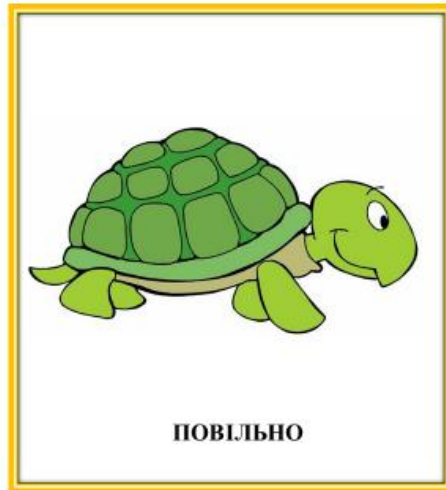
Склади речення, промовляй його відповідно до символу.

Розвиток просодичних компонентів на символічному рівні

КАРТИНКИ-СИМВОЛИ

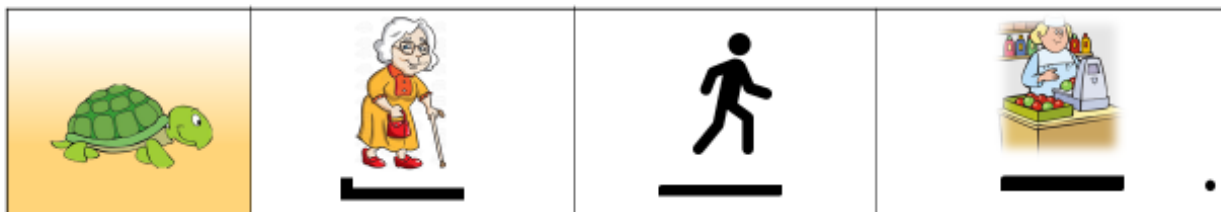

Пограй з Наголосом.

Промовляй речення посилюючи голос при назві картинок більшими за розміром і значком

Склади речення, промовляй його відповідно до символу

«Тихо - гучно»

Нагискай пальчиком і промовляй «*дiнь Дон*» відповідно до ритмічного малюнку. Не забувай робити паузу //.

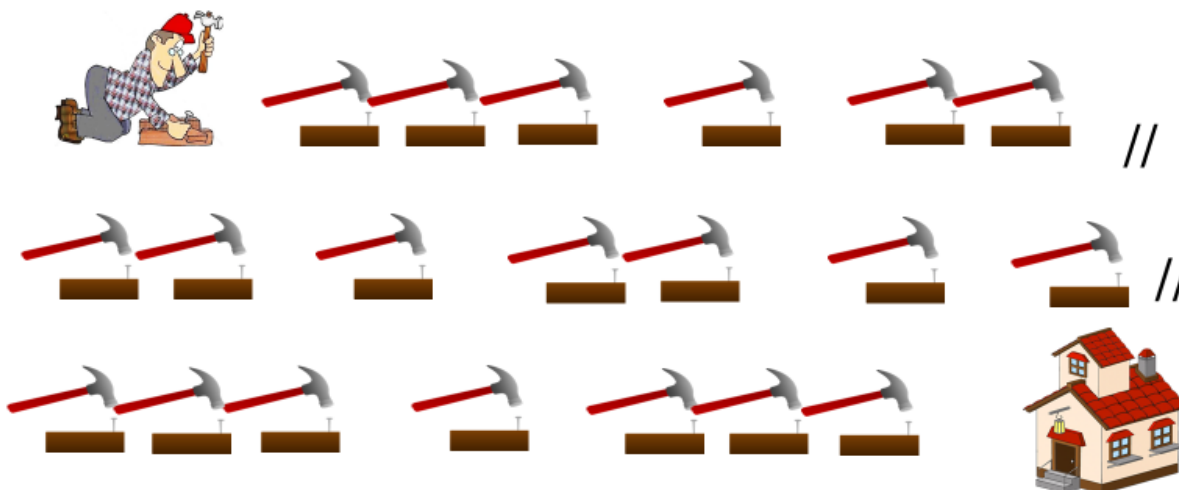

Погукай кожний малюнок: Тин! Тато! Таня! Тоня! Теля! Тазик! Таксі! Танок! Телефон! Торт!
 Промовляй протяжно кожний рядок малюнків на одному видиху.
 Обведи малюнки, які починаються на склад ТА. Тепер їх промов на одному видиху.
Спочатку зроби вдих «кулька», а потім говори.

«Допоможи будівельнику побудувати дім»

Натискай пальчиком і промовляй «тук» відповідно до ритмічного малюнку. Не забувай робити паузу //.

ФОРМУВАННЯ ПЛАВНОГО МОВЛЕННЯ

Арттерапія

Твори українських письменників

Бабця спить

Ходить тиша в теплих капцях,

задрімала в кріслі бабця.

А годинник цокотить:

бабця спить, бабця спить.

Я навшпиньках вийду з хати,

щоби їй не заважати.

Не скачи, собачко, цить!

Бабця спить, бабця спить.

Віра Багірова

Біля годівниці

Діти стають колом (питально-відповідне мовлення)

«Горобчик» у центрі кола, він сумний.

Діти йдуть по колу, промовляючи слова:

- Горобчику, Горобчику,
чому ти сумний?
- Бо лютує лютий.
- Горобчику, Горобчику,
чом так дрібно скачеш? – *(скаче)*
- Щоб лапки зігріти.
- Горобчику, Горобчику,
поклюй крихти хліба – *(пальчиками «насипають крихти хліба»)*
- Цвірінь, цвірінь, цвірінь...
- Горобчику, Горобчику,
чом ти розцвірінькався?
- Чекаю весни.

Марія Людкевич

«Без дороги ходить дощ»

Гра з дорослими («Весна» або «Осінь»).

«Весна» або «Осінь» розмовляють із дітьми.

Діти. Звідки дощ іде?

Осінь. Із неба!

Діти. Де іде той дощ?

Осінь. Де треба!

Без дороги ходить скрізь –
через поле, через ліс.

Діти. А чи є у нього ноги?

Осінь. Та навіщо дощу ноги,
коли ходить без дороги!

Є. Гуцало

Далі музична гра з «Дощиком».

«Брехлива киця»

- Ой ти, кицю неслухняна,
а куди біжиш так рано?
- Побіжу я аж до річки,
Щоб напитись там водички.
- А вночі куди ходила?
- В полі мишку я ловила.
- Ой, неправду ти сказала,
ти сметанку тут злизала.
- Я не відаю й не знаю,
я сметанки не вживаю!

К. Перелісна

Твори фольклору для драматизації та інсценізації

Коточку, де ти був

- Коточку, де ти був?
- У коморці.
- Що там робив?
- Молочко пив.
- А мені залишив?
- Забувся.
- Апчхи! Апчхи!
- Апчхи! Апчхи!

А пас ти кози?

- А пас ти кози?
- Пас.
- А були морози?
- Були.
- А брав вовк кози?
- Брав.
- А як коза мекала?
- Ме-е-еє, ме-е-е, не бери мене,
візьми пастуха, бо я ще суха.

Творчі ігри зі словом

(картки Пропна)

Необхідно виготовити картки з малюнками. Потрібно скласти речення, казку (розповідь) із 2–4-х карток, які витягнули навмання. Наприклад: картки із зображенням мафи і собаки. Придумати речення за допомогою прийменника: Пес із мафою

Пес у мафі.

Пес в мафі.

Пес на мафі.

Надалі під час роботи над самостійним мовленням є можливість скласти казку.

Придумай діалог

Будувати діалог між двома героями казок, враховуючи їхні характери, придумуючи ситуацію, в якій їм довелося зустрітись. Діти утворюють пари, їм потрібно придумати діалог між Колобком і Ріпкою, Буратіно і Червоною Шапочною (діалогічне мовлення).

Рухливі ігри

«Маринка»

Діти стоять у колі. Поза колом ходить дитина, підходить до когось із дітей і плескає по плечу. Дитина повертається і між ними відбувається такий діалог:

- Де ти стоїш?
- На ринку.
- Що продаєш?
- Маринку.
- А що хочеш?
- Сім кіп галушок і зі сливами пиріжок.

Після останніх слів починають оббігати коло в різних напрямках. Хто швидше повернеться, починає знову запитувати. А дитина, яка не встигла, стає ведучою, і гра починається знову.

«Козо, козо, – ме!»

Лічилкою діти обирають козу, відводять її на заздалегідь визначене місце, а самі починають насміхатися з неї:

- Козо, козо, – ме! *(коза сердиться, тупає ногами, показує, що всіх рогами переколе)*
- Де була?
- Коней стерегла.
- І де коні?
- В ліс пішли.
- Де той ліс?
- Черви виточили.

- І де черви?
- Вони на гору пішли.
- І де гора?
- Бики витоптали.
- Де бики?
- У воду пішли.
- Де вода?
- Гуси випили.
- Де гуси?
- В очерет пішли.
- Де очерет?
- Діти виламали.
- І де діти?
- А розбіглись.

За останнім словом «коза» починає ловити тих, хто дразнився з неї. Діти розбігаються. Кого «коза» спіймає, той і заступить.

Вправа «Відгадай, з якої казки герой»

Дітям пропонують визначити, якому персонажеві і з якої казки належать слова, які вихователь вимовляє з відповідною інтонацією. Потім пропонують відповісти на такі запитання: «Сумно чи радісно говорить герой?», «Швидко чи повільно (тихо чи голосно?)».

Ускладнення гри. Слова казкового персонажа вихователь супроводжує характерними виразними рухами.

Дітям пропонують самим придумати подібні загадки.

Розігрується діалог із літературним героєм. Дитині пропонують поговорити з будь-яким персонажем зі знайомих казок. Педагог дає дитині ляльку, собі бере іншу. Потім веде діалог, втягуючи в нього дитину так, щоб інтонаційно виразити відповідність основним емоціям. Наприклад: зображуючи бабусю, вихователь звертається до дитини, яка зображує онуку: «Чому, онучко, ти така сумна? Не йдеш з подругами гуляти?» Дитина відповідає. Вихователь: «Не сумуй, усміхнися. Заспівай мені веселу пісеньку, розкажи вірш, розсміши бабусю». Дитина виконує прохання.

Музичні скоромовки

Скоромовки можна і потрібно включати в будь-яку гру. Необов'язково співати скоромовки під акомпанемент. Корисно проспівувати імпровізуючи мелодію. Проспівування розвиває навички промовляння слова, усуває заїкання. Величезний пласт дитячого фольклору становлять скоромовки, лічилки, дражнилки. На відміну від пісень, де головною є мелодія, тут основний – ритм. Найліпший спосіб здійснювати розвиток відчуття ритму на народному матеріалі є використання дитячого фольклору.

Тишком-нишком бігла мишка,
ще тихіша наша кішка.

Скаче жабка по доріжці,
витягає довгі ніжки.
Побачила комара,
закричала: ква-ква-ква.

Качечка летіла, хвостиком вертіла,
а за нею качурець: «Іди, качечко, в танець!»
Фай, фай, фай, фай, фай, фай, полетіла!

Равле-павле, вистав роги,
дам ти грейцар на пироги.
Тобі два, мені два,
поділимося обидва.

Українська хороводна гра «Кицька»

Діти утворюють коло, у середині кола – «Кицька». Діти йдуть по колу і ставлять запитання «Кицьки». Вона відповідає на них, ілюструючи свої відповіді рухами та жестикуляцією.

– Де ти, Кицько, ходила?

– У млині сиділа.

*(робить «пружинку» і повертається
ліворуч–праворуч)*

– Що там, Кицько, робила?

- Житечко молола. *(робить колові рухи правим кулачком над лівим)*
- Що ти, Кицько, заробила?
- Шапочку дукатів. *(пальцями правої руки робить рухи, удаючи ніби сипле монети в ліву руку)*
- Що ти, «Кицько» купила?
- Бубличків багато. *(вказівним пальцем правої руки малює у повітрі кола)*
- З ким ти бублички поїла?
- З гостями у свято. *(на закінчення слів «Кицька» підходить до когось із дітей і каже : «Гам!». Той, до кого «Кицька» підійшла, стає «Кицькою»).*

Коли діти вивчать гру, запропонуйте «Киці» проспівувати відповіді, імпровізуючи мелодію.

«Стукає, грюкає» *(українська народна творчість)*

Стукає, грюкає на вулиці –

- Хома їде на курочці, *(діти йдуть приставним кроком, плескаючи на кожен крок у долоні)*
- Тиміш на киці, по кривій стежинці. *(показують руками криву стежинку)*
- Куди, Хомо, їдеш? Куди поганяєш? *(почергово розводять у сторони спочатку праву руку, а потім – ліву)*
- Їду сіно косити. *(імітує рухи косою)*
- Для чого тобі сіно? *(розводять руки, на обличчі – здивування)*
- Корівок годувати! *(руки в боки)*
- Для чого тобі корівки? *(розводять руки, на обличчі – здивування)*
- Молоко доїти.
- А для чого молоко? *(підіймають плечі)*
- Діток годувати.

Гра «Чого не стало?» (з піском)

Мета: закріплювати вміння вживати іменники у родовому відмінку однини та множини.

Обладнання: пісочниця з вологим піском.

Хід гри. Логопед затирає частину зображення предмета на пісочній картині, а потім просить дитину розповісти, що змінилося на ній.

Гра «Я робив(-ла) – я зробив(-ла)»

Мета: розвивати дрібну моторику рук; вправляти у вживанні дієслів першої особи однини теперішнього і майбутнього часу на етапі самостійного мовлення.

Хід гри. Перед заняттям логопед ховає фігурки і пропонує дитині відкопати їх, коментуючи свої дії (я відкопую іграшку, я відкопав(-ла) іграшку, це слоненя і т. д.). Потім пропонує самому закопати іграшки в пісок, озвучуючи свої дії (я закопую..., я відкопую... тощо).

ЛОГІКА МОВЛЕННЯ

1. Логічні паузи бувають довгі та короткі.

Вправи.

- Прошу вас / ще раз відвідати хворого.
- Прошу вас ще раз / відвідати хворого.
- Ну що, заспіваємо?
- Ну, що заспіваємо?

2. Логічний наголос:

Краще **скажи!**

Ти це **зробиш?**

Ти **це** зробиш?

Краще скажи!

Ти це зробиш?

(Послідовно переносити логічний наголос.)

3. Логічна мелодія – підвищення або зниження голосу в місцях логічних наголосів.

«Він прийде?»

(підвищення мелодійності мовлення)

«Ти їдеш до Києва?»

Зниження мелодійності мовлення у кінці фраз: Ми пішли. Сонце сіло. Стало темно.

Вправа: Саша прийшов із дитячого садка. Матуся пече пиріг.

Саша прийшов із дитячого садка? Матуся пече пиріг?

Саша прийшов із дитячого садка! Матуся пече пиріг!

4. Гра в колі – діти передають одне одному м'яч, водночас промовляючи скоромовку, роблячи наголос на першому, потім – на другому, а потім – на третьому слові.

Наприклад: **Бігли** коні під мостами із золотими копитами.

Бігли **коні** під мостами із золотими копитами.

Бігли коні **під мостами** із золотими копитами.

Бігли коні під мостами **із золотими** копитами.

Гра «Додай слово»

Логопед пропонує дітям додумати речення, назвавши картинку. Потім разом сполучено із логопедом промовити все речення.

Козак їде на... (коні). На куці росте... (калина). Бабуся приготувала... (вареники). Хлопчик тримає... (прапор). Дівчинка одягла... (вінок). Вареники лежать у... (мисці). Мама вишила... (рушник).

Формування самостійного мовлення, що завершує дію

Гра «Телефонна розмова»

Уявіть собі, що слониха (слон) вирішила зателефонувати своїй подрузі (другові) і розповісти про те, як вона(він) вчора ввечері ходила в гості до родичів.

Діти об'єднуються в пари, уточнюється настрій "слона", беруть в руки уявний або іграшковий телефон. Пари грають по чергово.

Приклад.

1-ша дитина. Учора я ходив до свого брата.

2-га дитина. І що ви робили?

1-ша дитина. Ми гралися м'ячем.

2-га дитина. А хто ще з вами грав? *тощо.*

«Як кроками діти розповідали картинку»

– Як навчити дитину зв'язного й образного мовлення?

– Як допомогти передати їй власне ставлення до подій, описуваних в оповіданні? Звісно, за допомогою ТРВЗ-педагогіки і її чарівних допоміжних кроків. Вони, як чарівний клубочок, ведуть дитину картинкою до визначеної мети. У чому це полягає?

Крок перший: РОЗРІЗНЮЙ!

«Відшукай всі частини картинки!» – дітям дається завдання. Воно зрозуміле і його легко виконати. Діти старанно перелічують усе, що можуть виявити. Дорослий на дошці схематично зображує все назване і обводить його кружечками. Суть цього кроку – домогтися вичерпного опису. Всі деталі важливі. Не треба боятися назвати щось другорядне, неважливе. Набагато важливіше навчитися помічати навіть дрібниці!

Крок другий: З'ЄДНУЙ!

«Знайди на дошці два кружечки, які, на твій погляд, варто з'єднати! Поясни, який між ними зв'язок!» Сподіваюся, що зробити це нескладно. (*Наприклад: Качки і трава: качки ходять по траві. Трава і паркан: біля паркану росте трава.*) Тепер є про що розповісти!

Цей крок спрямований на розвиток зв'язного мовлення. Поєднуючи дією два предмета, діти утворюють повні речення. Знайдені раніше деталі тепер використовують для знаходження зв'язків, і опис виходить докладним.

Крок третій: УВІЙДИ В КАРТИНКУ!

«Що ти бачиш, чуєш, відчуваєш?» Тут, звісно, потрібно включити уяву, заглибитись у світ відчуттів. Дітям пропонують підійти до кожного малюнка в кружечку і вловити, які виходять від нього звуки, запахи, відчуття. (Наприклад. Я

чую, як скрипить старий паркан, як дівчинка кличе до себе качок ... Я відчуваю, яка м'яка і соковита трава...)

Цей крок надає розповіді образності. Він включає всі канали сприймання. Важливо вчитися з їхньою допомогою досліджувати все-все: і качок, і траву, і навіть лопатку. Цей крок присвячений виразу власних відчуттів кожного.

Крок четвертий: ВІДСТАВАЙ І ЗАБІГАЙ УПЕРЕД!

Згадай, з чого починалася зображена на картинці ситуація! Як крок за кроком розгорталася подія? Що буде далі?

Цей крок вимагає уявлення про час, про швидкий і повільний його перебіг, про послідовність подій у часі. Дітям ці уявлення образно передає чарівник "Відставай – Забігай", який уміє з різною швидкістю пересуватися по часовій доріжці. Великий крок зробить – в іншу пору року потрапить. Маленькими кроками побіжить – кожен день або кожну годину зупинки робитиме. Щоб легше було стежити за ним, дорослий малює доріжку часу на дошці і зазначає на ній кроки.

Тепер розповідь має початок і кінець.

Гра «Торбинка запитань»

Мета: закріплювати вміння відповідати на поставлені запитання, добираючи прикметники і дієслова до іменників та узгоджуючи прикметники з іменниками в роді, числі та відмінку.

Хід гри: ігрова ситуація, в якій до дітей приходять хлопчик Іванко (*площинне зображення або іграшка*) з торбинкою, в якій є фрукти (*яблука, груші, сливи*).

Іванко дістає їх із торбинки, запитуючи: Яблуко яке?

Якими словами можна сказати про нього? (*Червоне, стигле, кругле, смачне, солодке, кисле, соковите, рум'яне.*)

Груша яка? (*Жовта, зелена, довга, стигла, солодка, смачна, м'яка, тверда, соковита*).

Слива яка? (*Синя, тверда, маленька, солодка, довгаста.*)

Опис фруктів за зразком вихователя.

Зразок. Це – груша. Вона довгаста, жовта, м'яка і солодка. У середині груші – насіння. З груші варять компот, варення.

Це – яблуко. Воно кругле, червоне. Яблуко стигле, смачне, солодке.

У нього є хвостик, у середині – насіння. Яблуко можна тримати за хвостик. Яблуко їдять, з нього варять компот і варення, печуть пиріжки.

Розгортання діалогу між Іванком і яблучком із допомогою дітей. Введення дітей в уявну рольову ситуацію, де фрукти «розмовляють».

Іванко і Яблучко:

- Де ти взялося? – Я виросло в саду.
- Ким ти було раніше? – Квіточкою.
- Хто твоя мама? – Яблунька.
- Хто до тебе прилітав? – Бджілки, пташки.
- Яке ти на смак? – Солодке.
- Чому ти котишся? – Бо я кругле.
- Чи є в тебе братики? – Є, багато.
- Ти брудне чи чисте? – Я – чисте, мене можна їсти.

Далі побудова запитань до груші і сливи.

П'єса-казка «СВИНОПАС»

(1-ша частина п'єси Є. Шварца «Голий король»)

Галявина, на якій ростуть квіти. На задньому плані – королівський палац. Свинопас Генріх розповідає, а його друг Християн грає на сопілці уявним свиням.

Генріх. Несу якимось я через королівський двір поросся, аж раптом згори чую голос: «Не знущайтеся з тварини!» Подивився вгору, а там Принцеса, така гарна, що в мене серце перевернулось. І вирішив я одружитися з нею.

Християн. Ти мені це розповідаєш уже сто перший раз. *(Кладе сопілку і лягає на «траву».)*

Генріх *(підходить до поросят).* Так-от, дорогі мої поросята, став я ходити щовечора цієї дорогою. Принцеса милується у вікні, наче квіточка. А я повторюю їй: «Зробив я чарівний маленький горщик і, коли в ньому щось готується, дзвіночки видзвонюють старовинну пісеньку: «Ох, мій милий Августине!» Але найцікавіше, що горщик розповідає, що в кого готується на обід. – Принеси, – говорить принцеса, – цей горщик мені. – Ні, – кажу, – у мене його король забере. – Ну що ж, прийду до тебе на галявину! – сказала Принцеса. Ой, іде і не одна... зі свитою. Християне, прокидайся!

Християн. Га? Що?

Генріх. Принцеса йде!

Звучить музика. Принцеса і придворні дами виходять на галявину. Принцеса підходить до Генріха.

Принцеса. Доброго дня, Свинопасе.

Генріх. Доброго дня, Принцесо.

Принцеса. Весь палац знає, що я пішла сюди слухати твій горщик... ой!

Генріх. Що з тобою?

Принцеса. Та свиня злісно дивиться на мене!

Генріх. Ця? А! Та? Пішла геть, Баронесо, або завтра тебе заріжу!

Перша придворна дама. Ах! (*Непритомніє.*)

Дами (почергово). Жах! Нахабство! Не можна різати Баронеси!

Підходять до першої придворної дами й допомагають їй підвестися.

П'ята дама (підходить до Принцеси). Ваша Величносте! Забороніть цьому... цій свині ображати придворних дам!

Принцеса. По-перше, він не свиня, а Свинопас, а по-друге, навіщо ти ображаєш мою свиту?

Генріх. Називай мене, будь ласка, Генріх.

Принцеса. Генріх? Як цікаво! А мене звать Генрієтта!

Генріх. Генрієтта? Невже? А мене Генріх.

Перша придворна дама. Пробачте, Ваша Величносте, але ваш співрозмовник збирається завтра зарізати баронесу.

Принцеса. Запитай, будь ласка, Генріха, навіщо він збирається завтра зарізати Баронесу?

Генріх. Вона жахливо товста!

П'ята придворна дама. Ах! (*Непритомніє.*)

Генріх. Чому ця дама весь час падає?

Друга придворна дама. Ця дама і є баронеса, яку ви назвали свинею і збираєтеся її зарізати.

Генріх. Нічого подібного. Ось свиня, яку я назвав Баронесою і збираюся зарізати.

Третя придворна дама. Ви цю свиню назвали Баронесою?

Генріх. А цю – Графинею!

Четверта придворна дама. Нічого подібного, графиня – це я!

Генріх. А ця свиня – Герцогиня!

Перша придворна дама. Яке нахабство! Герцогиня – це я! Називати свиней високими титулами! Ваша Величносте, зверніть увагу на непристойний вчинок цього Свинопаса.

Принцеса. По-перше, він не Свинопас, він – Генріх, а по-друге, свині – його піддані і він має право давати їм різні титули.

Перша придворна дама. І взагалі, він поводить ся непристойно, він тримає вас за руку.

Друга придворна дама. Ваша Величносте, ми прийшли сюди слухати горщик, а не чужого чоловіка. Я зараз же...

Принцеса. Ну і не слухайте! Відійдіть!

Третя придворна дама. Але він вам чужий!

Принцеса. Які дурниці, я з чужими не розмовляю!

Четверта придворна дама. Я зараз покличу Короля!

Принцеса. Відчепіться!

П'ята придворна дама. Ко-роль! Ідіть сюди! Принцеса жахливо поводить ся!

Принцеса. Ах, як вони мені набридли! Ну покажи їм горщика, Генріху, якщо вони так бажають!

Генріх. Християне, йди-но сюди! Неси горщика!

Християн (*дістає з мішка горщик*). Ось, Ваша Величносте, і ви, шановні дами, чарівний горщик із дзвіночками. Зіграти 140 таночків і заспівати одну пісеньку може цей музикант. проте це ще не все! Достатньо направити його з будь-якої відстані на будь-яку кухню казкового королівства, і наш горщик відразу почує, що там готують на обід. З чого почнемо? З пісеньки, таночків чи обідів?

Перша придворна дама. Принцесо, з чого ви накажете розпочати?

Друга придворна дама. Ми не знаємо, з чого почати? З пісеньки, таночків чи обідів?

Принцеса. Як ти гадаєш, Генріху? ... Йому все одно. Розпочинайте з обідів!

Християн. Слухаюся, шляхетні дами. Ми ставимо горщик на лівий бік і таким чином приводимо його в дію. Чуєте, як він сопе? Зараз заговорить.

Горщик. Я в кухні Герцогині.

Придворні дами (*плескають в долоні*). Як цікаво!

Герцогиня. Але...

Усі дами. Не заважайте!

Горщик. У Герцогині на плиті нічого не вариться, а тільки розігрівається.

Усі дами. Чому?

Горщик. Вона вчора за королівською вечерею напхала собі в рукави 9 бутербродів з ікрою, 12 з ковбасою, 5 котлет, одного кролика, курку під білим соусом, пиріжків різних 18 штук, пломбір із цукатами і скоринку хліба.

Герцогиня. Ти брешеш, нахабний горщику!

Всі дами. Браво, браво! Як цікаво! Іще, іще!

Горщик. Я в кухні Графині.

Графиня. Але...

Усі дами. Не заважайте!

Горщик. Плита у Графині цілий місяць не розігрівалася.

Усі дами. А чому?

Горщик. Вона цілий місяць обідає в гостях.

Графиня. Ти брешеш, безсоромний горщику!

Горщик. Навіщо мені брехати? ... А зараз я в Баронеси. Тут затишно, піч горить щосили. У Баронеси чудовий кухар. Він готує обід. Сьогодні це курячі котлети. Зараз піду до Маркізи, потім до Генеральші, потім...

Усі дами. Досить, досить, ти втомився!

Горщик. Ні, я не втомився!

Всі дами. Втомився, втомився, досить!

Християн (*перевертає горщик*). Сподіваюся, ви в захваті, шляхетні дами?
(*Дами мовчать.*) Якщо ні – пушу горщик знову в подорож!

Всі дами. Ми задоволені, дякуємо, браво! Не треба!

Християн. Бачу, ви справді задоволені. А зараз ви почувете один зі 140 таночків, захованих у цьому горщику.

Перша придворна дама. Сподіваюся, це танок без ... без слів?

Християн. Так, Герцогине. Отже, я кладу горщик на правий бік, і ви чуєте...

Танок «МЕНУЕТ».

Танок «КАДРИЛЬ».

Усі дами. Іще, іще!

Християн. Якщо ви бажаєте, щоб він грав ще..

Принцеса. Що треба зробити?

Генріх. Треба... щоб ти... 10 разів мене поцілувала!

Усі дами. Ах!..

Принцеса. Десять разів? Ні! Я не згодна! Ти забуваєш, що я – королівська донька! Може, ти будеш згоден на 10 поцілунків моїх фрейлін?

Генріх. Ні! Десять поцілунків Принцеси або горщик залишиться в мене!

Принцеса. Яка нудьга! Ну, станьте навколо мене, щоб ніхто не бачив.

Дама. Але Король може побачити нас із вікон палацу!

Принцеса. Станьте навколо, прикрийте мене, щоб ніхто не бачив!

Усі дами. Але це жахливо!

Стають колом навколо Принцеси і Генріха. У цей час на галявину вибігає Король.

Усі дами. Король!

Король. У кого є сірники? Дайте мені сірники!

Усі дами. Ваша Величносте!

Король. Мовчати! У кого є сірники?

Християн. Ваша Величносте!

Король. Мовчати! У вас є сірники?

Християн. Так, Ваша Величність!

Король. Мовчати! Дайте їх мені!

Християн. Навіщо? Не скажете – не дам!

Король. Сірники мені потрібні для того, щоб запалити багаття, на якому я спалю придворних дам. Я вже зібрав у кущах хмиз.

Придворні дами непритомніють.

Король (до Принцеси). Який жах! Моя донька цілується з якимось Свинопасом! Завтра віддам тебе заміж за сусіднього короля!

Принцеса. Нізащо!

Король. А хто тебе буде питати?

Принцеса. Я йому вищипаю всю бороду!

Король. А він голений!

Принцеса. Тоді...

Король. А в нього немає зубів. У нього штучні зуби!

Принцеса. І ось за цю беззубу руїну ти віддаєш мене заміж?

Король. Не з зубами жити, а з людиною! Агов, дами, підіймайтеся! *(Дами встають).* Добре! Дуже добре! Я затримався лише на годину і ви допустили таке! Ні, вас мало спалити на багатті! *(Дами плачуть.)* Не ревіти! Ні, я передумав! Я вас залишу в живих і буду вас все життя сварити – сварити, пиляти-пиляти! Ага! З'їли! *(Дами плачуть.)*

– І крім того, я позбавлю вас платні! *(Дами непритомніють і падають.)*

– Встати!

– А тебе, Свинопасе, я вишлю з країни. Горщик де? Заберу його собі! *(Горщик починає співати «Ах, мій милий Августине!».)* Це горщик співає?

Генріх. Так, Ваша Величносте!

Король. Співає він добре! А тебе попрошу залишити Принцесу у спокої.

Генріх. Я все одно одружуся з Принцесою!

Король (дамам). Виведіть її!

Принцеса. До побачення, Генріху!

Король (Генріху). Зачекай! Мені треба ще перелічити свиней. 1, 2, 3... 10... 20. Усі! Йди!

Генріх. Прощавай, Король! До зустрічі, Генрієтто!

КООРДИНАЦІЯ МОВЛЕННЯ З РУХОМ
ТА РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНОРУХОВИХ НАВИЧОК

Розвиток загальнорухових навичок і правильної постави

Вправи з гімнастичною палицею

1. Ходьба в колоні по одному, палиця на лопатках – 1 ч. муз. Підняти палицю вгору та крокувати навшпиньках, на 2 ч. опустити палицю на лопатки, продовжуючи ходу (виконувати під звуки бубна – 1 ч. під тихий удар, 2 ч. під голосні).
2. В. п.: стати прямо, ноги злегка розставити, в руках палиця (тримати двома руками ближче до кінцівок). Підняти палицю вгору, подивитися на неї, опустити на лопатки, знову підняти вгору й опустити вниз (6–7 р.).
3. В. п.: сісти на підлогу «по-турецьки», палиця на лопатках. Повернутися вправо, повернутись у в.п., те саме вліво. (Музичний супровід фр. мел. в обр. А. Олександрова).
4. В. п.: сісти на підлогу, ноги врозтіч, палиця лежить на ногах. Котити палицю по ногах уперед, при нахилі дмухати на палицю, повернутись у в. п. (7 разів). Нахили по музичних фразам. Темп Moderato.
5. В. п.: лягти на спину, руки з палицею вгорі, підняти пряму ногу до палиці, повернутись у в.п., руки опустити; те саме з лівою ногою (6 р. рухи повільні, по музичним фразам).
6. В. п.: лягти на спину, палиця в руках, руки вздовж тулуба. Підняти палицю вперед, перенести під нею праву ногу, повернутись у в. п., те саме з лівою ногою (5–6 разів). (Без музичного супроводу.)
7. В. п.: стати прямо, ного злегка розставити, руки опустити, палицю тримати горизонтально, ближче до кінцівок. Підняти палицю на груди, виправляючи ліву руку в сторону, відвести палицю горизонтально вліво і подивитися на неї, знову опустити на груди, повернутись у в. п., те саме вправо 8 разів. Під час виконання з музикою додається плавне підіймання рук вгору по фразам.

8. В. п.: стати парами спиною одне до одного, тримаючи рукою за кінцівки палиці (однієї). Піднести руки через сторони вгору, перенести палиці з руки в руку, опустити їх вниз. Виконувати по музичних фразах (2 р.).

2-й варіант: стати спиною один до одного, тримаючись за руки, піднести руки через сторони вгору, повернутись у в. п.

9. Лягти на спину головами одне до одного, тримаючись двома руками за палицю, покладену на підлозі за головою. Підняти прямі ноги, намагаючись дістати носки ніг товариша, повернутись у в. п.

Вправи з мішечками (з піском)

1. Ходити з мішечками на голові.

2. В. п.: стати прямо, ноги злегка розставити, руки на поясі, мішечок на голові. Нахилитися вперед, не нахилиючи голови, повернутись у в. п. (6–7 разів).

3. В. п.: сісти на підлогу, схрестивши ноги «по-турецьки», мішечок на грудях, руки на поясі. Повернутися вправо назад, повернутись у в.п., те саме вліво. Повторити 3–4 рази у кожную сторону.

4. В. п.: сісти на підлогу, схрестивши ноги «по-турецьки», мішечок на підлозі перед собою, руки на поясі. Взяти мішечок лівою рукою, повернутися вліво і покласти його подалі від себе назад, повернутись у в.п. Повернутися вправо, взяти мішечок правою рукою, повернутись у в. п. (музичний супровід укр. нар. пісні в обр. М. Іорданського).

5. В. п.: стати прямо, ноги злегка розставити, руки опустити вниз, мішечок у правій руці. Підняти руки через сторони вгору, перекласти мішечок над головою з руки в руку. Повернутись у в. п. (6–8 разів). Виконувати під музичний супровід, стежити за плавністю рухів. Очима стежити за мішечком (рухи виконують по музичних фразах).

Музично-ритмічні вправи (за Ж.-Далькросом)

На початку заняття проводять розминку для активізації слуху та уваги, налагодження міжособистісної комунікації в групі, закріплення вже набутих музично-ритмічних навичок. Для розминки використовують вправи на відтворення та відчуття пульсації музичних фраз.

Вправа «Іскринка» – передача пульсації музики, що звучить, плесканням в долоні (активне слухання музики). Під час активного слухання «іскринка» передається плесканням у долоні із зоровим контактом, додаючи пластику рухів: рука, що плескає, витягається в напрямку того, кому передається «іскринка», голова і тулуб повертаються в той самий бік. Сплеск відтворює пульс музики (тільки сильні долі такту).

Діти стають колом. Перші такти музики слухають, уточнюючи темп, метричну пульсацію. Дорослий «випускає» «іскринку», дитинка, яка її «ловить», передає її по колу іншій дитині. Коли плескання стає ритмічним, можна змінювати напрям передавання «іскринки».

«Кроки Жака» – за допомогою ніг відобразити метричну пульсацію музичного твору, фрази.

Для формування внутрішнього відчуття метра застосовуються вправи на метричне крокування під розмірний акомпанемент, виділення сильної долі жестами рук.

Розвиток ритму здійснюється вправами на відображення кроками ритмічного малюнку мелодії з тактуванням руками.

Спочатку доцільно використовувати вправи з використанням дитячих віршів, українських народних дитячих пісень, ритм яких складається з восьмих четвертих і половинних тривалостей. Ці вправи виконують без музики.

Прикладом може бути «Марш солдатиків» П. Чайковського з балету «Лускунчик». Для вправи використовуємо 16 тактів маршу, де виразно відчуються елементи різної пульсації: 1–4 т – пульсація четвертними – мірні кроки, 5–8 т – восьмим – прискорені кроки, які наближаються до бігу (9–16 т – повтор 1–8 т).

Вправи на розвиток координації та точності рухів разом із метричною пульсацією: передача під музику предметів (м'яких м'ячиків, мішечків з піском, стаканчиків) по колу одне одному, в різних варіантах, наприклад, зі зміною напрямку тощо.

Вправа «Лелека»

Вправа тренує відчуття рівноваги, розвиває координацію рухів, формує правильну поставу, зміцнює м'язи нижніх кінцівок.

В. п.: стоячи на правій нозі, ліву зігнути в колінному суглобі й припідняти, стопу лівої ноги притиснути до гомілки правої. Повільно підіймати руки-"крила" над головою, зберігаючи рівновагу. Повернутись у в. п. Виконувати поволі, по чергово на кожній нозі.

Вправа «Метелик»

Вправа розвиває силу грудних м'язів, тренує навички правильної постави.

В. п.: стоячи, руки зігнути в ліктьових суглобах, підняти вертикально вгору – «крила». Зведення і розведення ліктів перед грудьми, торкаючись долонями один одного.

Вправа «Страус»

Вправа збільшує рухливість плечового пояса, розслаблює верхню частину трапецеподібного м'язу.

В. п.: стоячи, руки опущені вниз, ноги на ширині плечей. Підіймати й опускати плечі. Потім виконати нахил уперед, охопивши литкові м'язи і притиснувши голову до колін. Погойдуватися в цьому положенні з боку на бік («страус заховав голову»).

Вправа «Буратіно»

В. п. стоячи, ноги на ширині плечей, руки відведені в сторони. Повороти тулуба вправо–вліво. Після вправи розслабити всі м'язи. Руки м'які, пластичні.

Вправа «Жабки»

Вправа збільшує рухливість в тазостегнових суглобах, корегує деформацію стоп, формує навички правильної постави.

В. п.: сидіти навпочіпки, коліна розведені в сторону, руки на колінах. Стрибки на двох ногах, перейти в положення сидячи, ноги схрестивши, руки на колінах. Похитування стегнами вгору, вниз, зберігаючи правильну поставу.

Вправа «Пташки»

Вправа збільшує рухливість плечових суглобів і формує навички правильної постави.

В. п.: сидячи на колінах, руки опущені вниз. Виконувати махові рухи обома руками, водночас підіймаючись на коліна, відповідно до музичних фраз.

Вправа «Равлик»

Вправа розвиває силу м'язів плечового пояса і м'язів задньої поверхні стегон.

В. п.: лежачи на животі, спираючись на лікті, п'яти притиснуті до сидниць, повзання на животі вперед–назад з одночасним рухом рук.

Вправа «Рак»

Вправа укріплює м'язи спини, черевного пресу, розтягує і розслабляє грудні м'язи.

В. п.: лежати на спині, руки лежать на животі, ноги зігнуті в колінах. Ковзання спиною по підлозі вперед ногами, потім поворот на спину навколо себе (голова лежить на місці, а ногами перебирає за годинниковою стрілкою). Потім ковзання по підлозі вперед головою і поворот навколо себе.

Вправи з промовлянням складів

Руки підняти вперед – вдих, опустити і на видиху проговорити: па-по-пу-пи-пе.

Руки підняти вперед – вдих, опустити і на видиху проговорити: ба-бо-бу-би-бе.

Те саме лівою рукою: па-по-пу-пи-пе. Те саме правою рукою: ба-бо-бу-би-бе.

«Китайський болванчик». Стоячи, ноги на ширині плечей. Вдихнути, закинути голову назад, на видиху вимовляти чітко: БА-БО-БЕ. Прийняти в. п., вдихнути, поволі нахилити голову до зіткнення підборіддя з грудьми й вимовляти на видиху: НА-НО-НЕ.

Вправа «Звукові нахили». Нахили тулуба у сторони на видиху з промовлянням звуків [м] і [н].

Вправа «Заблукав». Стоячи рівно, руки складені біля рота, як рупор. Робимо повільний вдих, на видиху вимовляємо: «АУ».

Вправа «Півень». Стати прямо, ноги нарізно, руки опустити. Підняти руки в сторони, а потім плескати ними по стегнах. Видихаючи, промовляти^ «ку-ку-рі-ку». Повторити 5–6 разів.

Вправа «Йдемо в гості». Діти, імітуючи пальчиками підіймання по сходах, промовляють на одному видиху склади: то-то-то...; те-те-те...

Креативний рух

«Рослини», «Пальма» – арттерапія

Хід. Дитина уявляє себе пальмою (маленькою, великою, прямою, кривою, усміхненою, сумною тощо). «Виросла» пальма – праву руку потягнути вгору, тілом потягнутися за рукою вгору так само поволі «виростає» ліва рука від ліктя, пальці розвести на обох руках. Почергово опускати: кисть, лікоть, руку (спочатку однією, а потім другою рукою) – пальма зав'яла.

Хороводна гра «Навколо себе повернись і на фрукт перетворись»

Поблискують черешеньки в листі зелененькім, черешеньки ваблять очі діточкам маленьким. *(діти обертаються навколо себе і надягають шапочки фрукта чи ягоди)*

Гуляють фрукти по саду, себе показують, на інших поглядають. Утомившись, фрукти присіли на грядках: *(фантазують: кавун – кружляє, вишня – крокує, слива – дріботить ногами)*

кавун – ех, вишня – ах, яблуко – ох, слива – ух. *(діти звуконаслідують)*

Навколо себе повернись, у дитину перетворись. *(діти повертаються, знімають шапочки)*

Вправа «Вітер»

Налетів тихенький вітер: у-у-у-у (тихо).

Захитались трави, квіти: у-у-у-у.

Вітер сили набирає: у-у-у-у (голосніше).

Вже дерева нахиляє: у-у-у-у (голосно).

(Діти повторюють звуконаслідування і рухи разом із логопедом.)

Вправа «Ведмежата»

Ось ведмедиця іде, ведмежат купати веде: туп-туп-туп.

1, 2 – нахилились, зі струмочка гарно вмились: с-с-с-с.

3, 4 – походили, лапки у воді помили: буль-буль-буль.

Похитали головою і притупнули ногою: топ-топ-топ.

А на «5» всі дружно встали і назад помандрували.

Гра «Хто протягне довше звук?»

Діти роблять вдих «кулька» та на видиху протяжно вимовляють голосний звук, водночас відводячи руки в сторони. переможе той, хто довше протягне звуки [а], [о], [у], [е], [и].

Вправа «Лижник»

Стати в позу лижника, імітувати рухи лижника, який відштовхується палицями, вимовляти на видиху пошепки: ши-ши-ши (ух-ух-ух).

Мовленнєво-рухова координація

В.п.: вільна стійка – рука на поясі.

1. З правої ноги зробити три кроки вперед, а замість 4-го кроку, стоячи на місці, сказати «перший», 3 кроки вперед, замість 4-го сказати «другий».

2. Два кроки вперед, потім, стоячи на місці, рахувати один-два, знову два кроки вперед і, стоячи на місці, – три-чотири, так крокувати і рахувати до 10.

3. Вправу виконують під музику $\frac{4}{4}$, 1, 2 четвертні – 2 кроки вперед, рахуємо 1, 2, 3, 4, знов 2 кроки вперед – рахуємо 5, 6, 7, 8.

1 чверть	2 чверть	3 чверть	4 чверть
Крок правою ногою	Крок лівою ногою	Рахуємо 1, 2	Рахуємо 3, 4
Крок правою ногою	Крок лівою ногою	Рахуємо 5, 6	Рахуємо 7, 8

Оддночасно-асиметричні вправи

Алгоритм виконання вправи.

I. Для правої руки: на рахунок 1 – руку вперед, долоня відкрита, на рахунок 2 – стиснути кулак, на рахунок 3 – відкрити долоню, на рахунок 4 – руку вниз. Для лівої руки: на рахунок 1 – руку в сторону, пальці з'єднані в кулак, на рахунок 2 – відкрити долоню, на рахунок 3 – з'єднати пальці в кулак, на рахунок 4 – руку вниз. Після того, як рисунок руху кожної руки буде вивчено, потрібно об'єднати дві частини вправи так, щоб обидві руки виконували рухи водночас.

II. Координація мовлення з рухом.

З'єднати ці рухи з текстом вірша (звернути увагу на точну мовленнєву дію у конкретне бачення того, про що розповідається у вірші). Наприклад, вірш В. Луніна «Коли дорослим стану».

Слова промовляти відповідно до уявного рахунку:

«Один»	«Два»	«Три»	«Чотири»
Коли	дорослим	стану,	пауза, рука вниз
я все	дозволю	сину:	
салат	руками	брати,	
стрибати	мені	на спину,	
кричати,	по калюжах	бігти	

і у стільця	спиляти	Ніжки,	
не спати,	на стінці	малювати,	
я все	дозволю	Сину,	
коли	дорослим	Стану.	

«На пташиному дворі»

Лічилкою обирають «півня», «качку», «гусака». Відображено діти повторюють за логопедом.

Від зорі і до зорі, на пташиному дворі, півень крилами все б'є жваво по боках себе. (На ці слова виходить «півень» на середину кола, високо підіймаючи ноги та б'ючи себе руками по боках. Потім плече в долоні та говорить: 1, 2, 3 – нумо повтори (*діти повторюють*))

Качка йде хитається до води схиляється (виходить "качка", плече в долоні та каже: 1, 2, 3 – нумо повтори (*діти повторюють*))

А гусак наш, як уміє все витягує вниз шию. (виходить "гусак", роблячи ритмічні рухи шиєю вперед, плече в долоні: 1, 2, 3 – нумо повтори (*діти повторюють*))

Зімкнути почергово пучки великих, вказівних пальців правої руки, чітко вимовляючи: [а, о, у, е, и]. Із зусиллям натиснути долоні одна на одну, розводячи лікті вбік та промовляючи на видиху: і-і-і-і. Помахати кистями рук, кажучи: «Звуки голосні!»

«Звуковий масаж»

(шиповані килимки або аплікатори Кузнєцова)

Почергово натискати пальчиками на масажер, починаючи з мізинця, проспівуючи голосні звуки на кожен рух пальця: А – мізинець, О – безіменний палець, У – середній, И – вказівний Е – великий І – натиснути всією долонею (спочатку ліва рука, потім права).

«Алфавіт для дітей-заїк»

Вимовляти, злегка нахилившись уперед, кожен звук по 4 рази: [м, н, в, ф, з, с, ц, ш, ч, п, д, т, г, к, х] у різному темпі (необхідно стежити за одночасним виконанням нахилу та вимовою звука).

Вібраційний масаж зі звуком

Вібраційний масаж треба виконувати лише після того, як діти добре засвоять вправи на формування правильного видиху і будуть виконувати їх легко і впевнено.

➤ Постукувати кінчиками пальців обох рук від середини лоба до вух водночас вголос вимовляти на видиху приголосний звук [м].

➤ Постукувати кінчиками пальців обох рук верхню частину обличчя від спинки носа до вух та водночас вголос вимовляти на видиху по чергово звуки [м], [п].

➤ Постукувати кінчиками пальців однієї руки ділянку над верхньою губою та водночас вголос вимовляти на видиху звук [в]. Повторити 4–6 разів.

➤ Постукувати кінчиками пальців однієї руки ділянку під нижньою губою та водночас вголос вимовляти на видиху звук [з]. Повторити 4–6 разів.

➤ Постукувати кінчиками пальців однієї або обох рук по верхній частині грудної клітини та водночас вголос вимовляти на видиху звук [ж] або [м]. Повторити 4–6 разів.

➤ Постукувати ребрами долоні обох рук бокову частину грудної клітини, починаючи з нижньої частини і вгору, та водночас вимовляти на видиху звук [м]. Повторити 4–6 разів.

Вправи для розвитку координації мовлення з рухами

Важливе значення для нормалізації темпу і ритму мовлення має виконання спеціальних вправ, спрямованих на розвиток координації мовлення з рухами.

«Машина»

Бі-бі-бі – гуде машина, *(ритмічно плескають долонями по піску)*

не поїду без бензину. *(ритмічно тупотять ногами)*

«Дощик»

Дощик, дощик, крап-крап-крап, (вказівним пальцем правої руки стукають по піску)

Мокрі всі доріжки.

Нам не можна йти гуляти, («погрожують» вказівним пальчиком)

ми промочим ніжки. (ритмічно тупають ногами)

«Кожушок»

I варіант (діти стоять довільно).

Йшов сніжок на торжок продавати кожушок. (підіймають і опускають по чергово стопи, промовляючи текст)

Кіт купив того кожуха, загорнувсь по самі вуха. (два приставні кроки вправо, два приставні кроки вліво)

Як забіг у нім до хати, хутро стало розтавати. (підіймають і опускають по чергово стопи, промовляючи текст) (трохи швидше)

Сів Воркотик за мішком та й умився кожушком. (два приставні кроки вправо, два приставні кроки вліво)

(Діти сідають на підлогу, ноги зігнуті в колінах, голова на колінах.)

II варіант

Діти сидять колом руки на колінах. Встановлюємо ритм і темп: 4 рази шльопати по колінах, 4 рази плескати. Потім, чергуючи ці рухи шльопання і плескання (по рядках), промовляють текст.

III варіант

Діти стають парами обличчям одне до одного, кожен правою рукою тримає бубон перед собою на рівні грудей. Промовляючи текст, виконують такі рухи:

- ✓ Ішов – торкаються лівими долоньками над бубном.
- ✓ Сніжок – ударяють по бубну лівою рукою.
- ✓ На – відвести ліву руку в лівий бік і клацнути пальцями.

(Ритмізація віршів.)

Мовленнєва вправа

«Дрібний дощик накрапав»

I варіант. (Звучить фонограма будь-якої спокійної музики зі звуками дощу.)

I ч.

М. к. – Дрібний дощик накрапає (I гр. дітей грає на клавесах)

Діти – кап-кап, кап-кап (діти відповідають і грають на металофонах)

М. к. – в листі саду шелестить

Діти – кап-кап, кап-кап

М. к. – мокне м'яч біля воріт

Діти – кап-кап, кап-кап

М. к. – мокне поле і квітник

Діти – кап-кап, кап-кап II гр. дітей шурхотить папером або труть долоні.

II ч. М. к. – щось шепоче листя нам... (шурхотить папером)

Діти – нам шепоче листя: осінь, осінь, осінь (труть долоньки/папір)

III гр. дітей – хмарки небо обіймають (двома руками малюють хмарку) і птахів кудись ховають (опускають).

II варіант. Діти об'єднуються у дві групи.

I гр. – грають на клавесах та промовляють текст.

II гр. – присіли, з синіми повітряними кульками, промовляючи: «кап», «кап» – на кожне слово підкидають кульки вгору, потім присідають.

III гр. – труть долоньками або шурхотять папером.

Повторюючи вправу, групи міняють руки.

«Морозець» (за Т. Тютюнніковою)

Діти стають колом, ідуть одне за одним, сварячись пальчиком на Сніговика.

Морозець ти нам приніс,

не показу нам свій ніс.

(зупиняються, повертаються в коло

обличчям, на слово «ніс» –

вказівними пальцями торкаються носа)

Ти не грайся з діворою,

(рухи двома руками від себе на кожне слово)

заметіль візьми з собою

(руки на пояс, підтюпцем кружляють на своєму місці)

А ми саночки візьмемо

і на вулицю підемо.

Сядем в саночки-самокаточки.

(повертаються одне за одним довільно біжать, потираючи долоні)

З гірки впали,

(зупинка, руки вгору, на слово «впали» – присідають)

від морозу повтікали.

(розбігаються, Сніговик їх ловить)

«Баба Яга»

Діти стають колом. В центрі – Баба Яга. Діти промовляють майже по складах, проспівуючи голосні.

Баба Яга – Костяна нога,

(почергово виставляють руки вперед, пальці зігнуті)

волосся пучком, ніс гачком,

(руки над головою, кисті рук малюють зачіску)

голова – макітра,

ще й обличчя хитре.

(двома руками роблять півколо над головою)

З печі впала, ногу зламала,

(руки вгору – присідають, підіймаються, на одній нозі стрибають навколо себе)

а як грім заgrimить

(плескають в долоні голосно)

наша баба полетить.

(розкривають руки і розбігаються по залу. Баба Яга їх ловить)

«Снігова баба» (за Т. Жаріковою)

Баба, баба снігова,
в неї кругла голова.

(руки з'єднані над головою, переступаючи
з ноги на ногу, кружляють на місці)

Волосся нема –
морквина сама.

(розкривають руки, роблять "морквину"
торкаючись носа)

Сонце пригріло –
бабу розтопило

(руки вгору, присідають, роблячи хвилясті рухи
руками, долоні вперед)

Та у нас сьогодні свято,
зліплять бабу знов малята.

(підіймаються)

(руками малюють у повітрі снігову Бабу)

Координація співу з рухами

Укр. нар. дит. пісня «Веселі гуси»

1 варіант – текст пісні:

Жили у бабусі три веселих гуси:

Приспів: Один – сірий, другий – білий, третій – в капелюсі.

Ми ли гуси лапки десь біля канавки

Приспів: Один – сірий, другий – білий, третій – в капелюсі.

Ой, кричить бабуся: "Ой, пропали гуси!"

Приспів: Один – сірий, другий – білий, третій – в капелюсі.

«Проспівати пісню ногами»

(короткі звуки навшпиньках, довгі – широкий крок (за Ж.-Далькрозом)

2-й варіант – співати в поєднанні зі звуковими жестами (Орф-підхід).

3-й варіант (з тенісним м'ячиком) – співати і водночас виконувати рухи з м'ячиком – на короткі звуки передавати м'ячик з руки в руку, на довгі – передавати м'яч із руки в руки над головою або за спиною.

4-й варіант – діти об'єднуються у групи по чотири, сідають на підлогу один навпроти одного. На «раз» – плескають в долоні перед грудьми, на «два» – по руках

дитини, яка сидить навпроти неї. Одна пара дітей плескає вище, друга нижче рук першої пари і т. д. (за Орфом).

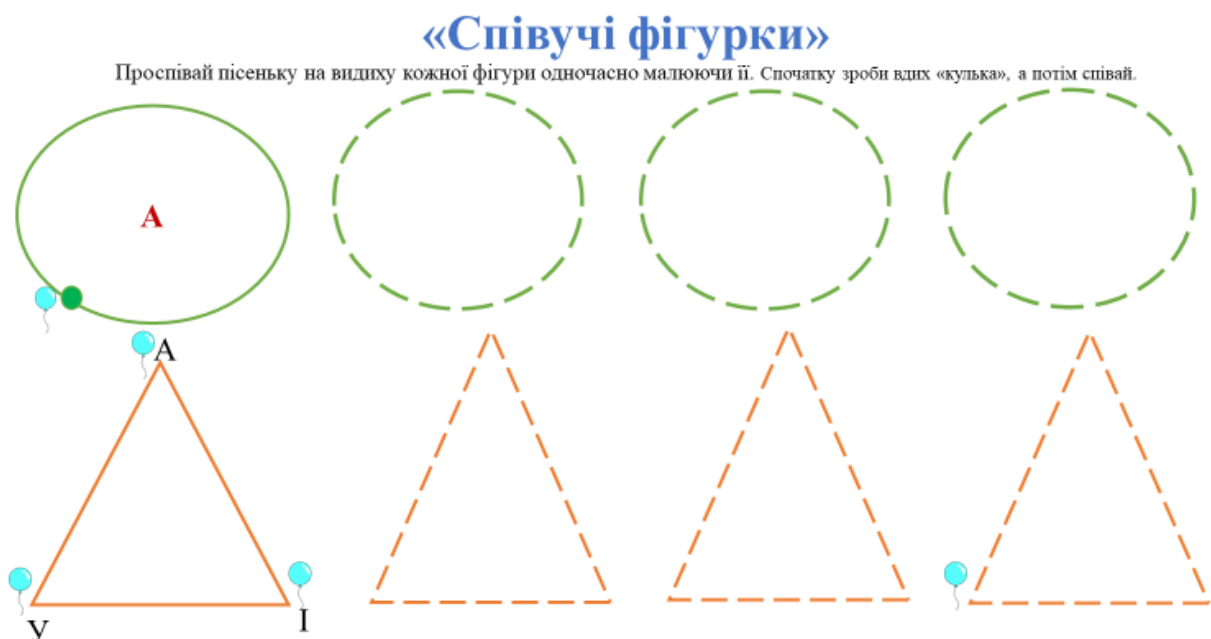
Другий куплет – погладжують кисті рук, чергуючи руки.

Третій куплет – повтор рухів першого куплету, на слова «Ой, пропали гуси!» – обома руками беруться за голову. У приспіві на слова «Третій – в капелюсі» – підносять руки над головою утворюючи «капелюх» у формі кута. Проспівувати приспів, плескаючи в долоні перед грудьми та по руках дитини, яка сидить перед нею.

«Печу, печу хлібчик» (модель Ю. Сладковської)

Діти сідають колом. У ведучого в руках тенісний м'яч, усі співають а саpella, руками імітуючи ліплення «колобка». Ведучий перекладає м'ячик із руки в руку. На слова «Шусть у піч» ведучий по підлозі котить м'яч дитині, яка сидить навпроти нього (зоровий контакт). Тепер дитина з м'ячиком стає ведучою. Гра продовжується. Стежити за тим, щоб кожна дитина стала ведучою.

З часом можна придумати на слова «нові мелодії», кожне наступне виконання повинно звучати на півтону вище. Так виховується ладовий і звуковисотний слух. На інструменті можна тримати квінту ладу або тризвук.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ і МІЖПІВКУЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

**ІГРИ ТА ВПРАВИ З МІЖПІВКУЛЬНИМИ ДОШКАМИ
НА РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ**

Півкулі мозку людини відповідають за певні функції:

- права півкуля мозку – гуманітарна, образна, творча – відповідає за тіло, координацію рухів, просторове і кінестетичне сприймання;
- ліва півкуля мозку – математична, знакова, мовленнєва, логічна, аналітична – відповідає за сприймання слухової інформації, постановку мети і побудову програм.

Фактор міжпівкульної взаємодії забезпечує обмін інформацією між півкулями, а також гармонійну послідовність і одночасність.

Ігри на дошках-лабіринтах**«Голоси тварин»**

Гра сприяє розвитку мовлення, артикуляційного апарату, ознайомлює з тваринним світом.

Розміщуємо на лабіринті (праворучі ліворуч однакові) наліпки із зображеннями різноманітних тварин або птахів. Говоримо дитині, щоб водночас двома руками «підійшла» за допомогою бігунка до... і називаємо тваринку. Дитина рухається по лабіринту й імітує звуки цієї тварини або птаха:

- горобець – цвірінькає (цвірінь-цвірінь);
- ворона – каркає (кар-кар);
- гусак – гелгоче (га-га-га);
- кабан, свиня – рохкають (рох-рох);

- коза – мекає (ме-е-е);
- корова – мукає (му-у-у);
- кішка – нявкає (няв-няв);
- кінь – ірже (і-го-го);
- жаба – квакає (ква-ква);
- мишка – пищить (пі-пі-пі);
- ослик – реве (іа-іа);
- півень – співає, кукурікає (кукуріку);
- бджола – дзижчить (ж-ж-ж);
- слон – сурмить (ту-у-у);
- собака – гавкає (гав-гав);
- тигр, лев – гарчить (р-р-р);
- качка – крякає (кря-кря).

«Хто є хто?»

Вихователь називає маму тварину, а дитина рухаючись по лабіринту, називає дитинча цієї тварини. Наприклад: мама – левиця, дитина – левеня.

«Логопедичний лабіринт»

Дитина, виконує обома руками рухи по лабіринтах і одночасно промовляє або проспівує певний звук / звуки.

«Хто більше?»

Дитина, рухаючись від початку лабіринту, до кінця, називає якомога більше слів, що починаються з певної букви, або складу. До цієї гри краще підготуватися заздалегідь і мати при собі невеликий список слів.

«Кольорові лабіринти»: розміщуємо на лабіринті кольорові наліпки на різній відстані (наприклад, праворуч на початку червоний динозаврик, ліворуч на початку – зелений, далі праворуч по лабіринту жовтий динозаврик, ліворуч – червоний

і т. д.). Говоримо дитині, щоб одночасно обома руками «підійшла» за допомогою бігунка до червоних динозавриків. Ускладнюємо гру: називаємо послідовність із 2–3 кольорів, які кожна рука повинна пройти (наприклад, червоний, зелений і жовтий динозаврик. Через те, що наліпки розташовані на різній відстані, кожна рука зупиниться на своєму місці). Зупиняючись біля динозавриків, дитина називає колір і озвучує його.

«Цифрові, літерні, складові лабіринти»

Аналогічно грі з кольорами можна грати з цифрами, буквами і складами. На лівому лабіринті маємо голосні, на правому – у дзеркальному відображенні приголосні. Дитина проходить обома руками лабіринт і прочитує склади.

«Просторове орієнтування»

Наклеюємо наліпки (тварин, птахів, казкових героїв тощо) по всьому лабіринту. нерівномірно. Говоримо дитині завдання: «Права рука доходить до мишки, а ліва водночас до папуги» і т. д.

«Із заплющеними очима»

Пропонуємо дитині пройти лабіринт водночас двома руками із заплющеними очима, промовляючи скоромовку.

«Проспівування пісень»

Дитина виконує обома руками рухи по лабіринтах і водночас проспівує знайому пісню.

«Гучно – тихіше»

Дитина виконує обома руками рухи по лабіринту. Вгору – промовляє гучно звук («літака», «жука», «вітру» і т. д.), вниз – промовляє тихіше звук.

Ігри та вправи на розвиток слухової уваги, сприймання, пам'яті

Гра «Доручення»

Дитина сидить на відстані 5–6 м від дорослого. У вихователя на столі різні іграшки. Він чітко, середньої сили голосом звертається до дитини: «Візьми м'ячик і поклади його на килим» або: «Візьми зайчика і посади його на стілець» і т. д. Потім дає завдання вже тихим голосом.

«Що звучало – розкажемо, як звучало – покажемо»

Спочатку пропонуємо послухати, розпізнати та запам'ятати такі звуки: шелест аркушів книги, клацання ключів, удар м'яча, дзюрчання води, що ллється. Потім дорослий знову створює ті самі звуки, стоячи за екраном, а дитина називає, який предмет звучав, і самостійно відтворює подібний звук, використовуючи потрібні предмети.

КІНЕЗІОЛОГІЧНІ ВПРАВИ

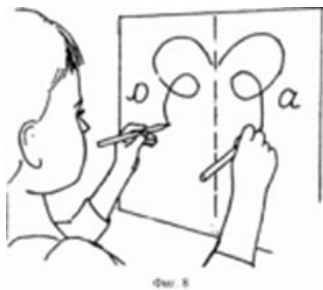
Як проводити вправи?

Вправи можна проводити у будь-який час як динамічні паузи або як частину заняття. Час проведення – 3–5 хвилин. Загалом це може становити до 25–30 хвилин на день. Діти мають точно виконувати рухи і прийоми. Вправи проводять у доброзичливій обстановці, стоячи або сидячи за столом.

Для поступового ускладнення вправ можна використовувати:

пришвидшення темпу виконання;

- ❖ виконання з легко прикушеним язиком і заплющеними очима;
- ❖ долучення рухів очей і мовлення до рухів рук;
- ❖ долучення дихальних вправ і методу візуалізації.

«Дзеркальне малювання». Розвиток міжпівкульної взаємодії, довільності, самоконтролю.

На чистому аркуші, взявши в обидві руки олівці або фломастери, пропонуємо дитині малювати водночас обома руками дзеркально симетричні малюнки, літери, цифри. Рекомендується під час виконання цього завдання використовувати музику.

«Кільце»

Розвиток міжпівкульної взаємодії, довільності, самоконтролю.

Підіймаємо вгору обидві долоні і починаємо перебирати пальці на обох руках, поєднуючи в кільце з великим пальцем по чергово вказівний, середній, безіменний та ін. Виконують спочатку правою рукою, потім лівою, потім обома. Ведучий змінює темп виконання, то пришвидшуючи, то сповільнюючи його.

«Вуха – ніс»

Лівою рукою візьміться за кінчик носа, а правою рукою – за протилежне вухо. Водночас відпустіть вухо і ніс, плесніть у долоні, змініть положення рук «з точністю до навпаки».

«Перехресні рухи»

Виконуйте перехресні координовані рухи водночас правою рукою і лівою ногою (вперед, у сторони, назад). Потім зробіть те саме лівою рукою і правою ногою.

«Горизонтальна вісімка»

Намалюйте у повітрі в горизонтальній площині цифру 8 тричі: спочатку однією рукою, потім другою, далі обома руками водночас.

Вправи на розвиток сенсорної інтеграції

Окорухові вправи

В. п.: лежачи на спині, голова фіксована.

Педагог бере яскраву іграшку і поступово водить нею ліворуч – направо і у зворотному напрямку, вгору–вниз і до носа дитини (дитина має спостерігати за предметом двома очима). Коли предмет виявляється біля носа, очі мають звестися на переніссі. Необхідно на 3–4 с затримувати предмет у крайньому положенні. Спочатку вправу виконують на відстані витягнутої руки дитини, потім на відстані ліктя і далі біля перенісся. Починаючи з третього заняття, до руху очей приєднується язик. Спочатку він рухається в тому самому напрямку, що й очі, а потім повертається в протилежний бік від очей.

Повзання

Повзання на животі:

- 1) тільки з допомогою ніг (руки лежать на спині);
- 2) тільки з допомогою рук, відштовхуючись обома руками;
- 3) тільки з допомогою рук, відштовхуючись кожною рукою поперемінно;
- 4) по-пластунськи: водночас згинаються права рука і права нога, потім ліва рука та ліва нога;
- 5) по-пластунськи: водночас згинаються права рука і ліва нога – дитина відштовхується ними, потім ліва рука права нога.

Повзання на спині

Дитина повинна поповзати на спині з допомогою тільки ніг (руки лежать на животі): 1) відштовхуючись водночас обома ногами; 2) відштовхуючись поперемінно то лівою, то правою ногою.

Перекоти кульку

Матеріал: кулька або маленький м'ячик.

Вихователь і діти сідають у коло. Педагог викладає кульку і пропонує передати її (рукою, ногою, іншим способом) по колу. Передачу таким способом повторюють інші.

СЕНСОРНІ ВПРАВИ

(за М. Монтессорі)

Чутливість аналізаторів (зорового, слухового, тактильного).

«Шумові коробочки»

Мета: вчити сприймати і диференціювати шумові відмінності, тренувати моторику, розвивати слухову пам'ять, готувати до сприймання музикування. Під час цієї підготовки потрібно звернути увагу на різні шуми в навколишньому середовищі.

Матеріал: 2 ящики по 6 коробочок у кожному. Шумова шкала коробочок охоплює шуми від тихого до гучного. Вони заповнені різними матеріалами і при струшуванні їх видають різні шуми.

Правила гри. Коробочки однієї серії вийняти з ящика і поставити на стіл. Вихователь бере коробочку, трясє нею вгору і вниз й уважно прислухається до шуму. Так дитина вивчає техніку струшування. При повторенні вона заплющує очі. Потім вихователь дістає коробочки з іншого ящика. Коробочки з червоними кришками ставлять з одного боку столу, серію з блакитними кришками із другого. Педагог бере в руки по одній коробочці з кожної серії. Через почергове струшування порівнює їх між собою.

Якщо шуми обох коробочок не збігаються, ставимо одну коробочку назад і дістаємо іншу. Вправу повторюють з іншими коробочками тієї самої серії. І так виконуємо, поки не доберемо пару.

«Сенсорні мішечки»

Мета: розвивати тактильні відчуття, дрібноу моторику, уяву, емоційну сферу, розширювати словник.

Матеріал: мішечки невеликого розміру (5×10 см) з лляного полотна, до половини заповнюють різним зерном і зашивають з усіх боків. Зазвичай роблять 4–5 однакових пар мішечків: два мішечки з гречкою, два – з пшеницею, два – з рисом, два – з пшоном, два – з манкою. Можна пошити 4 (5) синіх мішечків і 4 (5) білих.

Правила гри. Завдання дитини – дібрати на дотик пару мішечків з однаковим вмістом. *Ускладнення:* шукати пари із заплющеними або зав'язаними очима.

«Клаптики»

Мета: розвивати тактильні відчуття, дрібну моторику, уяву, збагачувати словник.

Матеріал: коробочка з клаптиками різних видів тканин: шовк, вовна, бавовна, твід і тощо. У кожного клаптика має бути пара. Необов'язково робити їх у вигляді квадратів, вони можуть бути різної форми.

Правила гри. Педагог показує дитині клаптики тканини, найбільш контрастні за текстурою (наприклад, шовк, хутро, джинсова тканина). Пропонує малюкові помацати кожен шматочок тканини, потім перемішує їх і просить дитину знайти пару до кожного клаптика. Коли дитина зрозуміє зміст вправи, то граємо із заплющеними або зав'язаними очима. Діти шукають пари, однакові на дотик, і кладуть їх разом на стіл. Коли дитина розплющить очі, вона побачить, чи зробила правильний вибір.

«Полічи гудзики»

Мета: формувати в дітей зорове і дотикове обстеження предмета; вчити розрізняти та називати форми, колір предмета; розвивати мислення, мовлення, увагу, дрібну моторику рук.

Матеріал: на квадратах хаотично пришиті (приклеєні) гудзики. На кожному квадраті вони однотонні (жовті, червоні, зелені, сині тощо), різної форми. Кількість, форма і колір гудзиків залежать від віку та підготовленості дітей. Цифри від 1 до 10 так само відповідають віковій підготовленості дітей.

Правила гри. Вихователь розкладає на столі квадрати і пропонує розглянути їх, провести пальчиком по гудзиках, назвати форму і колір, полічити їх. Співвіднести кількість гудзиків із потрібною цифрою.

Ускладнення: заплющити очі і визначити кількість, форму (коло, трикутник, квадрат, прямокутник) гудзиків на дотик. Брати цифру відповідну кількості гудзиків.

«Знайди пару»

Мета: розвивати зорове сприймання, увагу; формувати вміння порівнювати, групувати; вправляти у знаходженні однакових предметів; закріплювати поняття «пара».

Матеріал: пари рукавиць, рукавичок, шкарпеток, бантів, ременів.

Правила гри. На столі хаотично лежать кілька пар рукавиць, рукавичок, шкарпеток, бантів, ременів, тощо. Діти добирають пару.

Ускладнення: прокоментувати: «Це пара шкарпеток; це пара бантів» тощо.

«Відгадай, що сховане»

Матеріал: будь-який предмет невеликого розміру (фрукт, овоч, геометричні фігури, дерев'яні фігурки тощо), таця, серветка.

Педагог показує накритий серветкою предмет і пропонує дізнатися, що там, не підіймаючи її. Проходить із тацею по колу, даючи кожній дитині обстежити предмет. Діти висловлюють свої припущення. Педагог підіймає серветку і демонструє предмет.

«Домовимось очима»

Матеріал: кулька або маленький м'ячик.

Перший варіант. Педагог і діти сідають у коло. Педагог: «Зараз я покатаю м'яч тому, з ким «домовлюсь» очима. Обирає дитину, дивиться їй в очі і котить м'яч. Пропонує те саме зробити дитині, у якої є м'яч.

Другий варіант. Педагог і діти сідають у коло. Педагог пропонує помінятися місцями з тим, з ким він «домовиться» очима (подивиться в очі). Після чого пропонує те саме зробити іншим.

«Картина з мотузки»

Матеріал: мотузки різного кольору.

Діти сідають колом. Педагог роздає мотузки. Зі своєї мотузки він викладає в центрі фігурку. Дітям пропонує по колу доповнити її фігуру, підкладаючи свої мотузки. Можна ввімкнути фоном тиху музику. Після закінчення діти милуються отриманою картиною.

МУЗИЧНИЙ БУКВАР

Розспівки з показом жесту*(за методикою Л. Шулятьєвої)*

Інноваційний підхід до «Музичного букваря» Н. Ветлугіної побудований на відпрацюванні навички порівнювати співвідношення звуковисотності, він забезпечує сенсорне виховання, адже дає можливість включати максимальну кількість аналізаторів для вирішення завдань чистого інтонування, виховує зацікавленість до музикування, закріплює поняття «високо низько», «короткий довгий звуки». Діти отримують перші навички гри на металофоні, в них розвивається дрібна моторика. Під час співу проводиться робота над інтонацією, відпрацьовується навичка простеження напрямку мелодійної лінії. Адже саме ця навичка буде потрібна дітям у самостійному підборі мелодій на слух. Окрім розвитку звуковисотного слуху, розвивається ще й тембровий і динамічний слух, ритм, увага, творча активність.

Основним принципом гри на інструментах є взаємозв'язок зі співом. Результативність, економічність (мінімум часу під час розспівування) і можливість застосування – основні критерії методики.

Етапи роботи:

1. Показ ілюстрації, пояснення образів.
2. Прослуховування поспівки (музичний керівник грає на фортепіано і співає, а вихователь грає на металофоні).
3. Уточнення тексту, характери поспівки, відокремлення інтервалу на звуконаслідування, викладання інтервалу на фланелеграфі, уточнення ритмічного малюнка, визначення високих і низьких, коротких і довгих звуків.
4. Проспівування (а capella) музичним керівником інтервалу з показом жесту, а потім проспівування разом із дітьми.
5. Прослуховування звучання інтервалу під час гри на металофоні.

6. Розучування поспівки: звернути увагу на вступ (якщо він є, закріпити поняття «високо низько», «довгі короткі звуки», показ жестом, інтервалом).
7. Робота над артикуляцією, закріплення навичок точного інтонування.
8. Співати з показом жесту тільки інтервал на звуконаслідування, співати і грати на металофоні одночасно.
9. Звернути увагу на синхронне виконання інтервалу на звуконаслідування на металофоні, на правильне звуковидобування. Використовувати (додавати) трикутники, маракаси, клавеси, бубни, духовий інструмент «Мелодика» та водні флейти.
10. Робота над виразним виконанням, чистим інтонуванням.
11. Визначати поспівку за показом жесту (виконує музичний керівник), викладати самостійно на фланелеграфі інтервал.
12. Оркестрове виконання поспівки зі співом.

Руховий жест

Діти виконують двома руками тільки під час звуконаслідування. Руки готують заздалегідь. Ліва рука – нижній звук, права рука – верхній звук. Руки зігнуті в ліктях і розташовані одна над одною перед грудьми, ліва рука внизу – права над нею вгорі. Короткий звук – короткий жест від себе, довгий звук – руки тягнути вперед повільно, поки звучить звук.

Наприклад «Пташенята»:

Музичний керівник показує ілюстрацію і пояснює її: «Мама-пташка сидить на нижній гілочці і співає пісеньку своїм малятам низьким голосом: «чик-чирік, чик-чирік» (с¹), а пташенята сидять угорі на тонесенькій гілочці і відповідають мамі тонесеньким голосочком: «чик-чирік, чик-чирік» (с²)».

«Сьогодні я буду «мамою-пташкою», а ви моїми дітками (пташенятами). На нижній гілочці сидить «мама», згинаємо ліву руку в лікті і розміщуємо її перед груддю, а над нею згинаємо праву руку в лікті і розміщуємо її над лівою, тут сидять пташенята (музичний керівник показує у дзеркальному відображенні). Ліва рука – нижній звук, права рука – верхній звук. Музичний керівник (вихователь) співає «чик-чирік, чик-чирік» (с¹), а лівою рукою діти показують ритмічний рисунок

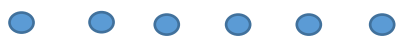
мелодії (короткі жести від себе, не співають). Під час «пісеньки пташенят» діти і співають, і показують жестом правою рукою ритмічний рисунок мелодії.

Діти

чик чи рік чик чи рік

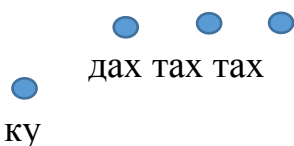
Мама

чик чи рік чик чи рік

Краще співати в ля мажорі.

«Кури»: показ ілюстрації, проспівування, викладання інтервалу
звуконаслідування:

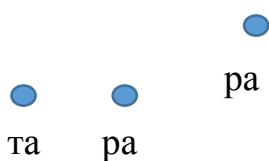

Кудкудахають кури у дворах (співає музичний керівник):

ку-дах-тах-тах – співають діти і показують жестами

ку-дах-тах-тах.

«Сурма» показ ілюстрації, проспівування, викладання інтервалу
звуконаслідування:

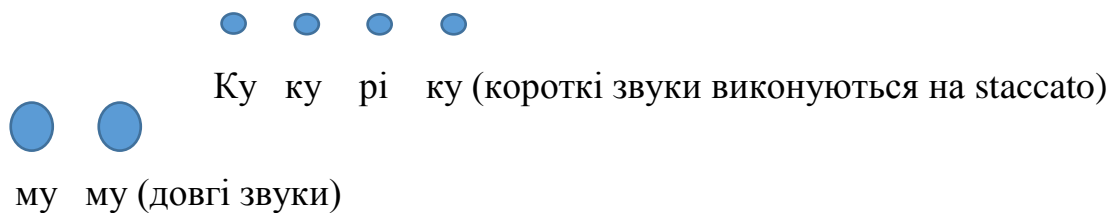
Музичний керівник «Хай заграє нам сурма.

Діти: та-ра-та-ра – співають і показують жестами.

Музичний керівник «Щоб співала дівтора».

Діти: та-ра-та-ра – співають і показують жестами.

«Плутанина». Показ ілюстрації, пояснення: ведмедик і горобчик потрапили на чарівну галявину. Коли ведмедик зазирнув у чарівне дзеркало, то побачив там не себе, а півника і заспівав, як півник: ку-ку-рі-ку, а горобчик побачив у чарівному дзеркальці не себе, а корову, і заспівав, як корова – му-му. Викладаємо інтервал:

Слухаємо вступ.

Музичний керівник: Ось горобчик застрибав,
як корова заспівав:

Діти: Му-му (*показ жестами лівою рукою*)

Музичний керівник: А ведмідь завітав,
і як півник заспівав.

Діти: Ку-ку-рі-ку, ку-ку-рі-ку (*показ жестами правою рукою*).

Прості поспівки «Печу, печу хлібчик», «Вийди, вийди, сонечко» передбачають інтонування на одному звуці, в межах великої секунди або великої терції у зручній текстурі.

Для розспівування часто використовують вправи за В. Ємельяновим, для тренування м'язового апарату гортані. Наприклад: «Є в годинниках спішилка».

Розспівки

Дорослий (імпровізація мелодії) – Дитина (імпровізація мелодії в межах терції).
Спочатку дитина відображено повторює відповідь, а потім імпровізує з нею.

Що ти робиш, донечко? – Пісеньку співаю,
– тебе виглядаю.

Зайчику, зайчику, де твоя хатка?
– Поруч у лісочку,
он там, за горбочком.

Що ти хочеш, кішечко? – Молочка ще трішечки.

Мила Киця, де була? – Молочко пила.
– Під вікном спала.
– Я млинці пекла.

Ігрова співанка «Їжачок»

Я колючий їжачок, маю безліч голочок.

(виконують голосом на staccato в межах терції)

Покотився у лісок, не зламаю голочок.

(виконують на glissando) (виконують на staccato).

Виконання співанки можна поєднати з елементами пальчикової гри: діти різко стискають і розтискають пальчики. На glissando виконують «моторчик» - так їжачок покотився.

Я колючий їжачок, маю безліч колючок.

(імпровізація мелодії в межах терції)

Покотився у лісок – імпровізація в межах пентатоніки.

Не зламаю голочок – імпровізація в межах терції.

Інтонаційно-мелодійна терапія

Едвін Гордон

Ефективність ідеї навчання музики полягає в тому, щоб виконувати пісні та наспіви, використовуючи спочатку нейтральний склад, а не зі словами. Коли діти опанують музичний зміст пісні, тоді вводять текст. Засвоївши словник співу, наспіву та руху, потрібно заохочувати дітей до спілкування через співи, наспіви і рух, бо це допомагає дітям думати музикою.

Едвін Гордон пропонує навчати дітей пісень методом повторення.

Діти мають прослухати пісню від 4 до 6 разів, перед тим як більшість зможе проспівати правильно. Активно задіяти дітей у процес слухання, додаючи нові завдання до кожного повторення.

Наступна послідовність добре працює.

1. Слухати, як дорослий співає пісню.
2. Стукати ногою на сильні долі під час прослуховування .
3. Рухати руками (легко плескати по стегнах) на слабкі долі під час прослуховування.
4. Рухатися під сильні та слабкі долі під час прослуховування.

5. Проспівати основний тон, після того як музичний керівник закінчить співати пісні.

6. Проспівати пісню без акомпанементу.

7. Проспівати пісню з акомпанементом.

8. Вивчати текст, наспівуючи мелодійний ритм пісні.

9. Якщо діти мають труднощі зі співом окремої частини пісні, то треба відокремити проблемний уривок і повторювати його стільки, скільки треба, і лише потім повторити пісню.

10. Коли діти вдосконалять словник співу, наспіву і руху, їм треба дати змогу виразити власні музичні ідеї через імпровізацію.

11. Запропоновані Е. Гордоном методи дають дітям основу навичок слухання та виконання через спів, ритмічні рухи, викладання тонових і ритмічних моделей.

Зразок

КАРТКА
ЛОГОПЕДИЧНОГО І ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО
ОБСТЕЖЕННЯ ДИТИНИ ІЗ ЗАЇКУВАННЯМ

Прізвище, ім'я по батькові дитини

Дата народження «_____» _____ 20__ року

Відомості про батьків

Мати: _____

(ПІБ, вік, професія, місце роботи)

Батько: _____

(ПІБ, вік, професія, місце роботи)

Спадковість:

Наявність алкоголізму в батьків _____

Нервово-психічні захворювання батьків _____

Пришвидшений темп мовлення у батьків, інших родичів _____

Затримка мовленнєвого розвитку в батьків, близьких родичів _____

Заїкування у батьків, сестер чи братів дитини _____

Заїкування у дідусів та бабусь по лінії батька й матері _____

Характерологічні особливості матері й батька _____

Психологічний клімат у родині, умови виховання дитини:

Чи трапляються у родині: *часті конфлікти, надмірна увага, недостатня увага, зайва строгість, авторитаризм, перевантаження: враженнями від відвідування кіно, театру, цирку, перегляду телепередач, іграми на гаджетах.*

Ставлення родини до заїкування дитини: *байдуже, співчутливе, постійна фіксація уваги близьких на заїкуватості, підвищені вимоги до мовлення дитини.*

Побутові умови проживання дитини (задовільні – не задовільні)

Особливості мовленнєвого спілкування з дитиною: недостатність мовленнєвого спілкування, стимуляція мовленнєвого розвитку дитини: обсяг читання дитячої

літератури (*достатній, недостатній*), чи відповідала вона вікові (*так, ні*), з якого віку розучували вірші, пісні, як швидко дитина запам'ятовувала їх, у якому обсязі _____

Особливості натального та постнатального періодів:

Наявність токсикозу (у I чи II половину вагітності) _____

Фізичні травми в період вагітності _____

Хвороби матері та вживання лікарських препаратів у період вагітності _____

Особливості перебігу пологів (*термінові, передчасні, зі стимуляцією тощо*) _____

Наявність дитини родових травм, асфіксії _____

Наявність у дитини травм (вказати вік) _____

Перенесені інфекційні захворювання _____

Соматичні захворювання _____

Захворювання ЦНС _____

Моторний розвиток у період до 3 років: *відставання, норма, випередження*

Моторний розвиток у дошкільний період: *відставання, норма, випередження*

Час виявлення ведучої руки, наявність перенавченості _____

Особливості адаптації до ЗДО _____

Основні риси характеру дитини: *спокійна – збуджена, повільна – рухлива, врівноважена – примхлива, боязка, замкнута – комунікабельна* _____

Основні риси оведінки: *примхливість, слізливість, тривожність, негативізм, виснажливість, розгальмованість, труднощі переключення уваги, агресивність.*

Мовленнєвий анамнез

Дані про хід мовленнєвого розвитку дитини на 1 - 3 роках життя:

гуління _____ (2-3 міс.), лепет _____ (4-8 міс.), перші слова _____ (1 р.)

Фізичний розвиток

Утримання голови _____ (1,5 міс.) Сидить _____ (6 міс.) Повзає _____ (7 міс.)

Перші зуби _____ (6-8 міс.) Ходить _____ (1р.).

Дані про будову та рухомість артикуляційного апарату (*підкреслити*):

Губи: нормальні, товсті, тонкі, вузькі, щілина, шрами.

Рухи: точні, активні, швидкі, повільні, рухи виконує повністю, з труднощами, не виконує.

Зуби: нормальні, рідкі, криві, дрібні, великі, позашелепна дуга, відсутність зубів.

Прикус: нормальний, прогнатичний (дистальний); прогенічний (мезіальний); з аномальним положенням окремих зубів, відкритий боковий, відкритий передній.

Тверде піднебіння: нормальне, висок, вузьке, готичне, плоске, скорочене, щілина

М'яке піднебіння: нормальне, скорочене, роздвоєне, відсутність мал. язичка.

Язик: нормальний, масивний, географічний, маленький, короткий, скорочена під'язикова зв'язка.

Рухи: точні, активні, швидкі, з труднощами, повільні.

Об'єм рухів: достатній, недостатньо точний, неповний, обмежений

Тремор, парез, девіація.

Стан просодичних компонентів мовлення:

темп (нормальний, прискорений значно; прискорений не суттєво; помірний; уповільнений трохи; уповільнений значно; нерівний) _____

ритм: нормальний, аритмія.

паузація (правильність розстановки пауз в мовленнєвому потоці) _____

голос: (нормальний, гучний, тихий, сиплий, згасаючий до кінця фрази, немодульований, модульований, назальний, стомлюваний, викрикування слів)

вживання основних видів інтонації (вживає, не вживає) _____

артикуляція (чітка, не чітка) _____

розбірливість _____

Стан дихальної та голосової функції

Тип фізіологічного дихання: (черевне, грудночеревне, верхньогрудне, верхньоключичне, змішане, діафрагмальне; ритмічне, аритмічне; поверхнєве, напружене, преддихання)

Обсяг дихання: (норма 3–6 роки – 20–25) – достатній, недостатній

Тривалість мовленнєвого видиху (час звучання звуків (видих) фіксується за допомогою секундоміра)

- 3–4 секунди видиху – дуже низький рівень;
- 5–6 секунд видиху – низький рівень;
- 7–9 секунд с видиху – середній рівень;
- 10 і більше секунд видиху – високий рівень.

Стан слухового сприймання

Наявність гіперакузії (хвороблива чутливість до звуків) _____

Стан фізіологічного слуху _____

Стан фонематичного сприймання, навичок фонематичного аналізу та синтезу.

Повторення складів з опозиційними звуками: _____

Визначення початкового голосного в словах: _____

Визначення кінцевого приголосного в словах: _____

Визначення початкового приголосного в словах: _____

Складова структура слова _____

Аналіз і синтез звукового складу слова _____

Вади вимови звуків _____

Граматична будова мовлення _____

Зв'язне мовлення _____

Словниковий запас (відповідає віковим вимогам, не відповідає, пасивний словник ширший за активний) _____

Конгнітивний розвиток дитини:

– увага (стійка, нестійка) _____

– пам'ять _____

– мислення _____

– працездатність (висока, середня, низька)

Розвиток заїкуватості

Вік, у якому з'явилася заїкуватість _____

Передбачувані причини і характер виникнення заїкуватості _____

Чи перебуває дитина на обліку у психіатра _____

Які вживали заходи для усунення мовленнєвого дефекту (лікування в лікаря, відвідування логопедичних занять) _____

Тривалість і результативність лікування чи корекції _____

Який перебіг заїкування: *ускладнюється з віком; виявляється рідше, ніж раніше*

Чи постійні спотикання у мовленні _____

Чинники, які підсилюють заїкування: *хвилювання, втома, бесіди з незнайомими, шум, самоконтроль, напруженість*

Чинники, що поліпшують мовлення: *тривале мовчання, самоконтроль, переключення уваги, супроводження мовлення рухом*

В іграх дитина коментує свої дії або грає мовчки _____

Дитина грає в колективі дітей або наодинці _____

Вияви заїкування у грі наодинці _____, з однолітками _____

– у сполученому мовленні _____ – у відображеному мовленні _____

– у шепітному мовленні _____ – в автоматизованих рядках _____

– при читанні віршів _____ – при переказуванні казок _____

– при діалозі _____ - у спонтанному мовленні _____

Ступінь заїкання (легка, середня, важка)

Форма заїкання: неврозоподібна (заключення лікаря), невротична

Тип мовленнєвих судом: *тонічні, клонічні, змішані*

Локалізація судом:

дихальні (*інспіраторні, експіраторні*);

голосові (*вокальна, зімкнута голосова, поштовхоподібний гортанний спазм*)

артикуляційні (*губні, язикові, судоми піднебінної завіси, лицьові судоми*)

Наявність важких звуків (звукофобія) _____

Наявність мовленнєвих вивертів: *заміни слів, перестановки слів, довільне обмеження мовленнєвого спілкування*

Наявність супутніх насильницьких рухів та їхній характер _____

Наявність періодів мовлення без заїкуватості, їх регулярність і тривалість _____

Вплив емоційного стану на вияв заїкуватості _____

Супутній заїкуванню інший дефект мовлення _____

Наявність страху мовлення (логофобія) _____

Реакція на допомогу співрозмовника: *позитивна, негативна, байдужа*

Ставлення дитини до свого заїкування: *адекватне, неадекватне*

Чи змінилася поведінка дитини з моменту появи заїкування, як _____

Висновки:

ДРУГИЙ РІК НАВЧАННЯ 20__ – 20__

Дані про будову та рухомість артикуляційного апарату (підкреслити):

Губи: нормальні, товсті, тонкі, вузькі, щілина, шрами

Рухи: точні, активні, швидкі, повільні, рухи виконує повністю, з труднощами, не виконує.

Зуби: нормальні, рідкі, криві, дрібні, великі, позашчелепна дуга, відсутність зубів.

Прикус: нормальний, прогнатичний (дистальний); прогенічний (мезіальний); з аномальним положенням окремих зубів, відкритий боковий, відкритий передній.

Тверде піднебіння: нормальне, висок, вузьке, готичне, плоске, скорочене, щілина.

М'яке піднебіння: нормальне, скорочене, роздвоєне, відсутність мал. язичка.

Язык: нормальний, масивний, географічний, маленький, короткий, скорочена під'язикова зв'язка.

Рухи: точні, активні, швидкі, з труднощами, повільні.

Об'єм рухів: достатній, недостатньо точний, неповний, обмежений.

Тремор, парез, девіація.

Стан дихальної функції

Тип фізіологічного дихання: (черевне, грудночеревне, верхньогрудне, верхньоключичне, змішане, діафрагмальне; ритмічне, аритмічне, поверхневе, напружене).

Обсяг дихання: (норма 3–6 років 20–25) – достатній, недостатній.

Тривалість мовленнєвого видиху (час звучання звуків (видиху) фіксується за допомогою секундоміру).

– 3–4 секунди видиху – дуже низький рівень;

– 5–6 секунд видиху – низький рівень;

– 7–9 секунд видиху – середній рівень;

– 10 і більше секунд видиху – високий рівень.

Стан слухового сприймання

Наявність гіперакузії (хвороблива чутливість до звуків) _____

Стан фізіологічного слуху _____

Стан просодичних компонентів мовлення:

темп (нормальний, прискорений значно; прискорений не суттєво; помірний; уповільнений трохи; уповільнений значно; нерівний) _____

ритм: нормальний, аритмія.

паузація (правильність розстановки пауз в мовленнєвому потоці) _____

голос: (нормальний, гучний, тихий, сиплий, згасаючий до кінця фрази, немодульований, модульований, назальний, стомлюваний, викрикування слів)

вживання основних видів інтонації (вживає, не вживає) __ ; **артикуляція** (чітка, не чітка) _____;

розбірливість _____

Конгнітивний розвиток дитини:

– увага (стійка, нестійка) _____ – пам'ять _____

– мислення _____ – працездатність (висока, середня, низька)

Стан фонематичного сприймання, навичок фонематичного аналізу та синтезу.

Повторення складів з опозиційними звуками: _____

Визначення: початкового голосного в словах: _____;

кінцевого приголосного в словах _____

початкового приголосного в словах _____

Складова структура слова _____

Аналіз і синтез звукового складу слова _____

Порушення звуковимови

Граматична будова мовлення

Зв'язне мовлення

Словниковий запас (відповідає віковим вимогам, не відповідає, пасивний словник ширший за активний) _____

Перебіг заїкуватості

Які вживали заходи для усунення мовленнєвого дефекту (лікування в лікаря, відвідування логопедичних занять) _____

Тривалість і результативність лікування чи корекції _____

Який перебіг заїкування: *ускладнюється з віком; виявляється рідше, ніж раніше*

Чи постійні спотикання у мовленні _____

Чинники, які підсилюють заїкування: *хвилювання, втома, бесіди з незнайомими, шум, самоконтроль*

Чинники, які поліпшують мовлення: *шум, самоконтроль, переключення уваги, супроводження мовлення рухом*

В іграх дитина коментує свої дії або грає мовчки _____

Дитина грає в колективі дітей або на одинці _____

Вияви заїкування у грі наодинці _____, з однолітками _____

– у сполученому мовленні _____

– у відображеному мовленні _____; у шепітному мовленні _____

– у автоматизованих рядках _____; при декламуванні віршів _____

– при переказуванні казок _____; при діалозі _____; у спонтанному мовленні _____

Ступінь заїкання (легка, середня, важка)

Тип мовленнєвих судом: *тонічні, клонічні, змішані*

Локалізація судом:

– дихальні (*інспіраторні, експіраторні*);

– голосові (*вокальна, зімкнута голосова, поштовхоподібний гортанний спазм*)

– артикуляційні (*губні, язикові, судоми піднебінної завіси, лицьові судоми*)

Наявність важких звуків (звукофобія) _____

Наявність мовленнєвих вивертів: *заміни слів, перестановки слів, довільне обмеження мовленнєвого спілкування*

Наявність супутніх насильницьких рухів та їхній характер _____

Наявність періодів мовлення без заїкуватості, їх регулярність і тривалість _____

Вплив емоційного стану на вияв заїкуватості _____

Супутній заїкуванню інший дефект мовлення _____

Наявність страху мовлення _____

Реакція на допомогу співрозмовника: *позитивна, негативна, байдужа*

Ставлення дитини до свого заїкування: *адекватне, неадекватне*

Чи змінилася поведінка дитини з моменту корекції заїкування, як _____

Висновки: _____

Приклад

Логопедичний висновок: заїкання легкого ступеня тяжкості, клонічного типу мовленнєвих судом, локалізації в артикуляційному апараті (язикова судом); невротичної форми, рецидивуючого типу перебігу. ФФНМ (вказати стан звуковимови).

Логопедичний висновок: заїкання середнього ступеня важкості, тонічного типу мовленнєвих судом, артикуляційно - вокальної локалізації, неврозоподібної форми з невротичними нашаруваннями, помірного ступеня хворобливої фіксації; прогресивного (покропово наростаючі зміни) типу перебігу. Емболофразія. Стерта форма дизартрії.

зразок

ПЕРСПЕКТИВНИЙ ПЛАН ВИХОВАТЕЛЯ З ОРГАНІЗАЦІЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ГРУПИ КОМПЕНСУЮЧОГО ТИПУ (САМОСТІЙНЕ МОВЛЕННЯ)

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ

Тема <i>блог</i>	Тема дня	Дні	Дата	Види життєвих компетенцій		
				Особистісна компетенція	Соціальна компетенція	Екологічна компетенція
ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ	Що таке продукти?	Понеділок	Фізичні вправи на повітрі Рухливі ігри: «Карасі й щука» (нова), «Совонька», «Зроби фігуру», «Подоляночка» ----- -----	Інтегроване заняття (соціум + природа + логіко-математичний розвиток) «Харчування – основа життя» Спостереження за машиною, яка привозить продукти харчування в дитячий садок	Спостереження за погодою, за піском. Дослідна робота: де береться пісок. Дидактична гра «Кому потрібне сонце?» -----	

Кондитерські вироби	Вівторок	<p>Фізкультура (заняття) Рухливі ігри: «Карасі й шука» «Заборонений рух», «Група, струнко!», «Бережи предмет», «Швидко візьми, швидко поклади»</p> <p>-----</p> <p>-----</p> <p>-----</p> <p>-----</p>	<p>Ігрова ситуація «Смачного» (закріпити правила етикету). Бесіда «Хто готує нам обід?» (професія кухар) Читання та обговорення вірша М.Познанської «Кухар у дитячому садку». Полілог «Які бувають солодощі?»</p> <p>-----</p>	<p>Спостереження за деревами; на квітнику. Дослідна робота: властивості мокрого піску (вправи з піском). Дидактична гра «Де сховалася весна?»</p> <p>-----</p> <p>-----</p> <p>-----</p>
Що купили в магазині	Середа	<p>Фізичні вправи на повітрі Рухливі ігри: «Карасі й шука», «Не наступи», «Карлики і велетні», «Заєць без хатки», «Вібраційний масаж зі звуками». ОБЖД. «Лічильник у гостях у дітей» (про енергозбереження)</p> <p>-----</p>	<p>Підгрупове заняття з практичним психологом (емоційний розвиток). Ознайомлення з соціумом. «У продуктовому магазині». Цільова прогулянка до продуктового магазину. Обговорення сталого виразу: «По саме горло ситий»</p>	<p>Спостереження за птахами. Полілог «Чим харчуються птахи навесні?» Дидактична гра «Хто що їсть?» Гра-пантоміма «Тварини».</p> <p>-----</p> <p>-----</p> <p>-----</p>
Хліб – усьому голова!	Четвер	<p>Фізкультура (заняття) Рухливі ігри: «Карасі й шука», «Хто краще стрибне?», «Чия ланка швидше збереться?», «Відгадай, чий голос», «Мишоловка»</p> <p>-----</p> <p>-----</p> <p>-----</p>	<p>Комплексне заняття (соціум + мовлення). Формування лексико-граматичних категорій, розвиток мовлення. Фронтальне заняття з учителем-логопедом. Громадянське виховання: «Страви української кухні» (гра «Печу печу хлібчик» тощо)</p>	<p>Ознайомлення із природою. «Як хліб потрапив на стіл» Спостереження за явищами природи Дослідна робота: властивості води розливатися (кріотерапія+ вправи з водою)</p>

Вітаміни – це корисно.	П'ятниця	<p>День здоров'я Піший перехід</p> <p>-----</p> <p>Рухливі ігри: «Карасі і шука», «Швидко візьми, швидко поклади», «Заборонений рух», «Бережи предмет».</p> <p>Розвага спортивна «Сильні та здорові»</p>	<p>Бесіда-розповідь «Який вплив на здоров'я мають цибуля і часник».</p> <p>Бесіда «Про смачну та здорову їжу».</p> <p>Читання твору Н. Забіли «Про дівчинку, яка нічого не їла»</p> <p>-----</p>	<p>Екскурсія до овочесхо-вища дитсадка</p> <p>Спостереження за хмарами</p> <p>Дидактичні ігри «Живе – неживе», «Коли це буває?»</p> <p>-----</p> <p>-----</p> <p>-----</p>
-------------------------------	-----------------	---	--	--

ЗА ОСВІТНІМИ ЛІНІЯМИ

Березень. 4-й тиждень

<i>Види життєвих компетенцій</i>			
<i>Пізнавальна компетенція</i>	<i>Мовленнєва компетенція</i>	<i>Компетенція «У світі культури»</i>	<i>Ігрова компетенція</i>
<p>Бесіда «Які продукти можуть зашкодити нашому організмові». Робота з розвивальними іграми Нікітіних</p> <p>-----</p> <p>-----</p>	<p>Дидактична вправа «Сонечко яке?»</p> <p>Дидактична гра «Відгадай загадку», «Склади речення» мнемосмужки</p> <p>Роздуми над віршем «Не та каша» В. Слапчука</p> <p>-----</p> <p>-----</p>	<p>Образотворча діяльність. Малювання «Наповнимо холодильник продуктами»</p> <p>Музичне заняття Художня праця «Склянка» (орігамі)</p>	<p>Дидактичні ігри «Продуктова крамниця», «Чарівна торбинка», «Який предмет зник?»</p> <p>Пальчикова гра «Кухарі»</p> <p>-----</p> <p>-</p>
<p>Логіко-математичний розвиток. «Число і цифра 0. Задачі»</p> <p>Перегляд відеопрезентації «Кондитерська фабрика», розглядання кондитерських виробів</p> <p>Робота з таблицями і кубиками Зайцева.</p> <p>-----</p>	<p>Мовленнєвий розвиток (формування фонетико-фонематичних процесів).</p> <p>Фронтальне за-няття з учителем-логопедом (звуки [Ц]-[Ц], [С])</p> <p>ТРВЗ: складаємо загадку про торт (цукерку).</p> <p>Читання та обговорення вірша О.Макарова «Кухар-кондитер» (мнемотехніка)</p>	<p>Образотворча діяльність. Ліплення «Казковий торт»</p> <p>Виготовлення плаката «Кондитерські вироби»</p> <p>Дидактична гра «Геометричні солодощі».</p> <p>Штрихування готових форм.</p>	<p>Дидактичні ігри: «Що зайве?», «Відгадай за описом», «Навпаки», «Що для чого?» (класифікація посуду).</p> <p>Пальчикова гра «Кухарі».</p> <p>Театральна мозаїка. Інсценування казки «Ріпка» (за ролями)</p>

<p>Дослідна робота: рихлий пісок</p> <p>Розвивальні ігри: «Чарівне коло», «Листочок»</p> <p>-----</p> <p>-----</p> <p>-----</p>	<p>Підгрупове заняття з учителем-логопедом з корекції заїкання.</p> <p>Робота за сюжетним малюнком «У магазині».</p> <p>Дидактичні ігри: «Де заховався звук?», «Назви каші», «Готуємо обід» (за матер. Зайцева)</p> <p>Переказування казки братів Грімм «Горщик каші»</p>	<p>Музичне заняття</p> <p>Дидактична гра «Склади ціле».</p> <p>Робота з трафаретами СХД.</p> <p>Виготовлення виробів із солоного тіста для сюжетно - рольової гри «Магазин».</p> <p>Читання вірша О. Орача «Пиріг»</p> <p>-----</p>	<p>Дидактичні ігри: «Що змінилося?», «Вершки і корінці», «Корисне – шкідливе».</p> <p>Пальчикова гра «Посуд».</p> <p>Гра-пантоміма «Помічники»</p> <p>-----</p> <p>-----</p>
<p>Перегляд відеопрезентації «Як росте хліб».</p> <p>Розглядання малюнків «На хлібозаводі».</p> <p>Дослідна робота: розглядання колоска.</p> <p>Робота з розвивальними іграми Нікітіних</p> <p>-----</p>	<p>Читання та обговорення оповідання І. Січовика «Хліб чи халва»</p> <p>Дидактична гра «Знайди звук».</p> <p>Поетичний аналіз вірша В.Гринько «Хліб».</p> <p>Ознайомлення з прислів'ями: Багато снігу – багато хліба. Хліб – усьому голова.</p>	<p>Конструктивні ігри дітей</p> <p>Читання вірша В.Каменчук «Хліб від зайчика».</p> <p>Вправа «Домалой продукти» (дзеркальне малювання)</p> <p>-----</p> <p>-----</p>	<p>Дидактичні ігри: «Так – Ні не говори», «Назви форму», «Четвертий зайвий», «Відгадай на смак».</p> <p>Пальчикова гра «Колоски»</p> <p>-----</p> <p>-----</p> <p>-----</p>
<p>Бесіда «Країна Вітамінія».</p> <p>Читання та обговорення вірша Г. Черінь «Вітамін».</p> <p>Дидактична гра «Вітамінні кошики»</p> <p>-----</p> <p>-----</p>	<p>Складання описових розповідей про овочі (фрукти).</p> <p>Розповідання та обговорення казки «Колосок».</p> <p>Дидактична гра «Добери слова-дії»</p> <p>-----</p> <p>-----</p>	<p>Образотворча діяльність. Малювання</p> <p>«Вітамінний кошик»</p> <p>Логоритміка.</p> <p>Ігри: «Чарівні лабіринти» (кінезіологія), «Попелюшка» (діти сортують крупу, називають її)</p>	<p>Дидактичні ігри: «Учора, сьогодні, завтра», «Що корисне, а що ні?», «Продуктова крамниця».</p> <p>Пальчикова гра «Квасимо капусту»</p> <p>-----</p> <p>--</p>

ОРИЄНТОВНЕ ПЕРСПЕКТИВНЕ ПЛАНУВАННЯ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА (ШЕПІТНЕ, СПОЛУЧЕНЕ, ВІДОБРАЖЕНЕ МОВЛЕННЯ)

ЕТАП ВІДНОСНОГО МОВЧАННЯ (1 тиждень) ШЕПІТНЕ МОВЛЕННЯ (1 тиждень)	ОБСТЕЖЕННЯ
	<p>Шепітне мовлення. 2-й тиждень Лексична тема «Мій дитячий садок. Я і мої друзі». Звуки [а], [у]</p>
Зняття м'язового напруження	<ol style="list-style-type: none"> 1. Учити виконувати вправи на розслаблення кінцівок, м'язів шиї, мовленнєвого апарату, діафрагми по контрасту з напруженням і без нього. 2. Продовжувати розвивати мімічну мускулатуру з використанням природних рухів в ігрових ситуаціях (<i>вправи: «Тигреня», «Слоненя», «Злюка»</i>). 3. Викликати стан спокою під музичний, шепітний словесний супровід дорослого (<i>вправи: «Пружинки», «Поза спокою», «Олені»</i>). 4. Учити самомасажу в іграх і вправах з масажною кулькою, су - джок, прищіпками (<i>не тугими</i>), щіткою.
Розвиток артикуляційної моторики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвивати артикуляційний апарат через виконання статичних і динамічних вправ із наочністю. 2. Учити елементів біоенергопластики під час виконання артикуляційних вправ.
Розвиток фізіологічного діафрагмального дихання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Учити навичок діафрагмального дихання у положенні лежачи (<i>вправи: «Кулька», «Гойдалка»</i>). 2. Розвивати подовжений плавний ротовий видих через надування кульок, гумових іграшок, дуття на паперові матеріали для дихальних вправ, султанчики, гра на дудочці. 3. Учити диференціювати ротове і носове дихання з наочністю і без неї (<i>вправа «Ніс – рот»</i>).
Формування граматичної будови мовлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дати поняття «слово». 2. Учити будувати речення за демонстрацією відповідно до лексичної теми. 3. Утворювати іменники назви приміщень із суфіксом -альн-. 4. Утворювати іменники-назви людей за фахом.
Розвиток мовлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Учити: <ul style="list-style-type: none"> • супроводжувати шепітне мовлення рухом великого пальця ведучої руки на кожне слово (<i>вправа «Кнопочка»</i>); • розповідати пошепки потішки, чистомовки, невеликі вірші та лічилки; • вимовляти пошепки на одному видихові приголосні звуки [х], [ф], [ш], [с] і прямі склади зі звуками [п], [т], якщо є у мовленні; • прийому «погукай» (<i>пошепки</i>) з використанням предметів і малюнків (<i>гра «Поклич»</i>); • промовляти протяжно на одному видихові 2-3 слова з опорою на предметні картинки та предмети. 2. Формувати вміння пошепки ставити запитання за простими сюжетними картинками та відповідати на них (<i>вправи: «Хто (що)це?», «Назви, що це», «Назви дію»</i>).

Розвиток просодичної сторони мовлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Учити розуміти поняття «пауза» через гру на музичному інструменті (<i>звучання інструмента – пауза, звучання – пауза</i>) та символічному рівні (<i>за допомогою предметів-символів: кружечок – звук, лічильна паличка – пауза</i>). 2. Формувати поняття «темп» в іграх і вправах темпоритмічного характеру (<i>ігри: «Доцик», «Великі – маленькі ніжки</i>»). 3. Супроводжувати шепітне мовлення ритмічним натисканням великого пальця ведучої руки на кулак (<i>прийом «Кнопочка» на кожне слово</i>).
Формування фонетико-фонематичної системи мовлення і навичок звукового аналізу	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ознайомити з артикуляційним апаратом «Будиночок язика». 2. Дати поняття: «звук», «мовленнєві та немовленнєві звуки», «голосний звук». Схематичне зображення голосного звука. 3. Виховувати слухову увагу через сприймання звучання іграшок, які звучать тихо і гучно, тихої та гучної музики, повільної і швидкої мелодії, високих і низьких звуків, тихого, гучного і шепітного мовлення.
Розвиток загальної та дрібної моторики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвивати координацію рухів із шепітним проспівуванням голосних звуків (<i>вправи: «Звукові клубочки», «На гірці</i>»), з шепітним промовлянням пальчикових вправ «Дитячий садок». 2. Удосконалювати дрібну моторику в настільних іграх, шнуруваннях, вправах із лічильними паличками.
Розвиток пізнавальних процесів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвивати: <ul style="list-style-type: none"> • слухову і зорову увагу («Що за чим звучало?»); • чутливість аналізаторів (зорового, слухового, тактильного) в ігровій діяльності (<i>ігри: «Чарівна торбинка», «Що звучить?», «Упізнавай на дотик» тощо</i>); • міжпівкульну взаємодію використовуючи дошки - лабіринти (розвиваючі іграшки, призначені для тренування обох півкуль головного мозку) та кінезіологічні вправи.
	<p>Сполучене мовлення. 1-й тиждень Лексична тема «Ігри й іграшки в дитячому садку» Звуки [o], [e]. Букви О, Е</p>
Зняття м'язового напруження	<ol style="list-style-type: none"> 1. Продовжувати формувати навички самомасажу (<i>вправа «Котик», погладження, розминання, вібрація</i>) під словесний супровід. 2. Формувати вміння виконувати розслаблювальні рухи, імітуючи різні дії (<i>прання білизни, струшування води з кінцівок, політ пташок</i>). 3. Викликати стан спокою під музичний або словесний супровід дорослого (<i>вправи: «Чарівний сон», «Поза спокою», «Навіювання</i>»). 4. Розвивати навичку зняття емоційного та м'язового напруження під час релаксаційних і сміхотерапевтичних вправ (<i>вправа «Смайлики</i>»).
Розвиток артикуляційної моторики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Учити виконувати вправи біоенергопластики: «Жабка», «Слоник», «Смачне варення». 2. Розвивати правильність і чіткість рухів всіх органів артикуляційного апарату шляхом виконання статичних і динамічних вправ з наочністю.
Розвиток фізіологічного діафрагмального дихання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Удосконалювати вміння діафрагмального дихання у положенні лежачи, сидячи, стоячи (<i>вправа «Кулька</i>»). 2. Учити: <ul style="list-style-type: none"> • контролювати подовжений ротовий видих рухом руки вперед під рахунок (до 3 – вдих, до 6 - видих); • вимовляння на одному плавному видихові: ряду голосних звуків, їх злиття (по 2, 3, 4 звуки) типу [ау], [уао], [іоуа] (<i>вправа: «Живі малюнки</i>»).

	3. Закріплювати навички плавного, тривалого ротового видихові на основі дихальних вправ без словесного супроводу (<i>вправи: «Смужка танцює», «Футбол», «Султанчик»</i>).
Формування граматичної будови мовлення	1. Узгоджувати іменники з прикметниками в реченні. 2. Викладати схеми простих речень.
Розвиток мовлення	1. Сполучено промовляти невеликі вірші й чистомовки про іграшки. 2. Збагачувати й активізувати знання дітей про іграшки в іграх: «Лото», «Хто чим грає?», «Істота неістота». 3. Учити, використовуючи плавне сполучене мовлення, скласти розповіді за сюжетною та серією картинок про іграшки. 4. Учити сполучено протяжно промовляти: одне слово, 2–3 слова з опорою на картинки або предмети.
Розвиток просодичної сторони мовлення	1. Розвивати: <ul style="list-style-type: none"> • помірний темп сполученого мовлення, супроводжуючи рухом великого пальця ведучої руки на кожне слово або відповідно до ритму фрази (<i>вправа «Кнопочка»</i>); • силу голосу у вправах на вигуки, супроводжуючи їх мімікою: що виражають емоційний стан (<i>радість, страх, смуток, гнів, відчай, захоплення, здивування тощо</i>): О! Ой! Ах! Еге! 2. Учити сполучено промовляти чистомовки та невеликі вірші з простукуванням ритму, дотримуючись правильної паузації (у кінці кожної фрази).
Формування фонетико-фонематичної системи мовлення і навичок звукового аналізу	1. Закріпити правильну вимову звуків [o], [e]. 2. Визначати у слові: початковий голосний звук ([y], [a], [o], [e]); наявність звука у слові. 3. Добирати слова на заданий голосний звук [y], [a], [o], [e] (з опорою на наочність). 4. Закріплювати поняття «голосний звук». 5. Виокремлювати голосний звук [o], [e] на початку слова. 6. Учити робити аналіз типу [eo, oe]. Викладати схеми. 7. Розрізняти на слух короткі й довгі слова.
Розвиток загальної та дрібної моторики	1. Удосконалювати дрібну моторику пальців рук у пальчиковій гімнастиці «Веселий оркестр», складанні розрізних картинок із 4-х частин. 2. Удосконалювати координацію рухів із плавним сполученим мовленням у пальчикових іграх і фізкультхвилинках.
Розвиток пізнавальних процесів	1. Розвивати: <ul style="list-style-type: none"> • зорову, слухову увагу та пам'ять у роботі з рядом предметних картинок із зображенням іграшок (<i>«Що зайве?»</i>, <i>«Розклади по місяцях»</i>, <i>«Доручення»</i>) та розрізними картинками з 4-6 частин з горизонтальними, вертикальними і діагональними розрізами; • чутливість аналізаторів (зорового, слухового, тактильного) в ігровій діяльності (<i>ігри: «Чарівна торбинка», «Що звучить?»</i>, <i>«Упізнай на дотик»</i>); • міжпівкульну взаємодію, довільність, самоконтроль (<i>вправа «Дзеркальне малювання»</i>)

	Сполучене мовлення. 2- й тиждень Лексична тема «Моя мала батьківщина» Звуки [і], [[и]. Букви І, И
Зняття м'язового напруження	1. Продовжувати виконувати вправи на розслаблення по контрасту з напруженням і без нього (<i>вправи: «Кулачки», «Пружинки», «Педальки»</i>). 2. Розвивати навичку зняття емоційного та м'язового напруження під час релаксації і сміхотерапевтичних вправ «Сміх-привітання».

Розвиток артикуляційної моторики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвивати правильність та чіткість рухів усіх органів артикуляційного апарату через виконання статичних і динамічних вправ із наочністю. 2. Виконувати артикуляційні вправи з елементами біоенергопластики «Повітряна кулька», «Трубочка – Посмішка».
Розвиток фізіологічного і мовленнєвого діафрагмального дихання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Удосконалювати вміння діафрагмального дихання у положенні лежачи, сидячи, стоячи (<i>вправа «Кулька»</i>). 2. Закріплювати навички плавного довготривалого діафрагмального мовленнєвого дихання в голосових вправах: «Ведмедик реве», «Пароплав гуде», «Голосові доріжки». 3. Формувати навички проспівування злиття 2-х голосних звуків [ау], [уа], [іа], [еі], [іі], [іу]. Учити: <ul style="list-style-type: none"> • діафрагмального дихання у положенні стоячи (<i>вправа «Кулька» з контролем рукою</i>). • контролювати подовжений ротовий видих рухом руки вперед під рахунок (до 3 – вдих, до 6 – видих).
Формування граматичної будови мовлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Утворення множини іменників у грі «Один – багато». 2. Утворювати прикметники від іменників (<i>Суми – сумський</i>).
Розвиток мовлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Учити сполучено протяжно промовляти: дні тижня (<i>по одному слову</i>), пори року (<i>всіх на одному видихові</i>). 2. Розвивати плавне сполучене мовлення під час виконання логоритмічних вправ і пальчикової гімнастики. 3. Вправляти в плавному сполученому мовленні при виконанні логоритмічних вправ. 4. Сполучено складати розповіді за сюжетною картинкою про своє місто.
Розвиток просодичної сторони мовлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвивати помірний темп сполученого мовлення, супроводжуючи рухом великого пальця ведучої руки на кожне слово або відповідно до ритму фрази (<i>вправа «Кнопочка»</i>). 2. Розвивати інтонаційну виразність сполученого мовлення засобами художньої літератури. 3. Тренувати навички злиття голосних звуків та приспівування їх на одному видихові за інструкцією: тихо або голосно (по одному, злиття двох, трьох, чотирьох звуків), разом із дорослим (<i>«Звукові клубочки», «Звукове намисто»</i>).
Формування фонетико-фонематичної системи мовлення і навичок звукового аналізу	<ol style="list-style-type: none"> 1. Закріпити правильну вимову голосних звуків [і], [и]. 2. Добирати слова на заданий голосний звук (з опорою на наочність). 3. Закріпити поняття «слово». 4. Розрізняти на слух довгі й короткі слова. 5. Ознайомити з поняттям «склад». Гра «Телеграф» (двоскладові слова з відкритими складами) (во-да, не-бо). 6. Визначати у слові початковий голосний звук ([і], [и], [у], [а], [о], [е]); наявність звука у слові. 7. Добирати слова на заданий голосний звук [і], [и] (з опорою на наочність). 8. Закріплювати поняття «голосний звук». 9. Учити робити аналіз типу [іи, іі]. Викладати схеми.
Розвиток загальної та дрібної моторики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Удосконалювати дрібну моторику пальців рук із плавним сполученим мовленням у пальчиковій гімнастиці «Доброго ранку». 2. Розвивати дрібну моторику пальців рук у пальчиковій гімнастиці, в іграх та вправах (з намистом, шнурівками, мозаїкою, джгутіками, пірамідками, лічильними паличками, кубиками, пазлами).

Розвиток пізнавальних процесів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвивати зорову, слухову увагу і пам'ять у роботі з розрізними картинками з 4–6-х частин із горизонтальними, вертикальними і діагональними розрізами зображення міста. 2. Розвивати чутливість аналізаторів (зорового, слухового, тактильного) в ігровій діяльності (<i>ігри: «Чарівна торбинка», «Що звучить?», «Упізнай на смак»</i>).
	<p>Сполучене мовлення. 3 тижень Лексична тема «Моя Батьківщина – Україна» Звуки [п], [б], [п] - [б]. Букви П, Б</p>
Зняття м'язового напруження	<ol style="list-style-type: none"> 1. Продовжувати виконувати вправи на розслаблення по контрасту з напруженням та без нього (<i>вправи: «Олені», «Буратіно – ганчірна лялька»</i>). 2. Розвивати навичку зняття емоційної і м'язового напруження під час релаксації під музичний супровід.
Розвиток артикуляційної моторики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвивати правильність та чіткість рухів усіх органів артикуляційного апарату через виконання статичних і динамічних вправ із наочністю та без неї. 2. Виконувати артикуляційні вправи з елементами біоенергопластики.
Розвиток фізіологічного і мовленнєвого діафрагмального дихання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Удосконалювати вміння діафрагмального дихання у положенні лежачи, сидячи, стоячи (<i>вправа «Кулька»</i>). 2. Закріплювати навички плавного довготривалого діафрагмального мовленнєвого дихання в голосових вправах: «Праска», «Барабан», «Салют». 3. Учити контролювати повільний подовжений ротовий видих у дихальній вправі «Прокоти олівець». 4. Вправляти у сполученому вимовлянні приголосних звуків раннього онтогенезу і на одному видихові та звуконаслідувань з ними [п], [б], [в], [ф], [н], [т], [м], [д], [к], [г], [х] (<i>вправи: «Транспорт», «Звукові кнопочки»</i>).
Формування граматичної будови мовлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розширювати словник іменниками-назвами державної і народної символіки. 2. Узгоджувати іменники з прикметниками (<i>український одяг</i>). 3. Утворювати прикметники від іменників (<i>Україна – українець</i>)
Розвиток мовлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Сполучено розповідати вірш «Маленькі сумчани». 2. Вправляти у плавному сполученому мовленні під час виконання логоритмічних вправ. 3. Сполучено складати розповіді за картою України «Чим багата Україна».
Розвиток просодичної сторони мовлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвивати помірний темп сполученого мовлення, супроводжуючи рухом великого пальця ведучої руки на кожне слово або відповідно до ритму фрази (<i>вправа «Кнопочка»</i>). 2. Розвивати інтонаційну виразність сполученого мовлення засобами художньої літератури. 3. Вправляти у зміні сили і тембрового забарвлення голосу при подовженому ротовому видихові з одночасним промовлянням складів, звуконаслідувань, слів (<i>вправи: «Поверхи», «Покличемо тварин(птахів)», «Покличемо друзів»</i>).
Формування фонетико-фонематичної системи мовлення і навичок звукового аналізу	<ol style="list-style-type: none"> 1. Закріпити правильну вимову приголосних звуків [п], [б]. 2. Дати поняття «приголосний звук» та ознайомити зі схематичним зображенням приголосного звука. 3. Дати поняття «глухий – дзвінкий звуки». 4. Учити диференціювати звуки [п], [б] у складах. 5. Визначати заданий звук з ряду інших звуків. 6. Виокремлювати перший приголосний звук у прямих складах типу (ба, па), у словах (бик, пан). 7. Виконувати звуковий аналіз типу (па, ба). Гра «Живі звуки». 8. Добирати слова на заданий приголосний звук (з опорою на наочність).

Розвиток загальної та дрібної моторики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Удосконалювати дрібну моторику пальців рук із плавним сполученим мовленням у пальчиковій гімнастиці «Доброго ранку», «Сім'я». 2. Формувати вміння одночасно виконувати рухи і сполучено промовляти відкриті склади [по], [пе], [пи], [пі] на одному видихові (<i>нахиляючи голову вперед, назад, у сторони; підіймаючи й опускаючи руки; виставляючи по чергово ноги вперед, у сторони; нахиляючи тулуб</i>).
Розвиток пізнавальних процесів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвивати зорову, слухову увагу і пам'ять у роботі з розрізними картинками з 4–6-х частин із горизонтальними, вертикальними і діагональними розрізами зображенням України. 2. Збагачувати уявлення про сенсорні еталони (колір, форма, розмір тощо) при групуванні та класифікації предметів сполучено коментуючи (<i>«Це маленька жовта куля»</i>).

	<p>Сполучене мовлення. 4 тиждень Лексична тема «Рослини городу. Овочі» Звук [м]. Буква М</p>
Зняття м'язового напруження	<ol style="list-style-type: none"> 1. Продовжувати виконувати вправи на розслаблення по контрасту з напруженням і без нього (<i>вправи: «Огірочки потягнулись», «Кукурудза»</i>). 2. Розвивати навичку зняття емоційного та м'язового напруження під час релаксації під музичний і словесний супровід. 3. Формувати навичку самомасажу в іграх та вправах з масажною кулькою і кільцями су-джок (<i>гра «Ходить гарбуз по городу»</i>).
Розвиток артикуляційної моторики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвивати правильність та чіткість рухів усіх органів артикуляційного апарату через виконання статичних і динамічних вправ з наочністю та без неї. 2. Виконувати артикуляційні вправи з елементами біоенергопластики.
Розвиток фізіологічного і мовленнєвого діафрагмального дихання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Удосконалювати вміння діафрагмального дихання у положенні лежачи, сидячи, стоячи (<i>вправа «Кулька»</i>). 2. Розвивати навички плавного довготривалого діафрагмального мовленнєвого дихання в голосових вправах: «Город», «Кізонька». 3. Диференціювати ротове і носове дихання (<i>вправа «Ніс – рот»</i>).
Формування граматичної будови мовлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розширювати словник іменниками-назвами овочів. 2. Узгоджувати іменники з прикметниками (<i>червоний помідор</i>). 3. Утворювати іменники від прикметників (<i>кабачковий - кабачок</i>).
Розвиток мовлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Сполучено розповідати невеликі вірші та чистомовки про овочі. 2. Вправляти у плавному сполученому мовленні під час виконання логоритмічних вправ. 3. Сполучено складати описову розповідь (за схемою-описом) про овочі. 4. Сполучено на одному видихові промовляти дні тижня, пори року (по одному слову протяжно), назви місяців (по три), 2–3 назви овочів з опорою на картинки або предмети.
Розвиток просодичної сторони мовлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Стежити за помірним темпом сполученого мовлення, супроводжуючи рухом великого пальця (<i>вправа «Кнопочка»</i>). 2. Розвивати інтонаційну виразність сполученого мовлення засобами художньої літератури (заклички, утішки, вірші). 3. Вправляти у зміні сили і тембрового забарвлення голосу при подовженому ротовому видихові з одночасним промовлянням: складів, звуконаслідувань, слів (<i>вправи: «У землі над землею», «Сімейка кізоньки»</i>). 4. Розвивати силу голосу у вправах на вигуки, супроводжуючи їх мімікою (що належать до мовного етикету: привітання, подяку, вибачення).

Формування фонетико-фонематичної системи мовлення і навичок звукового аналізу	<ol style="list-style-type: none"> 1. Закріплювати вимову звука [м]. 2. Закріплювати поняття «твердий приголосний». 3. Визначати заданий звук із ряду інших звуків. 4. Добирати слова на заданий приголосний звук (з опорою на наочність). 5. Ознайомити з буквою М. 6. Виконувати звуковий аналіз 3-х буквених слів типу: мак, дим. 7. Викладати схеми слів (гра «Звукова доріжка»).
Розвиток загальної та дрібної моторики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Удосконалювати дрібну моторику пальців рук із плавним сполученим мовленням у пальчиковій гімнастиці «Я січу, січу капусту». 2. Формувати вміння одночасно виконувати рухи і сполучено промовляти відкриті склади [мо], [ме], [ми], [мі] на одному видихові (<i>нахиляючи голову вперед, назад, у сторони; підіймаючи й опускаючи руки; виставляючи по чергово ноги вперед, у сторони; роблячи нахиляючи тулуба</i>).
Розвиток пізнавальних процесів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвивати: <ul style="list-style-type: none"> • зорову, слухову увагу і пам'ять у роботі з розрізними картинками з 4–6 частин з горизонтальними, вертикальними і діагональними розрізами зображенням овочів; • міжпівкульну взаємодію, довільність, самоконтроль (<i>вправи на міжпівкульних дошках</i>). 2. Збагачувати уявлення про сенсорні еталони (колір, форма, розмір), при групуванні та класифікації предметів сполучено коментуючи («<i>Це жовта диня</i>»).

	<p>Відображене мовлення. 1-й тиждень Лексична тема «Рослини саду. Фрукти» «Звуки [н – н’]. Буква Н»</p>
Зняття м'язового напруження	<ol style="list-style-type: none"> 1. Продовжувати виконувати вправи на розслаблення по контрасту з напруженням і без нього (<i>вправи: «Деревце», «Лимон – Малинка</i>»). 2. Розвивати навичку зняття емоційного напруження під час релаксації під музичний та словесний супровід та засобом сміхотерапії (прослуховування чужого сміху). 3. Формувати навичку самомасажу в іграх і вправах з масажною кулькою та кільцями су-джок (<i>гра «Ми ділили апельсин</i>»). 4. Розвивати мимічну мускулатуру засобом пантомімічних вправ («<i>Що я з'їв?</i>», «<i>Покажи, як..</i>», «<i>Скрізь скло</i>» <i>тощо</i>).
Розвиток артикуляційної моторики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвивати правильність та чіткість рухів усіх органів артикуляційного апарату через виконання статичних і динамічних вправ з наочністю та без неї. 2. Вправляти у виконанні: <ul style="list-style-type: none"> • як окремих, так і об'єднаних єдиним сюжетом артикуляційних вправ з елементами самомасажу обличчя ложками; • біоенергопластичних вправ із залученням обох кистей рук: «Смачне варення», «Барабанщик».
Розвиток фізіологічного і мовленнєвого діафрагмального дихання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Удосконалювати вміння діафрагмального дихання у різному положенні з контролем руху діафрагми рукою (<i>вправа «Кулька</i>»). 2. Розвивати навички плавного довготривалого ротового видихові і вміння контролювати його під час виконання: <ul style="list-style-type: none"> • голосових вправ «Скажи, як я»; • дихальних ігор типу «<i>Хто далі дмухне?</i>» ...
Формування граматичної будови мовлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розширювати словник іменниками-назвами фруктів, ягід. 2. Збагатити, уточнити, узагальнити знання дітей про фрукти, ягоди, їх колір, форму, смак.

	<p>3. Активізувати словник узагальнювальними назвами: <i>фрукти, ягоди, плоди, сад</i>; прикметниками на позначення форми, кольору, смакових якостей фруктів і ягід.</p> <p>4. Утворювати прикметники від іменників.</p>
Розвиток мовлення	<p>1. Відображено розповідати невеликі вірші та чистомовки про фрукти і ягоди.</p> <p>2. Вправляти у плавному відображеному мовленні під час виконання вправ із м'ячем «Не помиляйся».</p> <p>3. Відображено складати описову розповідь (за схемою-описом) про фрукти.</p> <p>4. Вправляти у відображеній лічбі фруктів до 5–7 на одному видихові.</p> <p>5. Учити відображеного протяжного промовляння фраз (2 слова), простих речень (до 5 слів) на одному видихові.</p>
Розвиток просодичної сторони мовлення	<p>1. Стежити за помірним темпом сполученого мовлення, супроводжуючи рухом великого пальця (<i>вправа «Кнопочка»</i>).</p> <p>2. Учити розуміти поняття «пауза» через гру на музичному інструменті (<i>звучання інструмента – пауза, звучання – пауза</i>) і символічному рівні (<i>за допомогою предметів-символів: кружечок – звук, лічильна паличка – пауза</i>).</p> <p>3. Розвивати темп, ритм мовлення за наслідуванням під час відтворення різних ритмічних структур (<i>ігри: «Проплескай за схемою», «Теремок», «Хто прийшов?» – упізнати кожну тваринку за кількістю ударів (/, //, ///, ////)</i>).</p>
Формування фонетико-фонематичної системи мовлення і навичок звукового аналізу	<p>1. Закріпити вимову звуків [н – н'].</p> <p>2. Дати поняття «м'який приголосний звук».</p> <p>3. Визначати заданий звук із ряду інших звуків.</p> <p>4. Розрізняти тверді й м'які приголосні звуки [н – н'] у складах, словах.</p> <p>5. Ознайомити з буквою Н.</p> <p>6. Визначати голосні звуки та їх кількість у словах.</p> <p>7. Виконувати звуко-складовий аналіз одно-двоскладових слів.</p> <p>8. Викладати схеми слів (гра «Звуковички»).</p>
Розвиток загальної і дрібної моторики	<p>1. Удосконалювати дрібну моторику пальців рук із плавним відображеним мовленням у пальчиковій гімнастиці «Варимо компот».</p> <p>2. Формувати вміння одночасно виконувати рухи та відображено промовляти відкриті склади [но], [не], [ни], [ні] на одному видихові (<i>нахиляючи голову вперед, назад, у сторони; підіймаючи й опускаючи руки; виставляючи почергово ноги вперед, у сторони</i>).</p> <p>3. Вправляти у штрихуванні та зафарбовуванні зображень фруктів.</p>
Розвиток пізнавальних процесів	<p>1. Розвивати зорову, слухову увагу і пам'ять у роботі з розрізними картинками з 4–6 частин із горизонтальними, вертикальними і діагональними розрізами зображенням фруктів.</p> <p>2. Збагачувати уявлення про сенсорні еталони (колір, форма, розмір, смак) при групуванні та класифікації предметів (<i>гра: «Чарівна торбинка», «Впізнай за смаком», «Аромалото»</i>).</p>

	<p>Відображене мовлення. 2-й тиждень Лексична тема « Осінь. Ознаки осені» Звуки [т – т']. Буква Т</p>
Зняття м'язового напруження	<p>1. Продовжувати виконувати вправи на розслаблення по контрасту з напруженням і без нього (<i>вправи: «Холодно – спекотно», «Листя на дереві»</i>).</p> <p>2. Розвивати навичку зняття емоційного та м'язового напруження під час релаксації під музичний і словесний супровід.</p> <p>3. Удосконалювати навичку самомасажу в іграх і вправах з масажною кулькою та кільцями су-джок (<i>ігри: «Павучок», «Листочки»</i>).</p> <p>4. Розвивати навички самомасажу ложками, пальцями під словесний супровід.</p>

Розвиток артикуляційної моторики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвивати правильність і чіткість рухів усіх органів артикуляційного апарату через виконання статичних і динамічних вправ із наочністю та без неї. 2. Вправляти у виконанні як окремих, так і об'єднаних єдиним сюжетом артикуляційних вправ з елементами самомасажу обличчя.
Розвиток фізіологічного і мовленнєвого діафрагмального дихання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Удосконалювати вміння діафрагмального дихання у різному положенні з контролем руху діафрагми рукою (<i>вправа «Кулька»</i>). 2. Закріплювати навички плавного діафрагмального мовленнєвого дихання в голосових вправах: «Тік-так», «Молоток-молоточок». 3. Учити елементів дихальної гімнастики за методикою Стрельнікової (<i>вправа «Насос»</i>).
Формування граматичної будови мовлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розширювати словник іменниками-назвами осінніх місяців. 2. Розширити знання дітей про зміну пір року, ознаки осені, життя в навколишньому світі в осінній період; 3. Збагатити словник із лексичної теми багатозначними словами. 4. Утворювати ступені порівняння. 5. Складати складнопідрядні речення зі сполучниками a, i.
Розвиток мовлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відображено розповідати невеликі вірші та чистомовки про осінь і осінні явища. 2. Вправляти у плавному відображеному мовленні під час виконання вправ із м'ячем «Спіймай і повтори». 3. Відображено складати описову розповідь (за схемою-описом) про осінь. 4. Учити відображеного: <ul style="list-style-type: none"> • повторення фраз (2 слова), простих речень (3–4 слова) на одному видихові на матеріалі забавлянок, співанок, ігор-драматизацій відповідно до лексичної теми; • послідовного складання речень та переказу короткої розповіді, використовуючи тексти ланцюгової структури «Зв'язані одним ланцюжком»
Розвиток просодичної сторони мовлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвивати інтонаційну виразність, ритмічність відображеного мовлення засобами художньої літератури (вірші, приказки, забавлянки). <p>Тренувати навички злиття голосних звуків і приспівування їх на одному видихові за інструкцією: тихо або голосно, повільно або пришвидшено (злиття двох, трьох, чотирьох–шести звуків) відображено з дорослим (<i>«Звукові фігури», «Голосові доріжки»</i>).</p>
Формування фонетико-фонематичної системи мовлення і навичок звукового аналізу	<ol style="list-style-type: none"> 1. Закріпити артикуляцію і вимову звуків [т], [т']. 2. Ознайомити з буквою Т. 3. Закріпити поняття «твердий глухий приголосний» [т], «м'який глухий приголосний» звук [т']. 4. Розрізняти тверді й м'які приголосні звуки [т – т'] у складах і словах. 5. Визначати місце звуків у слові. 6. Виконувати звуковий аналіз слів із 3 -х букв: <i>тік, тин</i>. 7. Викладати схеми слів (гра «Ланцюжок звуків»).
Розвиток загальної і дрібної моторики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Удосконалювати: <ul style="list-style-type: none"> • дрібну моторику пальців рук із плавним відображеним мовленням у пальчиковій гімнастиці «Павучок»; • координацію рухів із плавним мовленням у логоритмічних вправах і фізкультхвилинках; • плавне вимовляння ряду голосних звуків з одночасними різними плавними рухами рук; • промовляння віршованого тексту, одночасно супроводжуючи його відповідними рухами. 3. Вправляти в обведенні та зафарбовуванні зображень листочків.

Розвиток пізнавальних процесів	1. Розвивати зорову увагу і пам'ять у роботі з розрізними картинками з 4–6 частин із горизонтальними, вертикальними і діагональними розрізами. 2. Збагачувати уявлення про сенсорні еталони (колір, форма, розмір) при групуванні та класифікації предметів (<i>гра «З якого дерева листочок?»</i>). 3. Закріплювати навички організації уваги, використовуючи жест, слово, умовні знаки, знаки - символи. 4. Розвивати міжпівкульну взаємодію, довільність, самоконтроль (<i>вправи на дошках-лабіринтах</i>).
	Відображене мовлення 3-й тиждень Лексична тема «Свійські тварини та їхні дитинчата» Звуки [д],[д']. Буква Д; [т]-[д];[т']-[д']
Зняття м'язового напруження	1. Продовжувати виконувати вправи на розслаблення по контрасту з напруженням і без нього (<i>вправи: «Злий – Добрий», «Кулачки – Силачі»</i>). 2. Розвивати навичку зняття емоційного та м'язового напруження: <ul style="list-style-type: none"> • під час релаксації під музичний та словесний супровід; • під час виконання пантомімічних вправ (<i>«Покажи, як..», «Скрізь скло», «Кошенята»</i>).
Розвиток артикуляційної моторики	1. Продовжувати розвивати правильність і чіткість рухів усіх органів артикуляційного апарату через виконання статичних і динамічних вправ із наочністю та без неї. 2. Вправляти у виконанні як окремих, так і об'єднаних єдиним сюжетом артикуляційних вправ з елементами самомасажу обличчя.
Розвиток фізіологічного імовленнєвого діафрагмального дихання	1. Удосконалювати вміння діафрагмального дихання в різному положенні з контролем руху діафрагми рукою та на рахунок (<i>вправа «Кулька»</i>). 2. Розвивати подовжений видих із промовлянням на одному видихові трьох слів назв тварин (<i>вправа «Ланцюжок»</i>). 3. Учити елементів дихальної гімнастики за методикою Стрельнікової (<i>вправа «Кішечка»</i>).
Формування граматичної будови мовлення	1. Збагачувати словник іменниками-назвами свійських тварин та їхніх дитинчат. 2. Збагатити й узагальнити знання про свійських тварин, особливості зовнішнього вигляду і поведінки, користь, яку вони приносять людям. 3. Вправляти в утворенні та вживанні іменників із пестливо-здрібнілим суфіксом - <i>тк-</i> ; іменників-назв дитинчат тварин.
Розвиток мовлення	1. Учити відображено переказувати невелике оповідання з опорою на сюжетну картинку типу «Кішка з кошенятами». 2. Учити відображеного повторення ряду з 4–5 відкритих складів із приголосними раннього онтогенезу на одному видихові на матеріалі звуконаслідувань: ме, му, но тощо (<i>гра «У дідуся на подвір'ї»</i>). 3. Відображено складати описову розповідь (за схемою-описом) про свійських тварин. 4. Супроводжувати рухом великого пальця ведучої руки на кожне слово або відповідно до ритму фрази за наслідуванням (<i>прийом «Кнопка»</i>).
Розвиток просодичної сторони мовлення	1. Розвивати інтонаційну виразність, ритмічність відображеного мовлення засобами художньої літератури (вірші, приказки, забавлянки) . 2. Продовжувати вправляти у навичках злиття голосних звуків і проспівування їх на одному видихові за інструкцією: тихо або голосно, повільно або пришвидшено (злиття двох, трьох, чотирьох–шести звуків) відображено з дорослим (<i>«Звукові фігури», «Голосові доріжки»</i>). 3. Вправляти у зміні сили і тембрового забарвлення голосу при подовженому ротовому видихові з одночасним промовлянням звуконаслідувань, слів (<i>вправа «Ферма»</i>).

Формування фонетико-фонематичної системи мовлення і навичок звукового аналізу	<ol style="list-style-type: none"> 1. Закріпити артикуляцію та вимову звуків [д], [д']. 2. Ознайомити з буквою Д. 3. Закріпити поняття «твердий дзвінкий приголосний» [д], «м'який дзвінкий приголосний» звук [д']. 4. Розрізняти тверді й м'які приголосні звуки [д – т], [д' – т'] у складах і словах. 5. Визначати місце звуків у слові. 6. Виконувати звуковий аналіз слів 3-х звуків; <i>тінь, дим, дім</i>. 7. Викладати схеми слів (гра «Живі звуки»).
Розвиток загальної і дрібної моторики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Удосконалювати дрібну моторику пальців рук із плавним відображеним мовленням у пальчиковій гімнастиці «Теля». 2. Розвивати координацію рухів із плавним мовленням у логоритмічних вправах і фізкультхвилинках. 3. Вправляти в обведенні, штрихуванні та розфарбовуванні зображень свійських тварин.
Розвиток пізнавальних процесів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвивати: <ul style="list-style-type: none"> • зорову увагу і пам'ять у роботі з розрізними картинками з 4–6 частин з горизонтальними, вертикальними і діагональними розрізами із зображенням свійських тварин; • довільність пізнавальних процесів (сприймання, увагу, пам'ять, уяву, мислення) на етапі відображеного мовлення (<i>гра «Четвертий зайвий»</i>); • міжпівкульну взаємодію, довільність, самоконтроль (<i>вправи на дошках-лабіринтах, кінезіологічні вправи</i>).

	<p>Відображене мовлення. 4-й тиждень Лексична тема «Дикі тварини та їхні дитинчата» Звук [ф]. Буква Ф</p>
Зняття м'язового напруження	<ol style="list-style-type: none"> 1. Продовжувати виконувати вправи на розслаблення по контрасту з напруженням і без нього (<i>вправи: «Злий – Добрий», «Кулачки – Силачі», «Олені», «Сиділи два ведмеді»</i>). 2. Розвивати: навичку зняття емоційного та м'язового напруження під час релаксації під музичний і словесний супровід «Чарівний сон»; мімічну мускулатуру засобом мімічних вправ: <i>«Пугач Фока», «Тигр на полюванні»</i>.
Розвиток артикуляційної моторики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Продовжувати розвивати правильність і чіткість рухів усіх органів артикуляційного апарату через виконання статичних і динамічних вправ з наочністю та без неї. 2. Вправляти у виконанні самомасажу обличчя (<i>«Сонячний зайчик»</i>). 3. Формувати вміння вібраційного (постукуючого) масажу з одночасною вимовою звуків [м], [н], [в].
Розвиток фізіологічного і мовленнєвого діафрагмального дихання	<ol style="list-style-type: none"> 1. Удосконалювати вміння діафрагмального дихання у різному положенні з контролем руху діафрагми рукою (<i>вправа «Кулька»</i>). 2. Розвивати подовжений видих із промовлянням на одному видихові трьох слів назв тварин (<i>вправа «Ланцюжок»</i>). 3. Учити елементів дихальної гімнастики за методикою Стрельнікової (<i>вправа «Кулачки»</i>).
Формування граматичної будови мовлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Активізувати і систематизувати знання дітей про диких тварин, особливості їхнього зовнішнього вигляду і поведінки, способи життя. 2. Збагачувати словник спільнокореновими іменниками-назвами диких тварин чоловічого і жіночого роду за статевими ознаками (<i>вовк – вовчиця, заєць – зайчиха, зайчиця</i> тощо). 3. Вправляти у вживанні іменників-назв дитинчат тварин.

	4. Утворювати присвійні прикметники та узгоджувати їх з іменниками (<i>заячий хвіст</i>).
Розвиток мовлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Учити відображено переказувати невелике оповідання з опорою на сюжетну картинку типу «Лисиця з лисенятами». 2. Відображено складати описову розповідь (за схемою-описом) про диких тварин. 3. Вправляти у відображеній лічбі тварин до 5–7 на одному видихові. 4. Удосконалювати навичку промовляння віршованого тексту, одночасно супроводжуючи його відповідними рухами.
Розвиток просодичної сторони мовлення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвивати інтонаційну виразність, ритмічність відображеного мовлення засобами художньої літератури (вірші, приказки, забавлянки) . 2. Продовжувати вправлятися у навичках злиття голосних звуків і проспівування їх на одному видихові за інструкцією: тихо або голосно, повільно або пришвидшено (злиття двох, трьох, чотирьох–шести звуків) відображено з дорослим (<i>«Звукові фігури», «Голосові доріжки»</i>). 3. Вправляти у зміні сили і тембрового забарвлення голосу при подовженому ротовому видихові з одночасним промовлянням слів (<i>вправа «Поклич маму»</i>).
Формування фонетико-фонематичної системи мовлення і навичок звукового аналізу	<ol style="list-style-type: none"> 1. Закріпити артикуляцію і вимову звука [ф]. 2. Ознайомити з буквою Ф. 3. Закріпити поняття «твердий глухий приголосний» звук[ф]. 4. Визначати голосні звуки у словах. 5. Ділити двоскладові, трискладові слова з відкритими складами на склади. 6. Визначати місце звука у слові. 7. Виконувати звуковий аналіз односкладових слів. 8. Викладати схеми слів (гра «Живі звуки»).
Розвиток загальної і дрібної моторики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Удосконалювати дрібну моторику пальців рук із плавним відображеним мовленням у пальчиковій гімнастиці «Сидить білочка». 2. Удосконалювати координацію рухів із плавним мовленням у логоритмічних вправах і фізкультхвилинках. 3. Вправляти в обведенні, штрихуванні та розфарбовуванні зображень диких тварин.
Розвиток пізнавальних процесів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвивати зорову увагу і пам'ять у роботі з розрізними картинками з 4–6 частин з горизонтальними, вертикальними і діагональними розрізами із зображенням диких тварин. 2. Розвивати довільність пізнавальних процесів (сприймання, увагу, пам'ять, уяву, мислення) на етапі відображеного мовлення (<i>гра «Четвертий зайвий»</i>).

Конспект підгрупового заняття для дітей старшого дошкільного віку, які мають заїкання на етапі сполученого мовлення.

Тема. Овочі

Мета: формувати сполучене мовлення.

Програмовий зміст:

• **корекційно-навчальні:** формувати вміння знімати м'язове та емоційне напруження під час вправ-пантомім та релаксаційних вправ, протяжного промовляння слів на одному видихові; активізувати словник із лексичної теми «Овочі»; Учити сполучено складати описову розповідь, спілкуватися з партнерами в ігрових ситуаціях;

• **корекційно-розвивальні:** вдосконалювати діафрагмальне дихання у положенні сидячи, вміння контролювати повільний, подовжений видих під час дихально-голосових вправ; розвивати просодичні компоненти мовлення, координацію рухів зі сполученим мовленням;

• **корекційно-виховні:** виховувати самоконтроль за власним мовленням, контролюючи темп прийомом «Кнопка» (натискання великого пальця на кулачок на кожне слово).

Матеріал: іграшка зайця, кошик, сюжетний малюнок «На городі» або мультимедійна презентація, предметні малюнки, муляжі овочів, предметні картинки-символи для викладання схем речення.

Хід заняття

1. Організаційний момент.

Нервово-психологічна підготовка на матеріалі вправи «Несподіваний гість».

– Діти, до нас у гості прийшов Зайчик із кошиком.

– Ви чекали його? (Діти без слів прийомом пантоміми показують своє ставлення до нього: здивування, радість.) За допомогою міміки і жестів привітайтеся з ним.

Напевно, Зайчик поспішав до нас і дуже втомився. Давайте разом відпочинемо.

2. Зняття м'язового напруження. Розвиток міміки. Самомасаж.

Діти у позі спокою (сидячи):

✓ **вправа для рук.** Зайчик приніс важкий кошик, у нього втомилися лапки. (стискають із напруженням кулачки на рахунок дорослого до 5; поступово розтискають під зворотній рахунок).

– Погляньте, що Зайчик приніс нам у кошику! (Логопед демонструє муляж або справжній овоч). Давайте разом назвемо називати овочі, а вони пограють із нами (діти разом із логопедом, протягуючи, «гукають» овоч, після цього виконують вправи).

✓ **вправа для рук** «Товстий гарбуз потягнувся». Сидячи, руки з напруженням витягнути вперед, напружити передпліччя, плечі. Почергово розслабити кисті, потім передпліччя, повністю м'язи рук;

✓ **вправа для тулуба** «Огірочок привітався». Сидячи прямо, лікті на стегнах. Повільно нахилитися вперед, голова опущена, розслабитися. Руки вільно падають вниз. У розслабленому положенні виконати легке погойдування з боку на бік;

✓ **вправа для ніг** «Міцні стеблинки у квасолі». Сидячи, випрямити ноги з напруженням (потягування), потім розслабити їх;

✓ **вправа для шиї** «Капустинка тримає важку голову». Сидячи, обпертися на коліна зігнутими в ліктях руками. Опустити голову на руки й повністю розслабитися;

✓ **вправи для органів артикуляції** «Морквинка усміхається». Розтягнути губи в усмішці з напруженням, потім розслабити губи і повернути їх у попереднє положення;

✓ **вправа для голосового апарату** «Кабачок позіхає». Розкрити широко рот, глибоко позіхнути;

✓ **мімічна вправа** «Кругленький помідор». Надути щоки, перекачувати повітря з однієї щоки в другу, як при полосканні;

✓ **вправа «Замазура».** Дитина виконує артикуляційну вправу «Смачне варення» (широким язиком облизує верхню губу й одночасно всіма пальцями обох рук робить погладжувальні рухи від середини лоба через скроні, щоки, закінчуючи на підборідді;

Далі капуста виросла густо,
Збоку в рядочку трішки горошку.

Скільки смачного виросло, друзі, в нас на городі!

(Діти розводять пальці й показують руками великий город.)

7. Мовленнєві вправи з формування плавного сполученого мовлення.

– Діти, чомусь наш Зайчик засмутився. Що трапилося?

Як прийдуть до мене в гості
зайченята куцохвості,
то скажіть мені, малята,
чим їх маю пригощати?

Гра «Впізнай за смаком» *(розвиток пізнавальних процесів і лексико - граматичних компонентів мовлення).*

Дитина із заплученими очима куштує овоч і називає його. Із запропонованих предметних картинок- символів викладає схему речення, а потім разом із логопедом промовляє його (після прикладу), контролюючи темп «кнопочкою».

Приклад. Це морква. Вона солодка. Червона і довга.

– Зайчик усім вам дуже дякує, але час уже прощатись і повертатись. Лягайте на килимок і засинаємо «чарівним сном».

8. Релаксація «Чарівний сон»: діти у позі спокою, очі заплучені. Логопед тихим голосом, повільно, з довгими паузами дає формулу загального спокою. Окремі формули навіювання повторюють 2–3 рази зі зміною логічного наголосу.

Вії опускаються... Очі закриваються... Ми спокійно відпочиваємо... /Двічі/

Сном чарівним засинаємо... Дихається легко... спокійно... глибоко...

Наші руки відпочивають... Ніжки теж відпочивають...

Відпочивають... Засинають... /Двічі/

Шийка лінива, розсла-а-бле-на...

Губи трішки відкриваються... Все чудово розслабляється... /Двічі/

І слухняний наш язик бути розслабленим вже звик... /Двічі/

Ми спокійні завжди! /Двічі/

Говоримо завжди не поспішаючи, гарно, сміливо!.. /Двічі/

Щодня завжди і всюди – на заняттях і «на людях» –

голосно, чітко розмовляємо, ніколи ми не поспішаємо!

Дуже легко нам розмовляти! І не хочеться вже поспішати!

Так спокійно і приємно говорити дуже чемно!

Дихається легко... спокійно... глибоко...

Довга пауза. Діти виходять із «Чарівного сну»:

Ми спокійно відпочивали, сном чарівним засинали...

Голосніше, швидше, енергійніше:

Так гарно нам відпочивати! Але час уже вставати!

Міцно кулачки стискаймо, їх ми вище підіймаймо.

Потягніться! Усміхніться! В очі одне одному подивіться!

Голосніше: Веселі й бадьорі, знову до ігор ми готові!

8. Підсумок заняття.

Тематичний день «ТАЄМНИЦІ СИНЬОГО МОРЯ»

(етап відносного мовчання)

У групі створено предметно-розвиткове середовище.

І половина дня

РАНОК

Прийом дітей на майданчику.

Ранкова гімнастика.

Рухлива гра «Водяний».

Мета: розвивати координацію рухів і орієнтування у просторі.

Індивідуальна робота: артикуляційна гімнастика «Рибка».

Рибка ротик відкриває,

говорити вона бажає. *(Діти широко відкривають, потім закривають рот.)*

Робота у групі:

Ранкове коло: вітання за допомогою картинок-символів, планування дня, робота з календарем тощо.

Чергування по їдальні.

Мета: стимулювати бажання виконувати обов'язки чергового. Учити дітей правильно розкласти столові прибори.

Спостереження в куточку природи за акваріумом.

Мета: розширювати знання дітей про мешканців акваріума – риб, їхній зовнішній вигляд, спосіб життя; учить розпізнавати рибок за зовнішніми ознаками; розвивати спостережливість, увагу; виховувати інтерес до природи, бажання доглядати за акваріумом.

Розглядання серії картинок «Світ морів та океанів».

Мета: ознайомити дітей із рослинним і тваринним світом океанів та морів; розвивати пам'ять, уяву, мислення; виховувати бережне ставлення до води і водойм.

Дидактична гра «Хто зайвий?».

Мета: формувати вміння узагальнювати, групувати предмети за певною ознакою; розвивати логічне мислення, пам'ять; виховувати посидючість, наполегливість.

Самостійна рухова діяльність.

Організована діяльність дітей.

1. Підгрупове заняття з учителем-логопедом (до 5 дітей).
2. Логіко-математичний розвиток (по підгрупах).

Тема. Морська подорож (із використанням логічних блоків Дьенеша).

Мета: закріплювати вміння засобами методики Дьенеша, встановлювати рівність і нерівність блоків (*один, багато*) та співвідносити кількість із цифрою, розрізняти геометричні фігури, порівнювати їх; вправляти в умінні чути і виконувати інструкцію, використовуючи символіку заперечення кольору, розміру, товщини, форми; розвивати логічне мислення, увагу пам'ять, спостережливість. Виховувати дружні стосунки та взаємодопомогу в колективі.

Корекційна мета: учить діяти за інструкцією вихователя і умовними сигналами; вправляти у відповіді киванням головою або промовляючи: **«так» або «ні».**

3. Фізкультура за планом інструктора з фізичного виховання.

Прогулянка.

Спостереження за травою.

Мета: формувати уявлення про умови життя рослин; розвивати у дітей спостережливість; розширювати світогляд; виховувати інтерес до живої природи. Звернути увагу дітей на колір трави, чому вона жовкне, на що схожа трава, чи є трава на морському дні, тощо.

Дослідна робота: «Властивості мокрого піску».

Мета: ознайомити дітей із властивостями піску.

Хід досліду. Намочити пісок і спостерігати, як він буде висихати.

Який пісок біля моря, який на дні? Спробувати зробити з мокрого піску фігурки морських мешканців за допомогою формочок.

Висновок: мокрий пісок ліпиться, сухий пісок розсипається.

Рухливі ігри:

«Море хвилюється»

Мета: удосконалювати навички ходьби та бігу; розвивати почуття рівноваги, витривалість.

«Вудочка»

Мета: удосконалювати навички стрибків на обох ногах; виховувати увагу і кмітливість.

Дидактична гра «Відгадай загадку».

Мета: вправляти у відгадуванні загадок про морських мешканців, знаходячи малюнки-відповіді; сприяти розвитку мислення, уваги, пам'яті.

Самостійна ігрова діяльність дітей із виносним матеріалом. Виховувати дружні взаємини.

Міні заняття. Малювання на асфальті кольоровою крейдою.

Мета: продовжувати вчити «Підводний світ» через малювання сюжетних картинок кольоровою крейдою; розвивати уяву, фантазію, дрібну моторику рук.

Індивідуальна робота: гра «Відлуння».

Мета: розвивати відчуття ритму в рухах рук і ніг.

Трудова діяльність: (доручення, праця у природі). Збирання природного матеріалу для художньої праці, насіння квітів.

Вправи на свіжому повітрі:

- ✓ стрибки у глибину з місця;
- ✓ гра «Літаючі рибки» (розвивати координацію).

Повернення з прогулянки.

Обід

Формування культурно-гігієнічних навичок: продовжувати учити дітей самостійно мити руки з милом, насухо витирати їх.

Робота з виховання культури поведінки за столом в обід (продовжувати навчати правил поведінки за столом під час обіду).

Релаксація перед сном: прослуховування звуків моря, морських мешканців (створення спокійного настрою, розвиток уяви).

II половина дня

Гімнастика пробудження, ходьба босоніж по «колючому» килимку для профілактики плоскостопості та розвитку сенсорної інтеграції.

Дидактичні ігри із сенсорного розвитку:

«Мушлі і камінчики»

Мета: спонукати працювати з природним матеріалом; розвивати дрібну моторику, координацію рухів пальців рук, точність окоміру; зосередження уваги.

«Розклади камінчики за розміром» (мушлі)

Мета: формувати вміння будувати ряди: від найменшого до найбільшого і навпаки; найбільшого до найменшого; розвивати логічне мислення, увагу, дрібну моторику.

Корекційна година за завданнями вчителя-логопеда.

Перегляд відеоролика «Підводний світ».

Мета: систематизувати уявлення дітей про те, хто і що є під водою.

Дослідна робота: «Чому не тонуть айсберги?».

Мета: підвести дітей до розуміння того, що лід легший за воду.

Обладнання: прозора ємність із водою, кубики льоду.

Хід досліду

Вихователь показує дітям зображення айсберга й каже:

– У нашому морі з'явилася величезна крижана гора. Ви знаєте, як вона називається?

– Це айсберг! Подивіться, який він великий і важкий. Як ви гадаєте він плаватиме чи потоне? Давайте перевіримо!

Дослід 1. Занурюємо наш айсберг у воду. (*Покладіть один із кубиків льоду в ємність з холодною водою.*) Як бачимо, кубик льоду плаває.

– Діти, а яка морська вода на смак?

Дослід 2. Вийнявши лід, посоліть воду (на 1 склянку– до 50 г солі) і розмішайте до повного розчинення солі. Після цього візьміть інший кубик льоду і повторіть дослід. Кубик льоду плаває, навіть краще за перший, мало не наполовину виступаючи з води.

– А як ви думаєте, чому? Адже айсберг такий важкий, а плаває у воді, як корабель.

– А зараз візьміть збільшувальне скло і розгляньте наш айсберг. Що можна побачити всередині нього? (*Бульбашки повітря.*)

Висновок. Замерзаючи, лід стає легшим за воду. Виштовхувальна сила води більша за вагу льоду, тому навіть такі величезні айсберги не тонуть. Велика частина айсберга прихована під водою. Вони плавають у морі, поступово тануть і діляться на дрібніші частини. Велику небезпеку айсберги становлять для кораблів. Зіткнувшись із ним, корабель може затонути.

Залиште лід у ємності з водою і подивіться, що з ним потім відбудеться.

Вправа «Ми – матроси» (*на розслаблення по контрасту з напруженням, використовуючи тренажер для розвитку дихання «Вітрячок»*).

Наш корабель сів на мілину, б'ємо по воді руками, розвертаємо його (*діти махають руками*). Зійшов корабель із мілини, «навалимося» на весла: 1–2, 1–2 (*діти гребуть, із напруженням нахилиються вперед та розслаблено відкидаються назад*). Пришвартувався корабель до острова, йдемо обережно й кожен кущик оглядаємо (*Діти йдуть, присідають, знову йдуть, нахилиються, випрямляються.*) Пісок на

острові гарячий (*йдуть високо підіймаючи ноги*). Сіли на корабель, підняли вітрила, вітер допомагає нам («Вітрячок») пливати додому.

Прогулянка.

Спостереження за станом погоди.

Мета: закріпити знання дітей про зміну погоди восени; розвивати увагу; виховувати спостережливість.

Рухлива гра «Знайди і промовчи».

Мета: виховувати витримку, спостережливість, орієнтування у просторі.

Гра-пантоміма «Відгадай, що я роблю».

Мета: викликати бажання показати через пантоміму різні ситуації (дитина пливе в морі, гребти веслами в човні тощо); розвивати уяву, творчі здібності.

Дидактична гра «Зоологічне лото».

Мета: вчити розпізнавати морських мешканців, розміщувати фішки з тваринами на відповідні віконечка своїх карток.

Ігри дітей з улюбленими іграшками, конструктором LEGO.

Мета: виховувати дружні взаємини, поступливість.

Індивідуальна робота «Розфарбуй мешканців морів і океанів».

Мета: вчити правильно тримати олівець у руці; розфарбовувати, не виходячи за лінії; розвивати бажання малювати.

Трудова діяльність: підгортання піску в пісочниці.

Мета: розвивати моторику рук, виховувати працьовитість, охайність.

Робота з батьками: оформити фотостенд «Літо. Море. Я».

Розвага для дітей групи компенсуючого типу
«Стежинками добра, або Подорож до зимової казки»

(музичний керівник Інна Шаповалова)

Мета:

- гармонізація емоційно-почуттєвої та вольової сфер;
- зняття емоційно-психологічного напруження та досягнення катарсису у процесі музично-творчої діяльності;
- формування музичної обізнаності та компетентності;
- розвиток креативності;
- формування мовленнєвої культури та комунікативності
- виховання таких важливих якостей, як: вміння співпереживати іншим людям (емпатія), розуміння й оцінювання вчинки героїв літературних творів.

Обладнання: фортепіано, магнітофон, дитячі музичні інструменти: металофони, трикутники, бубни, маракаси, барабанчики, клавеси, духовий інструмент «Мелодіка», тарілки, вбрання казкових героїв, біло-голубі шалики, мітла Баби-Яги, кошик, торбинки з крохмалем за кількістю дітей, скриня з льодом, килимки для кріотерапії, паперові рушники.

Оформлення зали: декорації зимового лісу (ялинки, дерева, пеньки), «хатинка на курячих ніжках», екран для мультимедійної презентації(зображення зимового лісу, а потім палацу Снігової Королеви).

Під музичний супровід (Ж. Оффенбах «Баркарола», «Казки Гофмана») діти заходять до музичної зали і потрапляють у казковий світ зими. У руці в кожній дитини торбинка з крохмалем. Під час ходи діти перебирають пальчиками по торбинках і відчувається як «скрипить» сніг. Із закінченням музики діти складають торбинки у кошик.

Чути голос Казкарки:

Казка в гості до нас йде,
казка за руку веде.

Входить Казкарка.

Друзі, рада вітати вас у чарівній країні!
Сьогодні вас чекає подорож у казку.
А для початку давайте привітаємось

(співають зі звуковими жестами):

Привітаюсь я з вами:

Добрий день, добрий день.

А тепер і ви зі мною.

Діти, повторюючи рухи Казкарки і продовжуючи мелодійну лінію пісеньки-привітання, співають:

– Добрий день, добрий день.

Казкарка. А почнемо наше свято казки піснею!

Японська пісня «Якщо». Діти стають парами по колу, обличчям одне до одного.

Якщо друзі усміхаються тобі,
якщо друзі усміхаються тобі,
все прекрасно в цьому світі,

двічі плескають у долоні

двічі тупають ногою

*беруться за руки та міняються
місцями*

все прекрасно в цьому світі!

Ти поплескай у долоні

виконують рухи відповідно до тексту

Раз, два, три!

Якщо сонце усміхається тобі,

двічі плескають у долоні

якщо сонце усміхається тобі,

двічі тупають ногою

знай, що буде день веселий,

беруться за руки і міняються місцями

знай, що буде день веселий,

тож пострибай якнайвище догори!

рухи відповідно до тексту

Якщо ранок усміхається тобі,

двічі плескають у долоні

якщо ранок усміхається тобі,

двічі тупнути ногою

привітай усіх навколо,

обіймаються зі своєю парою і,

відвернувшись від своєї пари,

з дитиною сусідньої пари

привітай усіх навколо

і до сонця вище руки підійми!

підносять руки вгору

і плескають у долоні

(діти співають повільніше і тихіше)

Якщо місяць усміхається тобі,

двічі плескають у долоні

якщо місяць усміхається тобі,
це прийшла пора вже спати,

*двічі тупають ногою
беруться за руки
та міняються місцями*

Це прийшла пора вже спати,
свої руки ти під щічку поклади!

*(кладуть руки під щічку і присідають,
заплющуючи очі).*

(Діти поволі підіймаються і помічають, що Казкарка заснула, присівши на пеньочку.)

Вправа на розвиток сили голосу (виконують пошепки).

Вірш В. Багірової «Ходить тиша»

Ходить тиша в теплих капцях,
задрімала в кріслі бабця.

(діти стоять на місці)

А годинник цокотить:

бабця спить, бабця спить.

Я навшпиньках вийду з хати,
щоби їй не заважати.

(розходяться по залу на носочках)

Не скачи, собачко, цить!

Бабця спить, бабця спить!

с-с-с-с! *(прикладають вказівний палець до губ і зупиняються)*

Звучить вальс з оперети «Весела вдова» Ф. Легара. Заходить Киця.

Киця. Няв-няв-няв! А бабуся спить?

Казкарка прокидається.

Інсценізація вірша К. Перелісної «Брехлива киця». Діти стають кружка, Казкарка і Киця в центрі.

Казкарка. Ой ти, Кицю неслухняна,
ти куди біжиш так рано?

Киця. Побіжу я аж до річки,
щоб напитись там водички.

Діти. А вночі куди ходила?

Киця. В полі мишку я ловила.

Казкарка. Ой, неправду ти сказала,
ти сметанку тут злизала.

Киця. І не відаю й не знаю,
я сметанки не вживаю,
але з вами я пограю.

Гра «Мишоловка» (Р. Бабушкіна, О. Кислякова (автори гри))

Вправа на розвиток слухового сприймання голосового діапазону, почуття темпу і ритму. 1 ч. поспівка на 2 нотах, 2 ч. «Латвійська полька» А. Жилінського або будь-яка енергійна музика.

Гравці діляться на дві нерівні підгрупи. Менша підгрупа утворює коло – мишоловку. Вони стоять тримаючись за руки і високо піднявши їх. Решта діти – миші.

Діти, які стоять у колі, співають, долоньками відплескуючи ритмічний малюнок мелодії.

Усі сплять – та-та.

Дітки сплять – ті-ті-та.

Вовк спить – та-та.

Ведмедик спить – ті-ті-ті-та.

Тільки мишки не сплять –ті-ті-та, ті-ті-та.

Вони їсти хочуть – ті-ті-ті-ті-та-та.

У мишоловку дивляться –ті-ті-ті-ті-ті-ті-та.

Після цих слів звучить музика. Діти в колі беруться за руки і підіймають їх угору. Мишки починають бігати, метушитися, пицати с-с-с-с, вибігаючи з кола. По закінченню звучання музики «мишоловка» зачиняється- діти опускають руки.

Дитина 1. Казкарко, ти майстриня розповідати казочки. Проведи нас у чарівний світ казки.

Казкарка. Спочатку треба відновити дихання.

Комплекс «Ніс-рот». Фоном звучить Вальс № 7 Ф. Шопена.

Казкарка. Чи всі готові подорожувати в казку?

Діти. Так!

Казкарка. Я підготувала для вас шапки-невидимки. Підійдіть до мене, я вам роздам їх.

Пантоміма

Вправа з уявними предметами (музичний супровід Ж. Оффенбах «Баркарола»).

Діти сідають на підлогу по всій залі. На фоні музики чути засмучений голос ОХ-ОХ-ХО!

Казкарка. Хто це так зітхає?

Голос. Це я, Оле-Лукоє.

Казкарка. А чому ти такий сумний?

Голос. Сталася біда!. Снігова Королева зачарувала хлопчика Кая. Вона перетворила його на сніговика із крижаним серцем.

Діти. А ми зможемо допомогти йому?

Голос. Так! А ви не боїтеся труднощів?

Діти. Ні!

Голос. Тоді вирушаймо в дорогу. Щоб якнайшвидше дістатися до палацу Снігової Королеви, потрібно пройти через чарівний ліс і здолати чимало труднощів.

Казкарка. Отож казкову подорож розпочинаємо!

Діти стають кружка. Звучить «Марш солдатиків» П. Чайковського з балету «Лускунчик» (16 тактів).

Одна частина дітей крокує, відображаючи метричну пульсацію музичної фрази-«кроки Жака», а друга частина разом із музичним керівником виконують музикування під супровід.

Казкарка. Ось ми і потрапили до казкового лісу. Тихо кружляють сніжинки, зачаровують ялинки кришталевим вбранням.

Активне слухання. П. Чайковський «Вальс ланатого снігу» з балету «Лускунчик». Діти виконують музично-пластичну імпровізацію з біло-голубими шаликами. Після закінчення музики підкидають шалики вгору і стоячи на своїх місцях, промовляють:

Сніг на долонях (*рухи відповідно до тексту*)

Сніг на плечах,

радість у серці,

радість в очах.

До зали тихо заходить маленька засмучена розбійниця і сідає на пеньок.

Казкарка. Дивлюся, не у всіх гарний настрій. *(Підходить до дівчинки.)* Чому вона така сумна? Покажіть усі як вона сумує. *(Діти мімікою відображають сум.)* Як нам розвеселити її?

Розбійниця. Ви що, знущаетесь? Як можна веселитись, якщо мій любий олень досі не повернувся! Його, мабуть, забрала собі Снігова Королева. *(Плаче.)*

Діти *(підходять до неї).* Не сумуй, він повернеться ,бо дуже любить тебе. Пограй із нами, усміхнись!

Розбійниця. Я не вмію.

Діти. Ми тебе навчимо. Ставай з нами в коло.

Гра «Козо, козо, – ме!» Лічилкою обирають козу. Діти починають насміхатися з неї:

- Козо, козо, – ме! *(коза сердиться, тупає ногами, показує, що всіх переколе рогами)*
- Де була?
- Коней стерегла.
- І де коні?
- У ліс пішли.
- Де той ліс?
- Черви виточили.
- І де черви?
- Вони в гори пішли.
- І де гора?
- Бики витоптали.
- Де бики?
- У воду пішли.
- Де вода?
- Гуси випили.
- Де гуси?
- В очерети пішли.
- Де очерети?
- Діти виламали.
- І де діти?
- А розбіглись.

За останнім словом «Коза» починає ловити тих, хто дразнився з неї. Діти розбігаються. Кого «Коза» спіймає, той і стане «Козою».

Казкарка. Втомилися? Сідайте на пеньочки, зараз ми відпочинемо і зробимо масаж.

Звучить музика Л. Деліба «Піцикато». (Пальчикова гімнастика з елементами масажу.)

Казкарка. Чи добре відпочили? А ти не сумуй *(до розбійниці)*, олень обов'язково повернеться. А нам треба шукати Кая. Попереду нас чекає дрімучий ліс, а там.. «Курячі ніжки» у хатинці, а в хатинці старенька живе, підлогу мітлою підмітає, у ступі над землею літає. Хто це?

Діти. Баба Яга!

Розбійниця. А може, і я з вами піду, оленя знайду?

Діти. Ходімо з нами!

Музично-пластична імпровізація «Зачарований ліс» (муз. супровід «Гном», муз. М. Мусоргського). Діти виконують разом зі своїми батьками, які під час імпровізації стають «деревами» і «кущами», гілки яких повільно рухаються, звиваються, заманюючи подорожніх у саму гущину. Таємниче в зачарованому лісі. Діти затуляють руками очі від гілочок, ідуть нахилившись, озирються навколо, переступають через уявні предмети. Виходять на «галявину», дивляться на «сонечко», примружують очі.

Казкарка. А от і хатинка на «курячих ніжках». Покличмо Бабу Ягу і запитаймо в неї, куди нам іти далі.

Дражнилка. Діти промовляють дражнилку майже по складах проспівуючи голосні звуки.

Баба Яга – Костяна нога,

(почергово виставляють руки вперед, пальці зігнуті).

волосся пучком, ніс гачком.

(руки над головою, кисті рук «малюють» зачіску)

Голова-макітра,

ще й обличчя хитре.

(обома руками роблять півколо над головою, обличчя роблять єхидним).

З печі

(руки вгору)

впала

(присіли),

ногу зламала

(підіймаються, стрибають на одній нозі на місці

Казкарка. А бабуся не виходить, образилася. А зараз затанцюємо і вона відразу вийде.

Танок із клавесами «Полька» Ю. Ніколаєва. Баба Яга виходить і танцює із мітлою разом з дітьми.

Баба Яга. А чого ви тут зібралися? Прийшли, порушуєте мій спокій, заважаєте займатися справами, капості різні витворяти...

Діти (разом із Казкаркою). Підкажи нам, будь ласка, дорогу до володінь Снігової Королеви. Ми не будемо дражнитися.

Баба Яга. Якщо не будете дражнитися, то скажу... (пауза). Ідіть цією стежиною. Як тільки почуєте повну тишу (там навіть пташки не літають), то ви потрапили до володінь Снігової Королеви.

(Іде до хатинки.)

Діти. Дякуємо!

Тихо звучить музика (А. Вівальді, концерт для скрипки з оркестром «g-moll»).

Казкарка. Діти, погляньте, пташки на снігу замерзають. Давайте зігріємо їх своїм подихом.

Дихальна гімнастика «Зігрій пташку». Діти «піднімають» із підлоги уявну пташку і дихають на неї, а потім, піднявши руки вгору «випускають» її.

Казкарка. Яка тиша і спокій! Надворі легко кружляють сніжинки.

Пантоміма «Сніжинка». Діти стежать очима за уявними сніжинками і бачать, як вони падають на руки. Вони здувають їх.

Чути звуки сильного вітру. На екрані з'являється палац. До зали заходить Снігова Королева і Сніговичок, якого вона тримає за руку. В іншій руці тримає маленьку скриньку.

Снігова Королева. На сьогодні в тебе лише одне завдання – скласти слово «Вічність» (ставить скриньку з крижинками (попередньо заморожена вода) на підлогу. Кай починає викладати слово, сидячи на колінах (кріотерапія). Снігова Королева обертається навколо себе і бачить дітей та Казкарку).

– Хто ви такі? І чому досі не замерзли?! Я зараз перетворю вас на льодові скульптури і прикрашу ними свій парк... Чому ви прийшли до мене?

Діти (*почергово*). У тебе нічого не вийде, бо в нас «гарячі серця» і всі ми друзі. А дружба завжди перемагає зло. Ми прийшли за Каєм! Розчаклуй його!

Снігова Королева. Ха-ха-ха! Спробуйте виконати і не замерзнути хоча б одне завдання. Вам потрібно викласти візерунок із крижаної мозаїки.

Вправа «Настрій води». Розслаблення по контрасту з напруженням засобом кріотерапії під музичний супровід А. Зацепіна «Берег моря». Діти виконують вправу на килимках.

Снігова Королева. Яка гарна мозаїка і як швидко зробили! Я хочу товаришувати з вами. Ви прикрасите такою мозаїкою мій палац, і він стане ще яскравішим! Зараз Кай віднесе скриньки на місце і повернеться.

Сніговичок виносить із зали скриньку і повертається в костюмі Кая.

Діти оточують його зі словами: «Каю, ми раді тебе бачити!»

Казкарка. Діти, давайте допоможемо Сніговій Королеві стати доброю.

Психогімнастика «Промінчики»

До сонечка потягнулись,
промінчики взяли.

До серця пригорнули,
людям віддали

Й усміхнулись.

(Рухи виконують відповідно до тексту.)

Снігова Королева. Дякую вам, діти. Усе закінчилося, як у добрій казці. Мені треба повертатися у льодовий палац, бо тут від ваших «гарячих сердець» почну «танути». (*Іде.*)

Казкарка. Казка закінчилася, друзі. Нехай це свято залишить добрий слід у душі. А нам час повертатися додому.

(Одна група дітей стає кружка парами, а друга – разом із батьками виконує музикування під супровід.)

На мелодію «Jingle Bells» діти парами рухаються по колу і співають:

Білий сніг блищить,
коник хутко мчить.
Молодий наш сміх
радісно звучить.
Дзвоники дзвенять,
серце веселять.
Радісно нам їхати
і пісеньку співати.

Приспів

(Діти повертаються одне до одного обличчям.)

Передзвін, (один раз плескають по правій руці дитини, яка стоїть навпроти)

Передзвін, (один раз плескають по лівій руці дитини, яка стоїть напроти)

лине у полях. (тричі плескають двома руками по руках дитини, яка стоїть навпроти).

Гей! (руки вгору)

Ой, як весело удвох (беруться за руки і міняються місцями)

мчати на санях.

Гей, гей! (руки вгору).

(Приспів виконують двічі. Слова до музики Ю. Сладковської.)

Ігри з піском

Головною метою використання пісочниці в корекційно-розвитковій роботі вчителя-логопеда з дітьми дошкільного віку є: створення сприятливих умов для набуття і вдосконалення зв'язного мовлення та стабілізації емоційного напруження.

Основні завдання щодо використання ігор із піском у роботі вчителя-логопеда:

- розвивати тактильні відчуття і дрібну моторику рук дитини;
- зняти м'язове напруження;
- стабілізувати емоційний стан;
- розширити словниковий запас;
- допомагати засвоїти навички звуко– складового аналізу і синтезу;
- розвивати фонематичний слух;
- розвивати мовлення, лексико-граматичну будову мовлення;
- автоматизувати поставлені звуки;
- розвивати просодичні компоненти мовлення.

Ігри з піском як засіб формування у дітей навичок м'язової релаксації та самомасажу

Формування в дітей навичок м'язової релаксації сприяє підвищенню їхньої опірності до емоційних стресів. Розвиток стресостійкості особистості полягає, передусім, у створенні умов для оволодіння навичками психом'язової релаксації. На розвиток стресостійкості дошкільників, на підвищення їх опірності психоемоційним травмам спрямовані такі ігри з піском, у яких діти досягають максимально доступного їм рівня м'язового розслаблення і вчать робити це самостійно. При заїканні часто напружені м'язи обличчя, губ, язика, пальців рук. Важливо навчити дитину м'язового розслаблення під час мовлення.

Вправи, які допоможуть дитині розслабитися

Гра «Чутливі долоньки». Діти кладуть долоньки на пісок і заплющують очі. Вони мають відчути, який він на дотик.

Діти розплющують очі і розповідають, що вони відчули. Аналогічно зробити, перевернувши долоньки іншою стороною. Діти розповідають про свої відчуття.

Гра «Що заховано в піску?» Дорослий і дитина занурюють руки у пісок. Спостерігають, як при цьому змінюється рельєф піску (можна під музичний супровід).

Звільняють руки від піску без різких рухів: рухають лише пальчиками або здувають піщинки.

Гра «Міна». Рука одного гравця перетворюється в «міну». Вона перебуває в піску в будь-якому положенні. Її треба обережно відкопати, не торкаючись.

Гра «Сліди». Ведмежата (дитина кулачками і долоньями із силою натискає на пісок), стрибають зайчики (кінчиками двох пальців дитина б'є по поверхні піску, рухаючись у різних напрямках), проходять долоньками, як слон, як маленьке слоненя.

Залишити відбитки долоньок, кулачків, ребер долонь;

«Гра на пісочному роялі» – імітація гри на піаніно.

Гра «Повзуть змійки» – дитина розслабленими пальцями рук робить поверхню піску хвилястою (у різних напрямках).

Гра «Біжать жучки» – дитина рухає всіма пальцями, імітуючи рухи комах (можна повністю занурювати руки в пісок, зустрічаючись під піском руками один з одним – «жучки вітаються»).

Ігри на розвиток дихання з використанням піску

Перед початком ігор з розвитку дихання потрібно ознайомити із такими правилами.

- Набирати повітря через ніс, не підіймаючи плечі, та надувати живіт «кулькою».
- Видихати повільно і плавно.
- Намагатися дути так, щоб повітряний струмінь був довгим.

Гра «Зрівняй дорогу». Від дитячої машинки логопед проводить неглибокий рів у піску. Дитина, здуваючи, вирівнює дорогу перед машинкою.

Гра «Ямка». Дитина дотримується правил дихання, через ніс набирає повітря, надуває живіт і повільно, плавно видуває ямку в піску.

Гра «Допоможи зайцю». У піску роблять три – чотири заглиблення – «сліди», які ведуть до іграшкового зайця. Поруч перебуває лисиця. Потрібно «замести» сліди, щоб лисиця не знайшла зайця.

Гра «Дорога до друга». На піску ставлять дві іграшки. Потрібно довгим плавним видихом зробити на піску доріжку від однієї іграшки до іншої.

Гра «Бажання». Діти вчаться дихати через трубочку, не затаючи в неї пісок. Можна запропонувати спочатку сказати приємне побажання своїм товаришам, подарувати побажання пісочній країні, «задуваючи його у пісок», можна також видувати заглиблення, ямки на поверхні піску. Для цих ігор використовують трубочки для коктейлю.

Гра «Вітерець». На долоньках дитини невелика кількість піску. Надуваючи «кульку» на видихові, вона плавно дує на долоньки, здуваючи пісок.

Гра «Секрет». У піску захована картинка або іграшка, дитині потрібно здувати пісок, щоб побачити заховане.

Гра «Мандрівка». На піску розміщені пластмасові іграшки: ящірка, змійки, жучки. За допомогою повітряного струменя дитина пересуває фігурки до заданого місця.

Гра «Буря». У вологому піску викопують ямку і заповнюють її водою. Дитина сильним струменем повітря викликає «бурю».

При видихові дитина легко дує на свої долоні з піском, здуваючи його в пісочницю.

Артикуляційні вправи з використанням пропедевтики і піску

Вправа «Конячка». Діти клацають язиком й одночасно пальцями ритмічно, у такт клацанню, «скачуть» по піску.

Вправа «Гойдалки». Діти ритмічно рухають язиком угору – вниз, вказівним пальцем ведучої руки у такт рухам язика рухають по піску в тому самому напрямку.

Вправа «Годинник». Язиком ритмічно рухають вліво – вправо, вказівним пальцем ведучої руки у такт рухам язика рухають по піску в тому самому напрямку.

Вправа «Неслухняний язичок». Губами ритмічно шльопають по висунутому язичку зі звуком «п-п-п-п». Долонею ведучої руки злегка поплескувати по піску.

Голосові вправи при корекції заїкання та автоматизації звуків

Гра «Звукові клубочки». Дитина малює на піску клубочок при цьому промовляючи голосний звук пошепки, тихо або голосно (згідно з етапом корекційної роботи).

Гра «Прокоти звуки на гірці». На поверхні піску діти будують гірку або створюють малюнок гірки. Дитина вимовляє один або кілька голосних звуків на одному плавному видихові.

Гра «Голосові візерунки». Проспівуючи голосний звук на одному видихові, дитина малює пальчиком(кулачками одним або обома) різні малюнки.

Гра «Змійка». Виконуючи хвилеподібні рухи, дитина на одному видихові вимовляє звук [ш].

Гра «Сильний двигун». Діти вимовляють звук [р], проводячи вказівним пальцем доріжку по піску (малюють літеру Р). Аналогічно проводять роботу з іншими звуками.

Гра «Гірка». Діти набирають в руку пісок і вимовляють звук [с], насипаючи гірку.

Гра «Доріжка». Діти промовляють задані логопедом склади, «крокуючи» пальчиками або приплескуючи долоньками по піску.

- Проспівування на одному видихові звукової доріжки *а-о-у-и-е* (один звук плавно переходить в інший, і кожен триває не менше 2 с).
- Проспівування на одному видихові звукової доріжки зі зміною висоти і сили голосу (пошепки, тихо, голосно, тоненьким голосом, грубим голосом).
- Проспівування звука [а] на видихові (зробити глибокий вдих, надути животик, плечі не піднімають, на видихові співають: «А-а-а-а-а-а!»).
- Проспівування простої мелодії (наприклад: «У лісі, лісі темному, де ходить хитрий лис, росла собі ялинонька і зайчик з нею ріс...») на звук [м] чи [у]. Зокрема, дитина робить глибокий вдих, надуває животик, а потім на неперервному видихові, начебто наспівує тільки мелодію пісеньки («м-м-м-м м-м-м-м...»).

Розвиток плавного мовлення

Під час малювання пісочної картини доцільно відпрацьовувати вміння будувати як прості, так і складні речення. На початковому етапі роботи над складними реченнями варто використовувати сполучене і відображене мовлення.

Гра «Домалюй картинку і побудуй речення». Логопед малює на піску м'яч, повітряну кульку або інші предмети. Завдання дитини: домалювати пісочну картинку і скласти речення («Таня тримає повітряну кульку»). Фразу промовляють під час дії.

Гра «Що трапилось?» Створюючи картину на піску, дитина буде складнопідрядні речення («Таня плаче, тому що її кулька лопнула»).

Гра «Дві іграшки». На поверхні піску дитина малює два предмети (м'яч і повітряну кульку). Складаючи діалог (змінюючи голос) від імені предметів, вона порівнює їх, підмальовуючи у процесі мовлення пісочну картину.

Повітряна кулька. Я кругла.

М'яч. Я також.

Повітряна кулька. Якщо на мене подме вітерець, я полечу.

М'яч. А якщо по мені вдарять, то я високо підскочу.

Повітряна кулька. На мені зображена гарна квітка.

М'яч. А я прикрашений різноколірними смужками.

Повітряна кулька. Мене надувають повітрям.

М'яч. І всередині мене повітря.

Важливе значення для нормалізації темпу і ритму мовлення має виконання спеціальних вправ, спрямованих на розвиток координації мовлення з рухами.

Гра «Машина»

Бі-бі-бі – гуде машина, *(ритмічно плескають долонями по піску)*

не поїду без бензину. *(ритмічно тупотять ногами)*

Гра «Дощик»

Дощик, дощик, крап-крап-крап, *(вказівним пальцем правої руки стукають по піску)*

мокрі всі доріжки.

Нам не можна йти гуляти, *(«насваритися» вказівним пальчиком)*
ми промочимо ніжки. *(ритмічно тупотять ногами)*

Гра «Листочки»

Листочки над нами кружляють, *(виконують руками рухові вправи по піску)*

листочки на землю лягають, *(кладуть долоні на пісок)*

Вони з височини злетіли, *(підіймаються і тягнуться на носочках)*

листочки кружляти хотіли. *(плавні рухи руками праворуч і ліворуч по піску)*